

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Fvldensivm Antiqvitatvm Libri IIII.

Brouwer, Christoph

Antverpiæ, 1612

Chronographia Abbatvm Ecclesiæ Fvldensis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39712

CHRONOGRAPHIA
 ABBATVM
 ECCLESIAE FULDENSIS.

Aſa MS.
 & edita,
 Candidus,
 Marianus
 Scorus,
 Sigebert.
 Chronic.
 &c.

ANCTVS STVRMVS, vel STVRMIO, primus *Capit*
 Abbas Fuldensis, & Saxoniae Apostolus. *744.*
 Tertio anno sacerdotij solitudinem ere- *Præfuit*
 mita incolere cœpit, anno Christi DCC- *35.*
 XXXV.

Novem in hoc genere vitæ positis annis,
 Monasterium inchoavit DCCXLIV.

Anno IV. instituti Monasterij Cassinum adiit, DCC-
 XLVIII.

Saxoniam doctrinâ & vitæ exemplo Apostolus illustra-
 vit, à condito Cænobio circiter anno decimo, Christi DCC-
 LIV.

Saxonum incurſio, quæ Sturmionem exportare S. Boni-
 facij ossa cœgit, annum attigit DCCCLXXVIII. vel sequen-
 tem; qui Sturmi supremus fuit.

Eius innocentiam calumniis improborum vexatâ, surrogati,
 modico tempore, duo,

MARCVS

&

PREZOLDVS

} Abbates.

Qui, redeunti Sturmioni loco dato, habiti successores
 non legitimi. Sanctè, ut vixit, ita mortem obiit Sturmio
 XVII. Kal. Ianuarij. Anniuersarium enim obtigisse sancto
 Sturmioni diem martyri Ignatio sacrum, Ægilis instituto,
 Candidus auctor est; & translatum à citeriore in proximum
 diem; puta XVII. Decembris, qui transportati Româ mar-
 tyris Ignatij Antiochiam versus, memoriam retinet. Maio-
 ribus item, XII. Kalendarum Maij, (an fortè ob exuuiarum
 eius

Browe
 Antiqui
 Fuldens
 STV
 9

Defuit
779. eius aliquam translationem?) festum ei esse placuit. Annus obitus Mariano DCCLXXIX. Sigeberto posterior. Conditur in primario cœnobio.

Cœpit
779.
Præfuit
22.
Defuit
802.

II. BAUGOLFFVS, Adriani Pontificis clarus gratiâ literisque; à quo maiorum priuilegia, sanctiore iure confirmata, retulit. Eius memoriam propagasse creditur aliquo tenus Monasterium Wolffmunster. Certè in Caroli Magni donariis disertè locus exprimitur Baugolffo concessus, expetenti cœnobitas aliquot aggregare; nomenque loco dant Baugolffes-Munster. In montis S. Petri quoq; fastigio, Monasterij noui fundamenta molitus est. Gubernaculis excessit, iure an iniuriâ, anno Christi DCCCII. Nempe Francorum Annales, ad id tempus de illo: *Baugolfus Abbas Fuldensis Cœnobij, relicta, quam habuit, potestate, Ratgarium successorem accepit.* Superfuit honori annis omnino tredecim, diem suum functus Christi anno DCCCXV. sepultus in sui nominis Monasterio; quod tractus Hamelburgici quampridem licet abolitum, nomen in aliquo tamen pagorum retinet.

MS. Annal. Franc. edit. Pithœi, Marian. Lambertus, &c. MS.

Wolffmunster, uodie pagus nobilis à Thungen.

Cœpit
802.
Præfuit
15.
Defuit
817.

III. RATGARIVS, qui vulgò Rairger, nobili in Germaniâ fatu, S. Sturmionem educatorem habuit. Inde lubrico sibi quidem, at publicæ rei non pœnitendo culmine, honorem Abbatis obtinuit, vt copiosius suo loco exequuti sumus. Ad causam dicendam accusatione domesticorum protractus, pio magis cœnobitarum calore, quam suo magno merito, magistratu excidit; & in B. Virginis monasterio vitam priuatam laudatus exegit.

Candidus Fuldenf. Annal. Francorum & MS.

Cœpit
818.
Præfuit
5.
Defuit
822.

IV. ÆGIL origine Noricâ S. Sturmionis propinquus, Monasticis institutis assuefactus hîc à puero, Luduici Imper. fauore, & congregationis totius summâ voluntate, Ratgario surrogatur: ob egregia, quæ meminimus opera, animique præstabilis virtutem, immortali gloriâ dignus Abbas.

Candidus MS.

Eo gubernante, percelebris Fuldæ basilica S. Bonifacij surrexit; & anno salutis DCCCXIX. ab Heistulpho Moguntinensi Archiepiscopo dedicata est, Kalend. Nouembris.

Inscript. & Chronic. Francorum MS. priuata.

Non præteriero, quod apud Candidum inueni, Ægilis
Abbatis epicedium duplex; alterum hoc titulo:

Epitaphium Eigili Abb. ab Rhabano

Abb. dictatum.

Ingressus lector per parui domatis antrum,

Cerne legens titulum, noscæque fata viri.

Abbas iste fuit famosi nominis Eigil,

Qui iacet in tumulo, sed super astra manet.

Hoc quoque cœnobium rexit feliciter ipse;

Multaque facta bona ritè peregit ouans.

Martyris ergo sacra cum Præsule transtulit ossa,

Ac binas pariter has dicat ecclesias.

Posthæc alta petit, animamque ad sidera misit,

Corporis infirmi membra locauit & hic.

Huic quoque Hrabanus vilis successor, amando

Conscripsi hunc titulum. Christus utrosque iuuet.

Alterum isto:

Versus quos ipse Abb. Eigil dictauerat sibi.

Abbas hic Eigil tumultatus sorte quiesco,

Qui dudum multis notus in orbe fui.

Hicque mea paruo clauduntur membra sepulchro,

Quod viuens ipse construere studui.

Hic Dominum exspecto, qui soluet vincula leti;

Cum veniet, credo, surgere me faciet.

Damasus
epitaphium
hic expres-
sum.

Rudolph.
in eius actis
Chonol.
varij,
Lambert.
Hinsfeld.

V. HRABANVS, vt cœlestis ingenij ornamentis, & im- Capit
82.
Præsuit
20.
mensitate scientiarum, sic administrandi ratione, & ea per-
colendi, quæ præclare maiores inchoarant, clarum vti si-
dus inter Abbates emicuit. De ipso Sigebertus ad annum
DCCCXXIV. Rabanus Sophista, & sui temporis Poëtarum nulli
secundus, fit Abbas Fuldensis; qui multa de sanctis Scripturis dis-
seruit; qui etiam librum de laude S. Crucis figurarum varietate
distinctum, difficili & mirando poëmata composuit, & Sergio Papæ
sancto Petro offerendum misit.

Anno Christi DCCCXXXI. vnà cum Brunone Abbate,
præ-

Browe

Antiqui

Fuldens

STV

9

prænobilis ecclesiæ Fuldensibus vicinæ, & plurimum disci- Hersfeldis-
sis Ecclesia.
plinâ fastigioque geminæ Hersfeldiæ, fundamenta iecit.

Auctor celebris supplicationis, quâ Palmarum die, fre- Supplicatio
palmaris.
quenti populo, in virginis Deiparæ montem procedere solet
Congregatio festiuo ritu.

Hinc inter Regum Luduici Pij liberorum media ciuilia
arma, belli quoque tumultu intra fines Buchoniæ residente,
conflictu partium, an sponte item suâ, se publico abdicauit,
in Monasterio S. Petri, lucubrando, scribendo, pieq; viuen-
do, iners fallens otium. Verba sunt Lamberti veteris Chro-
nographi:

Deficit
842. Anno DCCCXLII. Luitharius expulsus est à regno, & Raban
Abbas de Monasterio.

An ob œconomiam litterati hominis minùs prouidam,
ambigant omnes, qui vel à limine Rudulphi narrationem
gustarint; & spernunt id vetera Abbatum acta: Rhabani
abdicatio. Rhabanus,
aiunt, postquam ecclesiam Fuldensem per xx. annos egregiè rexif-
set, relicta quam habuit potestate, vltra Rhenum fluium in re-
gnum Lotharij se contulit. Post quem, quidam de fratribus Mona-
sterij, si quo modo eum reuocare possent, mittuntur. illo. verò
renuente, Hattonem super se Abbatem constituerunt: Rhabanus
autem, post dies paucos ad Monasterium veniens, cum concordia
Abbatis, & fratrum eius, ad Orientalem plagam Monasterij,
Montanus efficitur.

Depressa tantisper Rhabani virtus poterat videri, donec MS. Chro-
nic. & An-
nal. Fran-
corum edit.
Pithœi.
instar palmæ renitens, in sublimiora vel inuitus raperetur;
anno quippe DCCCXLVII. cum Otgarius Magontiacensis
Archiepiscopus xi. Kalend. Maij naturæ debitum exsol-
uisset, Rhabanus v. Kalend. Iulij illius honores adiit.

Epitaphium sibi scripsit, quod in Moguntiacis suis quàm
enucleatè Serarius noster expoliit; vbi & Moguntia in D. Al-
bani sepultum ostendit.

VI. HATTO I. cognomento Bonosus & Gloriosus, Rhaba-
ni successor à Mariano Scoto, & monumentis priuatis, tradi-
tur; qui, vitio libratorum apud Lambertum, Waldo dictus. Hatto di-
ctus Lam-
berto VVal-
do, malè.
Quare & magno errore, quæ de Waldone Abbate & Vtone

ac Berengario fratribus eius Comitibus, Ratisbonæ gesta, Francorum Annalibus leguntur ad annum Christi DCCC-LXI. Waldoni Abbati Fuldensi, apud Lambertum ascripta sunt. Hattonis exordium conferunt in eundem annum, quo Rhabanus factus Archiepiscopus, cui mox à dimotione successum tamen non videtur.

Fames.

Dira fames illa, quæ Rheni oram anno DCCCL. fœdè diuexauit, & à Rhabano iam tum Moguntiaci Archiepiscopo præclaris est remediis subleuata, memorabile apud Fuldensem Grabfeldici tractus hominem, quæ penitissima Buchoniæ veteris regio, exemplum edidit; cum inediæ rabies, parentem in teneram prolem sic exacuit, vt maternis vlnis direptam, iam ventri paratam faginam haberet; cum ecce, par luporum se sistens, ceruam ilicò captam pro sobole escam offert parenti, ceu Deus luporum improuisâ beneficentiâ hominis castigaret in viscera sua sæuientis immanitatem.

Anno DCCCLIII. Kalend. Septembris, basilica Bonifaciana furto vexata, ablato quod in thesauris magni pretij. Vt verò Ratgarius ac Rhabanus à Gregorio, eius nominis IV. Pontifice, Monasterij immunitates ac priuilegia sibi sanciri, sic eadem à Leone IV. amplissimis litteris instaurari posteris sibi que voluit Hatto. Prudentiæ modestiæ que famâ munus regendi cumulauit; collaudant in eo maiores, & mansuetudinem Mosis & pudicitie decus immortalis. Sed egenorum patrocinium, & pauperum curam, istarum neutri posthabueris. Ego Hatto, inquit, gratiâ Dei Fuldensis Abbas, cernens paucitatem

Porta Monasterij hospitalis existit.

prædiorum & decimationum, quæ ad portam Monasterij Fuldensis in honore S. Bonifacij, &c. pertinebant, ad sustentandos & refrigerandos hospites, & pauperes Christi, in quibus Christus suscipiendus est, non posse sufficere; Papam Leonem adiui, & Lotharium Imp. & cum auctoritate eorum, & permissione, ista prædia quæ subscripta sunt, ad recreandos prædictos hospites concessi. Sequitur Catalogus complurium censuum & villarum, quæ tunc

Portariu.

Portæ ac Portario in hos vsus sunt adscripta, & consensu cœnobarum addicta. Nomen Portarij Portæ que cum dignitate manet, res abiisse videtur. Hattonis quoque legitur hoc Epitaphium:

Plangat

Browe
Antiqui
Fuldensis

STV

9

Plangat Fulda suum, plangat pia Fulda patronum,
Hatonem magnum dotibus eximium:

Plangent cuncta suo fuerant quæ subdita freno,
Hic quia cum cecidit, spes sua magna ruit.

Ab ah, quàm vigili nouit satis arte mederi
Languori vario, qui nocuit misero.

Nunc ungens oleo, nunc purgans vulnera vino,
Morbida decedit, crescere viua dedit.

Prorsus inistia nimio seruebat amore,
Fortia prudenter temperat acta super.

Huic tu perpetuam, lector, deposcito pausam,
Felix, vt mundo uiuat in empyreo.

De eius obitu sic Francici vetusti Annales ad annum DCCC-
LVI. Decessit Hatto Abbas Fuldensis cœnobij, pridie Idus Apri-
lis: in cuius locum, per electionem fratrum & auctoritatem re-
giam ordinatus est

Defuit
856.

Capit
856.
Præfuit
13.

VII. THIOTO, vnus ex ipsis monachis. Hactenus ibi. Atque
Thiotonem allectum ex Monastici corporis cœtu, agnouit
item Marianus Scotus; etsi tardior in eius assignandis pri-
mordiis. Magnificæ legationis munere Luduici Regis Ger-
maniæ iussu functus, Luduicum nepotem illius in Italiâ, atq.
eâdem operâ Nicolaum Pontificem adiit, anno DCCCLIX.
à quo decessorum quoque suorum à sede Apostolicâ olim
concessa beneficia priuilegiaque impetrauit.

Prona in subleuandis pauperum ærumnis suâ voluntate
apud antiquos & largifluæ pietatis titulum, & eleemosynarij cog-
nomentum tulit. In veteribus Abbatum actis hæc lego:

Studio Sibihildi strenuissimi viri (Thioto) sanctos martyres
Antonium & Aonium Monasterio gloriose aduocauit; & porti-
cus inferiores adornans, ibidem eos honorificè condidit.

Magistratus exitum Lambertus his verbis annotauit.

Eodem anno, nempe DCCCLXIX. quo Lotharius iunior
infamis diuortij cicatrice inustus, intra Italiam cum Opti-
matum flore periit, Thiodo Abbas Fuldensis depositus est. quam
honoris amissionem haud vanè, præeuntibus veterum sce-

Defuit
869.

Regino
Annal.
Francor. &
docum.
MS.

MS. Regem
& eius sus-
sa contem-
nens osten-
derat.

qui,

qui fraternis armis inter se de regno Lotharij post hac disceptarunt, alterutrius odio gratiaque, cadente Thiodone, qui & eodem anno humana reliquit. Et Carolo studuisse vel inde cõiciias, quòd à Luduico Germaniæ Rege datus illi successor.

Iudex priuat. apud Bruschium.

VIII. SIGEHARDVS; quem Lambertus *virum religiosum* ^{Capit} nuncupat. Talem probavit à volente positus honor, studiumque vitæ tranquillioris. De illo veteres: *Laudabiliter ac Rhabanicè Abbatiam gubernans, vitam suam suorumque monachorum, secundum Regulam viuendo, nobilissimè rexit.* Thecam Evangelij auream lapidibus pretiosis distinxit ornauitque. Anniuersariam vitæ functorum memoriam celebrem condidit.

Ioannis Pontificis Romani eius nominis Octaui, qui anno salutis DCCCLXXII. sedere cœpit, auctoritate ac gratiâ, pristinos Monasterio suo honores restaurauit, qui veterum exceptionum litteras hac illi conditione sanxit, vt statis temporibus de Fuldensium cœnobitarum religione, disciplinâ, habitu, concordia fieret certior. Fuldam fluuium, quâ latiore se hibernis imbribus fundit aluco, ponte strauit, qui pons, nostrâ memoriâ, primùm Reuerendissimi Wolfgangi à Milchling Abbatis, inde Serenissimi Maximiliani Archiducis Austriæ sequestratu, opere nouo atq. visendo restructus est.

Pons Fulda.

Ann. 1601.

Annales Franc. Pithœi edit.

* Moraueser Sclauica pugna.

Luduicus rex Fuldæ venit oratum.

Annal. edit. Pithœi.

Canit & antiqua historia, anno DCCCLXXII. Sigehardum, expeditione Sclauicâ, Luduico Germaniæ Regi strenuam operam fortemque nauasse, quando Carlomannus Luduici filius, Thuringorum & Saxonum agmine circumdatus, contra Sclauos, * Marahenses & Bohemos, Christianorum æternos hostes, bellum gessit. verba sunt: *Carlomanno missi sunt in auxiliũ Arn. Episcopus (Wirzburgi) & Sigehardus Abbas Fuldensis, qui, quamuis fortiter hostes premendo pugnassent, plurimis tamen suorum amissis, cum magnâ difficultate regressi sunt.*

Anno Christi nascentis DCCCLXXIV. Luduicus Rex Germaniæ Fuldæ, ait Lambertus, *orationis causâ venit.* Celebrem hunc accessum & honorificum extitisse cœnobio Fuldensi, attestatio docet Annalium publica. Francici quippe: *Rex Luduicus in hebdomade Paschali, Fuldense Monasterium petiit, causâ orationis.* Nec immunem venisse, ac Dei seruorum im-

memo-

Browe:
Antiquit
Fuldens
STV
9

memorem, litterarum documenta produnt, quas apud Sigehardum reliquit; quibusque aui Caroli & Luduici Pij patris exemplo, Monasterij libertatem vindicat, forensia onera ab eo dimouet, fisci vectigalia attribuit, eximias exceptasque possessiones vni cœnobarum alimonix seruire decernit.

Inter Sigehardum quoque & Luitpertum Archiepiscopum Moguntiacensem lis perennis & controuersia, de decimis Thuringix intercessit. Quod autem indices antiqui sex modò præfuisse Sigehardum annis volunt, id eiusdem argumenti diploma, ab Arnulpho Rege illi concessum, facile redarguit. Quippe Arnulphus, patre Carolomanno, auo Luduico Germanix Rege procreatus, anno DCCCLXXXVII. magno procerum consensu, Carolo Crasso Imp. successerat. quo scilicet tempore, ab Arnolfo Rege, Sigehardo, more veterum, eligendi cooptandique vndelibet Abbatem, concessa facultas III. Idus Decembris, anno Dominicæ Incarn. DCCCLXXXVII. Indict. VI. anno primo regni D. Arnolphi piissimi Regis. *Actum Forcheim, curte regia, in Dei nomine feliciter, Amen. Ego Engelbero notarius, ad vicem Dietmari ArchicæPELLANI recognoui.* Habes antiquæ scripturæ fidem. & anni tamen, quibus præfuit, aut honore exiit Sigehardus, manent incomperiti. Secessisse conuenit, suapte sponte, in monasterium montis S. Ioannis, atque ibi famâ nobili, obsequij Deo studiosius impensis, decurrisse vitæ spatia. Hinc magnifico funere, in maioris ecclesiæ conditoria relatus, vbi sepulchrale monumentum accepit, ex quo domesticus cœnobita, contra Chronica quædam Moguntina S. Iacobi, indicium facit, non fuisse, quod inibi referebatur, *Episcopum Hildesensem.*

Forcheim
Bamberg.
Episcopi
iam oppidū.

Sigehardus
vltro se ab-
dicat.

MS. Glos.

Capit
874.
nl. 887.

IX. Hvoggi, qui Arnolpho Rege & Imperatore, huius item filio Luduico, & Conrardo, regnantibus, præclarè munus suum sustinuit, pace belloque spectatus, ac Principibus his à quibus ampla priuilegia & dona tulit, iuxta carus.

Ei Arnolfus Rex Euangelij librum S. Bonifacij manu descriptum, præstans utique Regum maiorum cimelium, tradidit, Fuldenfis Ecclesiæ perpetuùm thesauris adscribendum.

Euangelij
codex à
S. Bonifacio
scriptus.

Tutelam publico ei diplomate addixit Arnolphus, mo-

N n nachos,

nachos, clientes, colonos, vniuersum corpus defensionis suæ patrociniis ambiens, v. * anno regni sui. Eamdem filius anno Domini DCCCC. Hueggoni confirmauit, Aquisgrani, anno primo regni, Indict. III.

Tribuunt eius regimini, quàm verè haud liquet, annos *Paganorū & Vngarorum incur- sus.* XXVI. In magnis tunc Germaniæ fluctibus, quos Pagani suscitabant, incolome Monasterium sollerti curâ conseruauit. Horum irruptionem, cælestibus ac humanis pariter præfidiis, fortiter prohibuit, ac vim barbaricam armis totâ ditone fugauit. D. Bonifacij tumulum, cælato auro & gemmis illustrauit; altare matris Dei, ornamentis mirificis, auro argentoque faberrimè compfit. Martyrum diuersorum gloriosa vel membra, vel corpora Eobani, Adelharij, Eugenij, Floræ aliunde adscita, structis aris, ad cultum reuerenter condidit. *Templi ornatus.* Decreuit circuitiones solennes, cœnobitis sub Crucis vexillo quaque Dominicâ frequentandas. *Reliquia.* *Processio.*

Diem clausisse nonnulli volunt anno Christi DCCCC. quo & Luduicus Arnolphi filius regnare cœpit; sed hoc eodem anno, apud Triburias agentem, approbatione Luduici, nobiles in Weterribâ possessiones, loco cui * Saltzsaë nomen, adeptum, codicilli testantur regales. Quin & ad Cunradi Regis æuum peruenit, illustre nactus ab illo super decimis, electione, & ceteris Monasterij exceptionibus, priuilegium; quod datum obseruauimus VIII. Idus Aprilis, anno Incarn. Dom. DCCCCXII. Indict. xv. regnante gloriosissimo Rege *Fulda curia regia. * Colon. Archiepisc.* Cunrardo, anno I. regni eius. *Actum Fulda, curia regia, in Christi nomine feliciter, Amen. Vdalfridus notarius ad vicem * Pilgrini Archicappellani, recognouit.*

Anno DCCCCVIII. Vngari tunc gens immanis & in Christianos sæua, Boiariâ & Alemanniâ proculcatâ, Thuringiam populatione flammaque vastant, hoc atque insequenti anno Luitpoldo & Burchardo Thuringorum Ducibus occisis. *Vngari Thuringiâ vastant.*

X. HELINFRIDVS, laudatâ morum integritate; muro *Cæpit* firmioris operis Monasterio clauso, æde sacrâ cruce donatâ *913.* aureâ, gemmis & margaritis præfulgidâ celebrer. Abbatis honore functum reperias annos XVI. menses V. sed extra temporum

Brower
Antiquit
Fuldensis

STV

8

porum omnes metas, cum vix tres ipsi annos accommodes.

Anno DCCCCXV. Vngari vastatâ igni ferroq; Sueuorum regione, Fuldâ vsque penetrant. Et huic sanè tam luctuoso ecclesiæ vulneri, Helinfridum superi voluere superstitem. Testor namque Ioannis X. vetus diploma, insigni notâ temporum, quo Haichoni successori eximiam immunitatem de vetito feminarum ingressu, de summâ sacrati soli libertate, de verbi diuini semente, cuncta quæ poposcit, indulget: *Tibi que fili dilecte Haicho, inquit, quia te benè eruditum & eloquentem virum esse nouimus, verbum Dei predicare auctoritate S. Petri, & concedimus, & precipimus.* Datum XIV. Kalend. Iunij per manû Stephani Secundicerij S.S.A. anno, Deo propitio, Pontificatus domni Ioannis, summi Pontificis, & vniuersalis decimi Papæ, in sacratissimâ sede B. Petri Apostoli quarto, imperante Domino piissimo Augusto Berengario, à Deo coronato, magno Imperatore anno secundo, & patriciatus anno secundo, Indiæ. v.

Vngari
Fuldâ in-
cursans.

Compara-
cum Baro-
nians.

XI. HAICHO, cuius gubernatio clarior Ioannis decimi eius nominis Pontificis & Henrici Regis litteris, quàm veteri memoriâ custoditis actis.

A Ioanne Indictione IX. quæ Christi annum DCCCCXXI. trahebat, per manum Leonis Cancellarij, priscam immunitatem rei diuinæ à nullo hîc Antistite, nisi abbate volente peragédæ; ab Henrico verò, in Alsacio donatione sanctâ Indiæ. XI. id est Christi anno DCCCCXXIII. tractu Buchonico, cui nomen Bertolfestat, feraces agros fundosq; frugiferos retulit, quos Rex, cum beato Christi martyri Bonifacio Fuldâ supplicatum venisset, inter orandum salubri instinctu oborto, se donasse dicasseque perpetuùm profiteretur. Eo sedente, Fuldæ Conrardus rex cognomento Salicus honorificâ sepulturâ, quam viuus ipse sibi decreuerat, tumultatus est, anno videlicet Christi DCCCCXXIX.

Henrici Re-
gis, qui di-
ctus An-
ceps, domi-
tio.

Conrardus
Salicus
Fulda sepa-
latur.

XII. HILDBERTVS, qui & Heribertus à probatis; sed perperam Hildebrandus à succi plebei scriptore, qui vulgato errore mentitur ad Romanam cathedram peruenisse, Mo-

Mogunt.
rerum l. 4.
Regino,
Marian. &
alij MS.
Marian. re-
fert ad an-
num 927.

guntinam illum obtinuisse, non contentum; quam Lambertus ei tradit anno DCCCCXXIV. etsi proclivis ciphre veteris mutatio, ex septenario in quaternarium; & septenario Marianus adstipulatur. Elogium eius an ex Witikindo retexam? at nihil operæ in triuo.

XIII. HADAMARVS, vir illustris expertæque virtutis auctu, & felicitatis opibus, dignitate Fuldensem ecclesiam immensum extulit. Cæpi
927.

Monasterium Fulde, cui posthabet cetera Marianus, magnifico opere construxit.

Annus ingressus eius, scrinia perantiqua signant; ex quibus Leonis sexti breuiarium, quo per manum Nicolai Primicerij III. Id. Maij, anno Pontificatus primo, eadem Hadamaro priuilegio concedit, quæ nuper à Ioanne Haicho impetrarat. Leonem verò sedem Apostolicam iniisse tradunt anno salutis DCCCCXXVIII. Hinc cum Henricus Auceps, memoradæ virtutis Princeps, anno Domini DCCCCXXXVI. diem suum obiisset; Hadamarus, se suosque non deferens, per Marinum legatum Apostolicum, Ottoni filio successori, res fortunæque Monasterij commendauit, & locuplete scripto veterem auctoritatem retulit: quæ signata II. Idus Octob. anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXXXVI. Indict. IX. anno regni gloriosissimi Regis I. Actum in Magdaburg. in Dei nomine feliciter. Amen.

Regino,
Lambert.
Marianus.
Conflagra-
tio basilica.
Restauratio
& dedica-
tio.
Marinus
S. A. Lega-
tus.

Anno DCCCCXXVII. basilica Fuldensis igne exurit; quæ sumptuosis item impensis, Hadamari Abbatis studio, nouis operibus restaurata, & anno DCCCCXLVIII. Kalend. Nouembr. Indict. VI. Ottone Magno præfente, die Sanctorum omnium à Marino sedis Apostolicæ Legato dedicata est.

Otto autem, mirum, quibus beneficiis & muneribus ecclesiam Fuldensem ornarit, cumularitque. Nam & Luduici Pij donationem de scholasticorum alimētis confirmauit; & vllam munitionem, oppidum, castellum, in Monasterij fundis erigi, aut vectigalia seu teloniorum onera imponi, vetuit. Causas verò ciuiles, ab vno cognosci Abbate, & coram illo dici agique voluit.

Huma-

Brower
Antiquit
Fuldense
STV
9

Defit 956. Humana reliquit Hadamarus, *Abbas*, vt aiebant maiores, discretissimus, anno salutis DCCCCLVI.

Capit 956. Presuit 12. XIV. HATTO II. Hadamari ex sorore nepos. Is Româ aditâ, & Ottonis magni illustratâ coronatione, posteris notus. anno quippe Domini DCCCCLXII. Romæ cum Gunthario Herolfesfeldensis vicini monasterij Abbate, subscripsit Augustali donationi, quâ ecclesiarum principi Otto veteres opes ac dignitatem conciliauit. Et in priuatis documentis, Ioannis XII. diploma legitur, quo per manus Gregorij Scrinarij & Regionarij S. R. E. Hattoni priscarum immunitatum & exceptionum sancitur auctoritas, VII. Id. Octobris, Indiēt. VI. anno Incarn. Domini DCCCCLXIII.

Defit 968. Sed Hatto duodecim circiter in munere consumptis annis, Maguntia fit Archiepiscopus; hoc minùs secundâ famâ, quòd murium fabulâ triuiales & nouitij scriptores, eius clarissimo nomini hucusque illuserunt. At calumniæ vindicias exhibuit nuper Maguntiacarum rerum liber IV.

Capit 969. XV. WERHNER, qui & Werinharius & Wernerus aliàs, filius materteræ S. Vdalrici, conditor collegij an monasterij in Borflaha, Thuringiæ oppido, vbi magnifico adparatu ecclesiam exstruxit, porticibus additis, & cancellorum ornatu. Neque prædia facultatesque clericis seu monachis deesse voluit, aliamque supellectilem sacram, diuino cultui exercendo. Egregium etiam peristylon, ad Orientale latus ædis primaria, tetragoni specie, ex quadris molitus est; addito exstructo regali sumptu oratorio; quod S. Vdalricum constat D. Ioannis Baptistæ memoriæ consecrasse. Visitur in Fuldensi sacratio opere egregiè elaborata crux, cui WERINHARY ABBATIS nomen insculptum. Extant Ioannis eius nominis XII. Papæ luculentæ tabulæ Werenhario, per manum Leonis Secundicerij mense Decembrio, *Indiēt. xv. id est, salutis anno DCCCCLXXII. traditæ, super antiquis ecclesiæ Fuldensis priuilegiis.

Pertinax quoque Werenhario lis fuit cum Gosberto Hersfeldensi Abbate, vt & nuper sub Ottone, inter Hadama-

Nn 3 rum

Ottonis coronationi interest Româ.

Nicol. Scariarius, l. 4. cap. 4.

Antiq. l. 1. cap. 13. Borflaha vel Brustlobum, Monasterium. & post Colleg. Canonie.

Paradisus.

* Indiēt. v. sed mendo. sè: iuxta Baron. xlv.

Gosbertus Hersfeld. Abbas.

* Hurfilla
cum Nefā
apud Ifēna-
cū in Thu-
ringiā con-
flūēs, VVer-
tā recipitur.

Branfurf-
vel Abis-
wald.

VVerhner
in acie ca-
dit.

rum & Haganonem antecessores, de nauigatione & vsu Hur-
fillæ riui, qui cursu in Lupensgowiam se concitabat. Arbitri
dati secundæ litis, anno Christi DCCCCLXXVI. cum ceteris,
Theodoricus Metensis & Hilteboldus Wormatiensis Epi-
scopi. Ottonis Imp. beneficentiam cum alibi sensit, tum in
vasti nemoris, cui Branforesto vocabulum, vsu fructu, & ex-
tractis inde noualibus. Ceterum Werhnerus in acie pro se-
cundi Ottonis & gentis suæ gloriâ, aduersus Saracenos pu-
gnans, occidit.

Deficit
982.
vel
983.

XVI. ERKANBALDVS Saxo, Beruwardi Hildesemen-
sis Episcopi propinquus: ad eum Siluestri secundi scriptum
diploma legitur pridie Kalend. Ianuarij datum, cum iam
tum annus DCCCXCIX. exiret, quo libertatem priscam &
exemptionem Fuldensi monasterio addidit. Henrico Clau-
do ineunte regnum, circa annum Domini MIII. aduer-
sus Henricum Comitem Swinfordi affuit; quod is Cæsari
rebellis, aduersæ factionis signa sequeretur. Rem gestam Dit-
marus ita narrat: *Misit tunc Rex Henricum VVirciburgensem*

Capit
983.

Swinfordi
Comes.

l. 5. Chron.
Swinfordi
ab ultimā
clade cōser-
uat Erkan-
baldus.

Eila mater
Henrici Co-
mitis.

Henricus
VVirciburg-
Episcop.

Erkanbald.
Seniores di-
cuntur ho-
noris causā.

Bambergā,
tunc Babe-
berga.

Archiepisc.
fit Mogunt.

*Episcopum, & Erkanbaldum Fuldensis cænobij Abbatem, ut Swin-
fordi castellum incenderent atque diruerent. Quos aduentantes
Henrici Comitis inelyta mater Eila nomine, ut tales decebat perso-
nas, suscipiens & salutans, ut præcepta intellexit regalia, perturba-
tur; concitoque cursu ad ecclesiam properans, ibidem ignis concrema-
tionem prius sustinere, quam hac comburente, viua vellet exire, te-
statur. Vnde Seniores præfati, ob Christi amorem, sæculares postpo-
nendo timores, decretam mutabant sententiam; murosque vrbis ac
ædificia solo tenus frangentes, tristem matronam his mulcebant pro-
missis, si quando cum gratiâ Regis id fieri potuisset, hoc totum ex sua
parte se renouaturos. Rex autem, deuasatâ omni Comitibus proprie-
tate, & cum beneficio latè diuisâ, ad Baueberg venit; ibique exercitu
suo bonâ cum pace dimisso, natiuitatem Domini genitricis solenni-
tatis celebravit gaudiis. Inde Erkanbaldus virtutis & prudentiæ
famâ ad altius culmen honoris ascendens, factus Archie-
piscopus Moguntinus pro Willigiso, Christi Domini anno
MXI. Sed procuratorio nomine etiam Fuldensem ecclesiam
cum ad tempus retinuisse docet Terminorum descriptio,
quos*

Brower
Antiqui
Fuldensis
STV
9

1117

201

quos rogatu Landonis Aduocati Comitis, filiiq̄ue, de nouo vestigari designariq̄ue placuit, quo cum finitimis scilicet incolæ pacatiùs agerent. Itaque aduocationem Monasterij, ait, *in presentia sua circumduci, & determinari iussisse, quemadmodum sub Sigehardo decessore determinatam veraciter didicerat, à decre-* Limitum inuestigandorū ratio.
pitis & exhaustis senioribus adhuc in carne spirantibus. Ceterum hanc limitum constitutionem libro secundo exhibuimus. Cap. xiv.
 Obiisse autem Erkanbaldum anno MXXI. cum Mariano, vel vicefimo supra millesimum deuolvente, non ambigo.

Capit 1011. XVII. BRANTHOVS primus eius nominis, Dietmari monumentis iam clarus.

Capit 1013. XVIII. POPPO gente, vt volunt, Buchonius, Cœnobij Laurissæ S. Nazarij alumnus; & ex potente, nisi fallor, sæculi viro, ibidem electus Abbas. Id enim Dietmarum *Conuersi* nomine reor significasse.

Ceterum ob veteris lapsæ disciplinæ dedecus, Fuldensi Fuldensis Monasterij inclinatio. monasterio adhibente manus Henrico Imperatore, Branthous loco motus est; quem tamen Halberstadensem Episcopum adeptum, nec illaudatum, Tritheimius in Hirsaugiensi Chronico esse voluit: *Nam Brande, inquit, claruit circa hæc tempora, ex Abbate monasterij Fuldensis decimus Episcopus Haluerstatis, vir prudens & reuerendus.* Et, quia nihil ambiguum, vulgatos indices parum hîc, vti par, omnia conferere, sed, vt turbatis Monasterij rebus, & orbe conuerso, priscos cœnobitas, sponte se aduersum exteros quasi subsessores, silentio vindicasse, vbi non omnia exploratò liquent, hanc veterū tabularum fide classem repono: *Erkanbaldus, Branthous, Poppo, Volkmarus, Bardo, Richardus.* Ac Popponem memorat stirpe Grabfeldicâ, restaurandæ disciplinæ inchoatorē; Henrico Reformatio. enim Rege ad pristinam Monasticæ seueritatem reuocâdam assurgente, Erkanbaldus ad Moguntinam cathedram euectus; & amoto Branthoo, Laurissâ Poppo, cum nouis inde cœnobitis Fuldam euocatus est: cuius cum successus & acta in- Laurissa seu Laurifhemium. comperta, probabile, malè coalescentibus diuersarum familiarum animis, moderatorem ex vicinâ Hersfeldiâ petitum Bardo-

Bardonem; cùm id veteres libri non obscure testentur. Alioquin Abbatum acta peruetusta, dissimulato Popponis & Bardonis regimine, disertè Erkenboldo successorem dant Richardum; id quod non Dietmaro tantùm nobili scriptori, sed etiam Chronico Lamberti bis repugnat. Hac tam inerti fractâ glebâ, caput rei persequimur.

Anno MXIII. Henrici XI. Laurishemio profecti cœnobitæ Fuldam formandæ ac erigendæ collapsæ discipline venerunt. quo tempore & Henricum minuisse veteres opes, mox aucturum, & Branthoum cum alumnis cessisse Regis imperio, priua publicaque monumenta iuxtâ consentiunt. Chronicon insigne, quod Francosaxonicum appello, *Rex stultorum*, ait, *depravatus consilio, Fuldensis monasterij bona mirabiliter diripuit, dum sibi fratrum vita displicuit; & datâ occasione corrigendi, inualuit potestas destruendi. Diffugiunt hac & illac vagantes, qui erant cœnobitæ iugum Christi ferentes. Ducentis & LXX. annis à Carolo primo eo loci Deo militabant; illis autem temporibus, pro dolor, spectaculum facti mundo, & sibi dolori, & alius timori. Idem Dietmarus Chronologiæ suæ lib. VI. ad eundem annum: Brantohus (sic rescribo pro Bronhag vulgato) Abbas Fuldensis*

Dispersio veterum inquilinorum.

Mareu Lupenzo aliaque donâ Henrici Claudi, de quibus hic lib. 3. Adi & Donationem partis Odonicæ filiaz, vulgò Odévvaldr. in monumentis Laurishemensis monasterij, Orig. Palatin.

Hecil Fuldam relegatus.

Ditmar. Chron. l. 7. obiisse anno circiter 1059.

deponitur; & succedente sibi Poppone conuerso, & tunc Larissensis pastore; hoc Monasterium, confratribus latè discedentibus, à priori statu mutatur. At Poppo, Cunigundem Augustam benemerentissimam in se suosque expertus est; cuius rogatu, Henricus tum alia passim prædia S. Bonifacio, tum marcam Lupenzo vniuersam assignauit, tractusque nemorum immensos ex eodem limite, Popponi donauit, probante Erkenbaldio Moguntiacensi Archiepiscopo, Arnolde Hersfeldensi Abbate, & accolarum primoribus.

Anno MXIV. cùm Romæ S. Henricus Rex Augustale diadema à Benedicto VIII. accepit, ortâ inter Romanos & Teutones seditione, qui auctores tumultus cladisque ex Germanis extitere, pars aliis coërciti pœnis, *Hecil primorum quispiam ad Fuldense monasterium amandatus*, intra latebras vitæ priuatæ reclusus est.

* Volckmarus, Ditmaro, Abbas simul Fuldensis & Larissamensis.

* Bardo

Browen
Antiquit
Fuldense
STV
9

*Bardo Hersfeldensis Abbas & Fuldensis ecclesie rector; de quo in Chronico ilico nunc citato ad annum MXXXI. *Ariboni Mogontie vir simplex & rector Bardo Hersfeldensis Abbas successit; qui, Deo prouehente, breui ad culmen summæ perfectionis feliciter processit; qui, propter dulcisonam prædicandi melodiam, Bardo Chrysostomus dicebatur.* Quo autem potissimum tempore Fuldensi ecclesie operam suam commodarit, præcisè & velut intento digito monstrare haud facile.

Ceterum, Bardone Moguntinæ sedis gubernacula tenente, Thuringiæ & Hassiæ principatus, qui iam inde ab Ottonis Magni æuo, Ducum veterum serie abruptâ, ab ipsis Archiepiscopis Maguntiacensibus, quibus illa regio terrarum cesserat, plurimum administratus, conuelli carpique cœpit. Ac tenuibus quidem, vt fit in fluminum ortu, inde tamquam riuis ex fonte deductis agellis, queis ditionis præsidia tutelæque insisterent, exorti inde mox, occulto satù, Hassiæ Thuringiæque Landtgrauij. Par Comitum fratrum celebrant antiquæ litteræ, stirpe veteri Francorum, Hugonem & Luduicum Barbatum; qui, cum domi præliis attriti, angustè & in obscuro rem haberent, popularibus suis Sueuis relictis, peregrè fortunas gloriamque adstructum ière. Luduicus Cæsari hærebat Conrado, cui à Gisilâ coniuge stirpis cognatione erat innexus. De Hugone tradunt, Erkenbaldo Archiepiscopo Moguntino placuisse aulæ obsequiis, & cum homo pecuniæ locuples esset, dicere solitum, *nemini seruiturum se, nisi Fuldensi & Moguntinensi Principibus.* Verum, cum ne per filium quidem Wigmannum ipsi posteritatis & ampli patrimonij spem proferre licuisset, Luduicum tandem germanum, opibus egregiè cumulatam, maiore fastigio sustulit. Atque hic ille Luduicus, qui Bardonis Archiepiscopi, & Conrardi Cæsaris beneficiis, largaque fundorum orâ suffultus, & huius ecclesie Fuldensis liberali clientelâ deuinctus, primùm in Thuringiâ pro Moguntino Archiepiscopo Vice-dominatum gessit; inde, in Luduico III. nepote, Landtgrauiorum Hassiæ & Thuringiæ; in abnepote Friderico Luduici III. filio Comitum Zigenhainiorum illustre seminarium reliquit. clarâ nec dubiâ professione, gentem inclitæ stirpis,

Oo

siue

Chronic.
MS. Fran-
cofax.

Origo
Landtgra-
uiorum Thu-
ringiæ &
Hassiæ.

Hist. Länd-
grau. Thu-
ring. c. xi.
Siffridus ad
ann. 1139.
Chronic.
Monaster.
Reinards-
born.

Annales
Ländtgrau.
Thuring.
seu Chron.
citat.

Privileg.
Conrardi
Imp. datū
MXXXIX.
Hist. Länd-
grau. c. xi.

Luduicus
Barbatus
Thuringiæ
Comes &
Vicedomi-
nus.

Lud. III.
prim. Thu-
ringiæ &
Hassiæ
Ländtgrau.

* Anno
MXXV.
Zigenhainij
Comites.

siue quæ antehac vixit, siue quæ nunc, & futuris annis sequetur, vtrique ecclesiæ, ni dissimulare velit, sanè plurimū debere.

XIX. RICHARDVS primus, gloriâ rerum gestarum inter Abbates longè princeps. Lambertus, perperam exclusis medijs, Branthoo inde ad annum MXXIII. successorem dat Richardum: sed vt Branthoum Bambergæ, vbi Natalitia Henricus Imp. celebrabat, pro Arnulpho excellenti pietate Episcopo, procerum & Augusti ipsius iudicio Halberstadiensem tunc Ecclesiam adeptum, sit exploratum; Richardum tamen antea factum hîc Abbatem, circumspectè cenfeo. Nec diploma regalium, quod ab illustrissimo Annalium Ecclesiasticorum Scriptore tomo x. allatum, persuadet, Richardum, qui inter subscriptores, inchoasse anno Christi MXIV. cùm certum aliunde sit, nec Richardum tunc Fuldæ Abbatem, vt nec Popponem Treuiris Archiepiscopum extitisse; qui simul tamen ibi subscripsisse traduntur. Vnde equidem regalium illam concessionem, cùm annali notâ careat, prorsus ad posteriores annos, & certè ad MXVII. vel seciùs relegandum arbitrer: nec mendo vacare Lamberti Chronicon, qui anno demum MXXIII. Richardum facit Abbatem, cùm eidem diplomati cum Erchanbaldo Moguntino Archiepiscopo subscribendo Abbas affuit, quem satis liquet antè migrasse sæculo, nempe Christi anno summum MXXI.

Apud Baron. Erchanbaldo.

Benedictus Pontifex & Henricus Aug. Fulda cōueniunt.

* aliàs MXX.

Eius ingressu Fuldam duorum totius orbis Christiani Principum, Benedicti Pontificis & Henrici Imperatoris aduentu lætificatam, produnt vetera Abbatum monumenta, qui & prolixâ suâ in cœnobitas benevolentia & voluntate, huius loci cùm honores tum commoda, nouis diplomatibus datis, instaurarunt. Accidisse id salutis anno * MXX. pro explorato nonnulli tradunt; quo scilicet anno, Germanici scriptores, Contractus, Lambertus, Marianus, consentiunt, Benedictum Bambergam accessisse, & ab Imperatore istic regicè exceptum, dedicasse ecclesiam S. Stephano. Richardum tunc Abbatem fuisse, ex eâ narratione conicio, quâ festo Apostolorum Philippi & Iacobi, re diuinâ Apostolicè patratâ, cùm ad Euangelium ventum, fertur iussu Pontificis, Archidiaconus

Brower
Antiqui
Fuldense
STV
9

nus Romanus huius Ecclesie priuilegia à sede Romanâ olim, & à Benedicto nuper concessa, voce clarâ pronuntiaffe, audiente procerum frequentia, & adstante Richardo Abbate.

*Mos priuilegia publi-
cè pronun-
tiandi.*

Præclarum reperi Henrici Imp. scriptum, quo Richardo recens ineunti tutelam Ecclesie, & vniuersi iuris fundorumque conseruationem stabilit. Attestatio Fuldæ facta eiusmodi:

Signum D. Henrici Rom. inuictissimi Imperatoris Augusti. Guntherius Cancellarius vice Erkanboldi Archicappellani recognouit. Datum Prid. Non. Maij. Indiçt. III. anno Dom. Incarn. MXX. anno verò D. Henrici reg. XIX. Imper. autem VII. Actum Fulde.

Ceterum anno MXXXIII. Seligenstadij ad Mœnum, Aribone Moguntino Archiepiscopo Synodum agenre, Richardus inter alios etiam Abbates, istic affuit.

Vitâ decessit MXXXIX.

Scoti monachi Fuldense monasterium frequentare incipiunt Richardi inuitatu.

Monasterium Fuldense disciplinâ, litteris, cultu vestis, tonsurâ, aliisque religionis exercitiis ad priscam redit S. Benedicti normam.

*MS. Cata-
log. Abbat.*

*Cæpit
1039.
Præfuit
4.*

XX. SIGEWARDVS, de quo disertè Lambertus ad annum Domini MXXXIX. *Richardus Abbas Fuldensis obiit, cui Sigewardus successit.*

Annus MXL. valdè fuit Fuldensi nobilitati ac ordini militari, quæ gens in familia S. Bonifacij censebatur, funestus: nam Henrico Rege contra Bohemos arma ferente, Reginhard signifer Fuldensis in prælio cecidit; sic Lambertus. At Chronicon peruetus Francofaxonicum, vbi de huius belli procinctu loquitur: *Quidam ex latere Regis emissi, sperantes se fortiter facturos, obstructionem quamdam in saltu expugnaturi, inconsultè processerunt; ibique prætensis insidiis, à sagittariis circumuenti, Vernherus Comes Primicerius, & signifer Regis, cum aliquot satellitibus; & Reinhardus Comes, cum electissimis ex familia S. Bonifacij, cruentâ, prò dolor, cæde procubuere.* Sigewardum, obscuri nominis quidam cõminiscuntur, Hildeshemensis ecclesie tandem Præfulem factum; alij postulatum volunt, at exclusum;

*Bohemica
expeditione
S. Bonifacij
familia. i.
Fuld. eccle-
sia milita-
res clientes
accipiunt
cladem.
MS. Fuld.*

Lamberto tantum Abbas, nec eminentior, vitâ fungitur anno MXLIII. Defuit
1043.

Quo eodem anno *B. Annuchadus Scotus inclusus*, Fuldæ innocentia famâ & vitæ sanctitate floruit.

XXI. ROHINGVS splendido in rep. loco, honesto item apud suos; Henticum quartum inter proceres regni Romam vsque profecutus, anno MXLVII. à Clemente II. qui ex Suidegero Bambergensi Episcopo ibi tum Pontifex, Abbas consecratus; sed huic gloriae paucis diebus superstes, Romæ vitam finiit, Fuldæ ad nominis sui memoriam prænobili margaritis ac gemmis ab se inchoatâ relictâ tabulâ. Leguntur & Rohingi versus præscripti membranæ Moral. S. Gregorij: Capit
1043.
Defuit
1047.

* S. Bonifaci,

*Hunc licet indignus tibi confert Abba Rohingus,
O' VVinfride, librum; quem sex in partibus vnum
Distinguens plene, præcepit hiantia quæque
Cautè suppleri, rursumque superflua demi;
Ut serie planâ sonet Ethica Gregoriana;
Primaque pars eius tenet oram codicis huius;
Ergo sui voti sit merces certa datori:
At si quis tollat, te duro vindice, soluat.*

Ei, perperam vetusti indices Bardonem subiiciunt; qui iam tum Moguntinæ Ecclesiæ gubernaculis affidebat.

Herm. C6-
tracto per-
peram Ebe-
rardus ad
ann. 1059.

XXII. EGBERTVS, qui & Eppo; hunc cœnobitis regniq. proceribus, virtutis opinione, iuxta carum, in Italiâ mox assumptum, satis indicat Lambertus. *Abbatem quippe factum statim, ait, post Natalem Domini.* Capit
1048.
Præfuit
10.

Iuris Dioc-
cesani con-
trouersia
cū Adelbe-
rone VVir-
ceburgensi.

Archidia-
conatus
mutatio.

Anno primo sui regiminis, Maguntia in magnâ Præfulum Synodo, Henrico Imp. præfente, causam dixit, ab Adelberone Wirceburgensi propter iuris diocœfani controuersiam appellatus. Resque partium consensu, Imperatore moderante, constituta est; vt Abbatia & cœnobitæ, exceptionem antiquam obtinerent; &, quia Archidiaconus Wirceburgensis grauius imperitare Fuldensibus videbatur, penes Clericum, qui forensi ecclesiæ Fulde præfesset, ita ius Ecclesiasticum resideret, si is à Præfule Wirceburgensi, banno quod

voca-

vocabant, confirmatus esset; descriptique limites in prædiis, quæ à Fuldensi pomærio per rura quæ *Burchfeldt* appellabāt, versus Hunaham riuulum excurrunt. permiffumque, vt in villulis, quas tunc vocabant Hunefeld & Ratesdorf, conuentum Clericus is haberet, & ius diceret. Actum Moguntia III. Non. Febr. anno Dominicę Incarn. MCLVIII. Atque hæc origo muneris illius est, ex quo rector Parochiæ Fuldensis, postera ætate, concessu ampliore, Archidiaconi titulum gessit.

Archidiaconi Fuldensis origo.

Egberti quoque regimen illustrat Abbatia Fuldensis è regiâ potestate, ad veterem, id est Pontificiam, facta transductio, anno Christi, vt Contractus obseruauit MLIIL. Imperator, ait, cum domino Papâ (Leone) multisque Episcopis, & Principibus, Natalem Domini Vormatia egit. Vbi cum Papa, sicut dudum cœperat, Fuldensem Abbatiam, aliaque nonnulla loca & cœnobia, quæ S. Petro antiquitus donata feruntur, ab Imp. reposcens exegisset, demum Imperator pleraque in Ultramontanis partibus ad suum ius pertinentia, pro Cisalpinis quasi per concambium tradidit.

Fuldensis Abbatia à regiâ potestate ad sedem Romæ rediit.

De Egberto scribit Othlonus, auctor vitæ S. Bonifacii, pro consuetudine, quæ ei cum Leone IX. Pontifice Romæ fuit, quęsiisse in vrbiū vrbe veterum monumentorum copiam, vnde Martyris patroni acta vberius illustraret, simul aëtuarium ad Pontificem misisse, qui cuncta diligenter exciperet, verum, erepto inde ex humanis Leone, opus exoptatum, libris quoque Romæ relictis, eo tempore non prouenisse. Tanta etiam tunc cupido inceserat, vel trans Alpes, S. Bonifacii honoribus instaurandis, litterarum petendi decus.

Othlonus Monachus Fuld. quando scripsit S. Bonifacii vitam, in Prologo tom. 4. Antiq. lect.

Histor. Ecclesiastica studium Fulda.

Monasterium Fulde se opportunis quoque domiciliis, tum quieti capiendæ, tum factitandis laboribus, Egbertus egregie instruxit: tabulam ab Rohingo cœptam, eiusdem pretij geminis expleuit. Disciplinam ac vitæ innocentiam in peregrinis etiam adamauit. Paderbornam anno MCLVIII. quo tristifico incendio conflagrarat, adiit; indeque *Marianum Scotum*, qui orationis causâ istuc Colonia profectus erat, secum Fuldam abduxit. Moritur eodem anno xv. Kalend. Decembris.

Capitulum
1058.

XXIII. Sigefridus ei successor obuenerit, Eppesteiniâ illustri profapia, &, vt Lambertus loquitur, eiusdem cœnabij (Fuldensis)

Mariani
Scoti inclu-
sio.

denſis) *monachus*. Memoratu digna, quæ ad annum ſalutis *Praſuit*
MLIX. Marianus annotavit. *Ego Marianus, inquit, indignus,* 2.
cum Sigefrido iſto, apud VVirzeburgum ad preſbyteratum conſecra-
tus, mediâ Quadrageſimâ III. Idus Martij: & Feriâ VI. poſt
Aſcenſionem, ſecundo Idus Maij, incluſus Fuldæ per annos x. Ce-
terum anno non toto abeunte, in Fuldenſis eccleſiæ guberna-
tione, Sigefridus pro Luitpoldo Archiepiſcopo, qui VI. Idus *Deſit*
Decembris vitâ exierat; ad Cathedram Moguntinam accer- *1059.*
ſitur. Illam, quibus artibus mediam inter ſchiſmatis procel-
lam habuerit, loco explicatum eſt.

Claudus.

XXIV. WIDERADVS eiufdem gentis & diſciplinæ, Sige- *Capit*
frido ſucceſſit, magnis utique foris domique caſibus; queis *1060.*
animi magnitudine ferendis, impar non fuit. Tragicè eos per- *Praſuit*
ſequitur Lambertus ætate ſuppar; ex quo depromas licet. *15.*
Claudus fuit altero pede à pueritiâ. *Marianum* anno Virginei
partus MLXIX. Sigefridi Archiepiſcopi auctoritate Fuldâ di-
miſit Moguntiam; ubi is iterum, ſuam cluſam volens ſubiit.
Porro Wideraduſ anno MLXXV. XVII. Kalend. Auguſti vitâ
innocenter acta, rebus humanis exemptus eſt. *Deſit*
1075.

Lambert.
in Chron.
Ambitio
eius ſæculi
dignitatû
eccliaſt.

Inveſtitura
mos.

XXV. RUTHARDVS, qui vulgò Ruzelinus, à rutilâ, ni *Capit*
fallor, comâ, ſubitò & improuiſò ad hanc dignitatē ab Hen- *1075.*
rico Imp. eius nominis IV. arreptus, ex Herſfeldenſi mona- *Praſuit*
cho. Pravis eius ſæculi moribus, tanta pro Abbatiâ indipi- *21.*
ſcendâ exarſerat ambitio, ut concurſu poſcentium indigna-
tus Henricus, Ruthardum, qui Bambergam fortè ad Regis
curiam acceſſerat, ilicò Abbatem renuntiaret; & in eo co-
oprâdo tam monachos, quàm milites eccleſiæ Fuldenſis, ſibi
ſuffragari iuberet. Itaque in medium euocato, nec quidquam
ſuſpicanti, baculum paſtoralem offert, & ornat annulis; hunc
enim ritum Reges Germaniæ pro Inveſtiturâ ſibi ſumpſe-
rant. Porro, ut inuitus multumque renitens Ruthardus onus
hoc tulit, ita ſupra viginti annos vno, probabilem ſe Eccleſiæ *Deſit*
huius Antiftitem exhibuit. Præclare de B. Virginis & S. Mi- *1096.*
chæliſ monaſteriis, templa inſtaurando, dicando, paſcendo
& alimenta tribuendo, meritus. Ad Iulium menſem Ephe-
meride

Brewer

Antiqui

Fuldense

STV

9

(ritus)

800

meride Marianâ, adscripta legitur *Memoria Ruthardi Abb. Reformatoris huius Monasterij.*

Capit
1096.
Præfuit
13.

XXVI. GOTTIFRIDVS Ruthardi successor, in schismate quod Germaniam mirè tunc, Henrico IV. auctore, exercebat; abdicatione illiberali non magis, quàm domesticis malis, quàm bello, quàm remissiore vitâ illatis, haud obscurus.

Anno redempti orbis *MCIII. subitò Fulda correpta incendio magnam partem conflagrauit; flammaque in foro nascens, ædem Parochiæ corripuit & vastauit.

*Fulda incendio afflicta.
* aliàs
MCVIII.*

Hinc anno MCVI. Henrico V. regnum exordiente, etsi Paschalis II. Pontificis auctoritate apparebat dissidiorum motus in Ecclesiâ nonnihil sedari; recrudescente tamen, & ambitionis & partium studio, schismate, Gottifridus Abbas, tum suorum questu, tum Henrici Regis iunioris malâ gratiâ, fastigio dimotus est. Accidit ea res salutis nostræ anno MCIX.

*Gottifridi
abdicatione.*

Desiit
1109.

Francofurti, in publico procerum conuentu, vt testatur in suo Chronico Abbas Urspergensis. *Ibi etiam, inquit (Henricus) deposito Gotefrido Fuldensium Abbate, VVolfhelnum eis præfecit, ex eadem Congregatione. Ceterùm Gottifridus extorris, in Coloniensi peregrinatione, tandem naturæ concessit.*

Capit
1109.
Præfuit
5.

XXVII. WOLFHELMVS, turbidis item rebus, sed electione canonicâ, dignitatem hanc administruit. Nam Haselsteiniam suæ ditionis arcem, sumptu damnofo obsedit. Hinc Thuringico motu, pro Henrico, qui nuper Rome Augustale diadema sumpserat, Wartesburgi obsidione, * castri in Thuringiæ finibus inclyti, quod Saxonum genti subiugandæ Henricus IV. mirè extulerat, ab hoste Luduico Comite captus, in arcem Milseburgum includitur, ac tandem Gottifridi decessoris sui petitione debilitatus, & Goslariæ in regiâ Henrici, ac culatione suorum, ceu re malè gestâ fractus, eodem anno, puta nascentis Christi MCXIV. & magistratu, & vitâ simul defungitur, monumento relicto S. Alexandri oratorio, quod intervallum & oppidi murum, ad Septemtrionem visitur.

** Sigefrid.
in Chron. à
Luduico
castru hoc
instauratū
meminit
iuxta Ise-
nacum in
excelsi mō-
tis vertice.
Milsebur-
gum carcer
VVolfhel-
mi.
VVolfhel-
mus abdi-
catur.*

Desiit
1114.

Capit
1114.
Præf. 8.

XXVIII. EHRLOFFVS Abbas Morbachcensis, contra fas moref-

Vrsperg. in
ann. 1113.

Caspar
Bruschius.
* in Chron.
German.
anno 1551.
edito.

Schismatis
sollendi au-
tor Romæ
mittitur.

Ruina par-
tis Orienta-
lis basilica.

Inopia ex-
trema Mo-
nasterij.

C. Brusch,

Vrsperg. in
Chron.

moresque priscos, Moguntia ab Henrico Imperatore præf-
citur, Congregationis Fuldenfis inuidiâ; quam credibile, Sa-
xoniorum procerû studia secutam, in Ecclesiæ & libertatis
causâ Henricum sibi res suas habere voluisse. Ingenij acuti,
prudentiæ singularis, raræque facundiæ laudem non negant
Ehrloffo publici scriptores. Muntzerum autem triuiale &
hæreticum * hominem mentiri non piguit, extitisse in malis
artibus necromanticum. Haselsteinium & Milseburgum
aiunt extruxisse, vel communiisse nouis operibus. Id facino-
rum eius egregiorû specimen Vrspergensis Abbas expressit,
quòd, Germania diuturni pertæsa dissidij, ad Regnum cum
summo Sacerdotio pacis vinculo iungendum, hunc Ehrlof-
fum dignissimum è multis vnum iudicavit, quem, Imperato-
re probante & procerum consilio, Romam cum Brunone
Spirensi Præsule, ad Calistum Pontificem, amplissimâ cum
potestate mitteret. Quare & anno Domini MCXXII. cum
eximiâ legatione trium Cardinalium, quos inter eminebat
Lambertus Ostiensis, in Germaniam reuersus, illius cantatæ
pacis, quæ iuxta Vangiones Regnum inter & Sacerdotium
confecta, pars ipse quidem non ingloria fuit.

Memorable ipso sedente, primùm Orientalem Basilicæ
veteris molem anno MCXX. ingenti ruinâ procidisse: inde
Adelberti Moguntini Archiepiscopi, qui carceres Henrici
expertus, sedis Apostolicæ acerrimus propugnator, opibus &
armis, Rheni & vicinæ regionis optimatibus, mutuâ cæde &
populatione in exitium ruentibus, Fuldenfis monasterij ve-
teres fortunas, horum iniuriâ temporum ita prolapsas, vt vi-
ctus cœnobitas quotidianus deficeret. id quod ad annum
MCXVI. Abbas Vrspergensis tragicè deplorat. Porrò & nos
alibi, infelicia Ehrloffii gubernacula defleuimus. Epocham
temporis ab Ehrloffo recentior scriptor deducit: rectè an se-
cùs, alij viderint. Ehrloffus certè desperatâ suorum concor-
diâ, abiens è medio Wormatiam secessit; atque ibi supremis
occupatus, exiit è vitâ anno MCXXII.

Desit
1122.

XXIX. VDALRICVS, restituto iam Ecclesiæ Romanæ ab
Henrico Antistitum instituendorum iure, Romam profe-
ctus, 5.

Capit
1122.
Præfuit

Brower
Antiquit
Fuldense
STV
9

ctus, à Calisto II. consecratus est Abbas, confirmatusque. Vita ei laudatæ integritatis virtutisque fama contigit. Sed quia factioni Principum, qui contra Lotharium pro Conrado Franconia Duce faciebant, se applicasse visus, eodem anno quo Dux Conrardus consurrexit in Lotharium, Vdalricus ^{Honore excidit.} excidit. Operibus itaque licet præclaris in ecclesiâ primariâ erectis, & templo vtcumque instaurato, anno MCXXVII. Lothario Imperatore accedente Fuldam, & sacramentis obsequij absolvente Buchonios, Vdalricus per Honorij Pontificis Legatum amotus, Wirciburgum abiit, & ibi vitam clausit, anno MCXXXIV. Hanc rem veteres Cœnobitæ in quodam Chronici fragmento ita meminerunt:

Anno Domini MCXXII. fauente Imp. Henrico, cunctisque Principibus, secundum concessionem privilegiorum nostrorum regulariter Vdalricum in Abbatem Fuldensem nobis delegimus; quem, quia circa nos vir optimæ conuersationis, iustus, propitius, atque benignus, communi consilio & auxilio cleri & populi, Domno Calixto Papæ in Dei honore & sanctâ conuersatione nominatissimo, benedictionis gratiâ Romam transmisiimus. Quem ille benignè suscipiens in die festo Palmarum * confirmauit benedictione Apostolicâ, & donatum privilegio, mandans nobis suam benedictionem cum digno & debito honore, redire fecit ad propria. Qui v. ordinationis suæ anno tale præiudiciū passus est. Nam quidam Legatus Honorij Papæ, qui ^{Gravis accusatio, in quâ locum habeat uim anti-} semper implacabilis Fuldensi Ecclesiæ fuit, cum Rege Fuldam superueniens, & quasi gladium de vagina educens, Abbatie gubernacula, se ipsum intrudendo, ex præcepto D. Honorij suscepit: laicosque à sacramentorum obligatione, Monachos & Canonicos de obedientiâ præfato Abbati promissâ, qui tunc adhuc absens, absoluit; & ita, omnibus subditis dolentibus, deponitur.

Cæpit
1127.
Præf. 7.

XXX. HENRICVS I. Kemmenata successor, ipso Lothario præfente, cunctis amabilis, suorum omniū consensu eligitur. Decanus fuerat principis Monasterij, & Prepositus Brustlohenfis in Thuringiâ, quem ille locum munificâ donatione propè ab interitu vindicauit. Licet verò morum facilitate & submissione, spem rerum gerendarum sustineret maximam; direptis tamen & fundis, & perditâ re, cum nec ipse, nec Con-

P p grega-

gregatio à Lothario quidquam exspectat opis, impar oneri se
Se abdicat. vltro abdicatum iuit. Itaque septimo anno regiminis, offen-
 sus tot sumptuum dispendiis, & ambitiosis Imperatorum
 obsequiis, quibus Ecclesiastici primores aulam militiamque
 publicam hac aetate stipabant, Lothario Fuldam reuertenti,
 anno MCXXXIII. Abbatiam reddit, sorte priuatâ contentus. *Defit*
Hond. in Sunt qui deinde Episcopum factum scribunt Frisingensis *1133.*
Bauar. Me- Ecclesiæ.
trop.

XXXI. BERTHOVS I. Schlitzius, maior Præpositus inte- *Capit*
 gritatis, facundiæ & ingenij laude abundans, inde surro- *1133.*
 gatus, Lotharium in Italiam vsque prosequitur; vbi ab Inno- *Pref. 1.*
 centio Pontifice, hoc eodẽ anno, quo Lotharius Romę Impe-
 ratorio diademate ornatus, & ipse non Abbatis modò conse-
 cratione, sed *Pontificali* *ornatus in-* *signia tunc*
illata. *privilegiis etiam iis affectus, vt Pontificis ritu, ius mi-*
træ, baculo annulisque vtendi referret. nec diu superstiti successit.

XXXII. CONRARDVS I. maioris item ecclesiæ Præposi- *Capit*
 tus, qui ob virtutis & religionis, ac ceteras gubernandi dotes, *1134.*
 suffragationis punctum à S. Bernardo tulit, comes omnium *Pref. 7.*
 expeditionum, quas Lotharius deinceps cis transque Alpes,
 ingenti mole, præsertim in Campaniâ Apuliaque conciuit.
 Cuius à morte anno MCXXXVIII. montem S. Petri præcipuâ
Epitaphiū *lib. 2. dedi-* *ms.* *munificentiam excolens, in eiusdem montis monasterio, & vi-* *Defit*
1140. *tæ finem imposuit, & corpus sepeliendum reliquit.*

XXXIII. ALEHOLFFVS, cuius parum iucunda apud *Capit*
 posteros memòria, ob immitte & asperius in suos imperium. *1140.*
 Quare minùs quoque secundâ vsus gubernatione, Eugenij *Pref. 8.*
 Pontificis iussu tandem exauctoratus est. *Defit*
1148.

Anno MCXLV. Kalend. Nouembris, annuâ encæniorum
 luce, Fuldæ ciuitatis reliqua pars incendio periit; & ignium
 labem dira consecuta fames, populum maiorem in modum
 afflixit.

XXXIV. RVGGERVS verò eius nominis I. plurimùm *Capit*
 honoribus aduersans, animi moderatione, & integritate mo- *1148.*
 rum,

Brower
 Antiquit
 Fuldense

STV

9

rum, antecessoris desiderium minuit, sui plurimum accendit, cum ad Rhemenſe Concilium profectus, ab Eugenio muneris eximij vacationem impetrauit; & secessu facto, in montem B. Virginis, rerum diuinarum studio Henricum Hersfeldensem Abbatem sibi suffici passus est.

Capit
1148.
Profuit
2.

XXXV. HENRICVS is II. fuit, quem Congregatio non improbat; fauente præsertim Rege. sed eo sedente, res tamen Ecclesiæ Fuldensis incedebant miserè. Difficili itaque malorum remedio, cum prisca Congregationis maiestas obsoleceret, & fortunis ad clientes translatis omnium rerum egestas cœnobitis obreperet, de communi Pontificis & Conrardi Regis consilio, placuit Henrico, aliunde virum animi magnitudine & industriâ spectatum, ceu antiquæ dignitatis vindicem, accersere. Id quod in frequenti Treuiris conuentu, postquam Eugenio sanctum ratumque, missi hac de re Bambergam legati.

Capit
1150.
Profuit
14.

XXXVI. *MARQVARDVS igitur, dum virtus domestica rareſcit, Bambergâ *de S. Michaëlis, qui tunc Monachorum dictus, monte,* detrahitur; & tantæ capax dignitatis, ea molitus est, quæ probabile nomen ipsi posterisque cum immortalis gloriâ pepererunt. Sufficit opinor virtuti viroque, magna simul & magniloqua narratio, quâ res ipsum suas sine fuce splendidè commemorantem olim induximus.

* aliâs,
Marquardus.
Monaster.
S. Michaëlis
in Bambergâ.

Lib. 2. Antiquitat.

Conrardo & Friderico Impp. carus in paucis: sed aulæ ac forensium negotiorum satur, cum obliquus in odium maleuolorum, ceu ventis parum prosperis incurrit, prætulit dignitati monasterium vnde venerat. Hinc rursus Fuldam à Friderico Imp. publicè euocatus, post biennem functionem, Præpositurâ S. Andree donatus in honesto otio Bischofsheimij diem clausit, tumulatus Fuldæ maiorum sepulchris.

Capit
1165.
Prof. 3.

XXXVII. HERIMANNVS ex Hersfeldensi cœnobio Abbas accersitur; Friderici Ahenobarbi studiis, aduersus Alexandrum iustum Pontificem, sic irretitus, vt cum Germaniam Imperator anno MCLXV. publico Wirceburgi conuentu,

Schismati
dedi:us.

tu, Paschalem antipapam amplecti coëgisset, Hermannus; hac communi patriæ tempestate arreptus, non dubitarit sequenti anno Fridericum armatus sequi in Italiam. Hic cùm salutis anno MCLXVII. Romam, Alexandro fugato, Fridericus occupasset, & diadema denuò à Paschali in Vaticano sumpsisset, Hermannus eadem operâ probatus à Paschali, & priuilegiis ornatus, postero mox anno, lentâ tabe confectus VI. Kalend. Maij vitam cum Abbatîâ posuit. Deficit
1168.

XXXVIII. BURCHARDVS verò, qui successit, cùm Fuldenfis Ecclesiæ status vndique labefit, ruentis Monasterij res in vltimum propè casum dedit. Et hic Hersfeldiâ vicinâ euocatus, nullum operæ pretium, prolapsis ferè fortunis attulit. Capit
1168.
Præf. 8. Compilatis Ecclesiæ facultatibus, & cōflato peculio, in Wederauiam abiit; Cœnobitas complures relegauit, Hattenhausen, Hildewartshausen, Cruitzburgum, Luduico Landtgrauio vendidit. Inde annonâ Cœnobitis negatâ, cùm in graui morbo, inexplorata mortis famâ, gaudium æmulis attulisse cognouisset, ilicò superueniens armatus, vltionem exegit; & vastatis agris, captisq̃ue domiciliis & prædæ datis, ac proscrip- Deficit
1176. tis bonis, semianimis lecticâ reuehi in solita loca voluit. Seiuinctum ab Ecclesiæ communione, & diro morbi cruciatu vexatum vitâ decessisse, maiores tradunt, miserabili exitus genere. Quippe, inter Alexandrum Pontificem & Fridericum Imperatorem, pax anno Christi MCLXXVII. constituta, ac insequenti fortiùs Venetiis adstricta: huius exfors, vti reor, Burchardus, non Romæ, quod scripsit Muntzerus, sed in Wederauiâ, *paupertinâ Cellâ, cui Rbeteris nomen*, inglorius occupauit. Extat ab eo, elegantis fabricæ S. Stephani* oratorium, cuius incisa parieti præclara epigraphæ, nominis inuidiam mitigasse videtur. Deficit
1176.

Infelix regimen.

Schismaticus miserè perit.

*Rbeters Monasterium, seu Cella.
* de illo libro 2. c. 12.*

XXXIX. RUGGERVS II. Diaconus, quo morum vitæq̃ consuetudine nemo clarius hac ætate fuit ac felicius. Electus omnium consensu, die S. Gregorij, anni vel vnus curriculo res maximas inclusit. B. Virginis monasterium disciplinâ & ædificiis caducum restituit, ac nouis operibus fulciit; libris per-

Ruggeri II. præclara facta.

Brewer
Antiquit
Fuldenfis
STV
9

peregreiis bibliothecam, turres campanis ære fufis in-
 xit; odeo quoque exstructo nouo, hospitem domum dota-
 uit. Aliam hac maiorem apud primarium Monasterium, non
 tectis quàm censu ampliorem extulit. Anniuersaria sacra,
 multis prædiis traditis, instituit. Ex Italiâ ab Imperatore re-
 uersus, ob morbum publicæ curæ non tolerans, à medio Ia-
 nuario ad Iunium asthma & phthisi attenuatus, ipsis No-
 nis, id est die S. Bonifacii, terras migravit.

*Hospitatis
 primarij
 origo, à quo
 Hospitala-
 rii munus.*

Cæpit XL. CONRADVS II. Diaconus, absens omnium suffra-
1177. gijs, ex S. Solæ Monasterio, cui præpositus erat, iv. Nonas Iu-
Præfuit liij adoptatur. Circa S. Remigij diem, ad Imperatorem in
15. Longobardiam profectus, regalium & inuestituræ inde abla-
 to priuilegio, die S. Cæciliæ reuertitur.

Anno MCLXXIX. ad Concilium Lateranense Alexandro
 inuitante, & propriâ causâ, Romam adit; hîc Sabbato * Si-
 tientes, sic appellarunt à Missæ Introitu, ab Ostiensi Episco-
 po creatus est Sacerdos; mox Dominicâ Iudica, ab ipso Ale-
 xandro ritè factus Abbas: vbi rideas stolidam Muntzeri do-
 mestici Chronologi dicacitatem, qui Conradum, ait, Romam
 missum ad Synodum, in quâ instituta sit primùm auricularis Con-
 fessio ab Innocentio tertio, qui Conradum Sacerdotem, mox Abbatem
 consecrari sanxeritque.

*Vrsperg.
 Concil. La-
 teran.
 C. Sigon-
 in Ital.
 histor.
 * ante Do-
 minicam
 Passionis.
 Muntzeri
 dicacitas
 castigatur.*

Anno MCLXXX. cùm inter Fridericum Imp. & Henri-
 cum Leonem, Brunswicensem siue Saxonix Ducem, perni-
 ciosa Thuringix Saxonixque certamina gliscerent, in Epi-
 phaniâ Domini Wirceburgi conuentus habitus, vbi duo
 Cardinales Româ missi, id potissimùm agebât, vt Imperator
 mitiùs cum Duce Saxonix se gereret. Eadem Angliæ, Fran-
 ciæ Regum, & Flandriæ Comitis Legati postulabant. Erat
 Dux adhuc in armis; & quia Thuringix imminebat, hoc
 asperius Legati accepti; neque exauditi. Cōradus Abbas Car-
 dinales adduxerat; qui, vt eos sibi placaret, in Vangiones di-
 misit. sed hîc illi parum grati, quia ipse nec vnâ accessisset.
 Hinc in Gelenhausen apud Imperatorem eos nactus, Ful-
 dam inuitat; atque dum in Saxoniam se penetrant, vasa ar-
 gentea, vestemque in fidem Custodis Fuldenfis ecclesiæ per-
 mit-

*MS. histor.
 de Landt-
 grau. Thu-
 ring. c. 24.*

*Conradi
 hospitalitas
 & magnifi-
 centia in
 Cardinales
 Legatos.*

mittunt. Frustrà verò ad pacem sollicitatis discordium animis, post Pentecosten Fuldam reuersi, hospitaliter accepti, ordines sacros alter eorum, qui Episcopus, impertiit; ambo honorificè dimissi. quia Fulda tunc *Specialis ecclesie Romanae filia*, audire gestiebat.

*Schisma
Monasterij
Fuldensis.*

Anno circiter MCXC. grauis exorta Fuldæ dissidij tempestas, ob angustias annonæ, Cœnobitis non ex voto præbitæ; pars capiti hæsit, pars diuulsa, questum iit ad Henricum Regem. Henricus, astutâ captione, primùm corripit Abbatem; inde causam ab se ad Pontificem reicit. Mox proceres ac dynastas huius Ecclesiæ, cum Abbate & Congregatione, Saleueldiæ adesse sibi iubet, ceu causæ cognitioni consilium id daret: sed eò postquam ventum, tribui sibi beneficia clientelaria poposcit, quæ Luduicus Thuringiæ Landtgrauus, anno superiore in Orientali expeditione moriens, reliquisset. Ad hæc, quia diadematis honori quærendo in animo erat profectio Italica, ausus etiam ibi Henricus Comes de Widaha, Regis nomine postulare de S. Bonifacij templo crucem auream, quia sumptus itineri deerat, mille talentum argento pignus opponendum. Et Abbatem & Congregationem non fallebat, aurum quæri, litem suam insuper haberi. Ergo postulata abnuere, moram innectere cupiditati. Sed Henricus Fuldam vsque profecutus, auidius instare. Tabulas itaque pro cruce subiicere visum binas, auro & gemmis insignes, sedandæ sibi cupidorum; quas cum Ludgero Haselsteinio Imperij Legato Rex tradidisset, clam mandata dedit, seu pœnitentiâ consilij, seu pertinaciâ Cœnobitarum crucem subtrahentium, vt eas ecclesiæ S. Bonifacij restitueret; id quod eo promptiùs factum, quòd anno sequenti, diadema Romæ accipiens, hoc nomine à Cælestino reprehensus est. Quamobrem ipse in Germaniam rediens, magnâ populi ac cœnobij gratulatione, die Palmarum tabulas ad ecclesiam retulit.

*Henricus
Comes de
Widaha,
nunc VVida.*

*Crux aurea
à Rege tol-
litur, aut
redimitur
tabulis.*

*Tabula re-
stituuntur.*

*Epitaphiū
eius. lib. 1.
adimus.*

Porro xv. annis ecclesiâ hac administratâ, Conrardus vitâ migravit, maiorum sepulcris illatus,

XLI. HENRICVS III. ex montis S. Ioannis Baptistæ Præ-
posito, Henrici Regis fauore, vt aduersis suorum animis, sic
impari 24.

Brewer
Antiquit
Fuldense

STV

9

impari quoque an noxio studio rebus feruandis, Ecclesiam hanc occupat; amicorum potentiâ, qui in palatio longè apud Regem gratiosi, aucupatus honorem. Vanè & ambitiosè, vt pleraque Bruschius, ad Cronebergiam stirpem retulit, cum scribere oportebat, ex Cambergensi Monasterio obtrusum ab amicis Fuldensi Abbatia. Oneri suis fuit, toleratus tamen, respectu aulae & consanguineorum. Feuda & Ecclesie prædia plurima distraxit; sed, quia moribus huius sæculi, grauia & diutina bella cum Hermanno Thuringiæ Landtgrauio Luduici VI. S. Elizabethæ mariti patre, & Godefrido Zigenhainensi Comite, pro Ecclesie suæ incolumitate gereret. Et sine stipendiis sumptuque, quæ militaret? Illud tamen culpant antiqui, quod, longinquâ peregrinatione ad limina S. Iacobi in Galatiam susceptâ, nudum Ministerialium & Aduocati infidiis reliquerit ecclesie suæ latus; quod victum, vestem, & cetera pensionum, communi derogans, laicis se magis quàm fratribus conformarit: vnde, iusto dolore tacti Cænobitæ, quæ adhuc * immunita à feudis prædia supererant, non dubitarunt appellationis remedio submittere sedi Apostolicæ. Id quod commotior accipiens Henricus, Congregationi & nobili ministerio, diem dixit vigiliam S. Gregorij, quâ partes inter se de appellationis iure disceptarent. Tempore, quod in medio, cum minarum denuntiatione cogit amicos, & magnam vim armatorum: sed morbus letalis superueniens, Abbatem ipsâ S. Gregorij die abstulit. Atque ita ad exequias cohonestandas venire visi, qui ad iniuriam faciendam venerant.

Desit
1216.

Anno MCXCIX. Philippus Dux Sueviæ Fuldam venit, collocutus hinc cum Ottokaro Bohemiæ Rege, & Hermanno Thuringiæ Landtgrauio, de Imperio adipiscendo aduersus Ottonem Saxonem.

Anno salutis MCC. Fuldæ flamma latè populata nocturno incendio, maximam partem ciuitatis corripuit, tristicique hominum & fortunatum damno, cum prohiberi à tectis non potest, defæuit. Ceterum hanc cladem, diuerso Chronico, ad annum superiorem relatum, hisce ferè verbis, memini:

Anno MCXCIX. infra Octauam Pasche, noctu inualescente plurimum

Bruschij
error.
Camberg.
S. Nicolai
Monasteriū
Francon.
diocesis:
iam versū
in saculare
Colleg. an-
no 1489. vt
Trihem.
Chronic.
Spanheim.
Henrici
sumptus &
bella.
Godefrid. I.
Comes secu-
laris Zigen-
hainij, &
aduocatus
Fuldensis.
Ad S. Ia-
cobi in Ga-
latiâ Henr.
proficisci-
tur.

Eius sacu-
laritas no-
tata.
*infeodata.
Congregatio-
ni & Mini-
sterialibus
diem dicit.

Philippus
Sueuicæ
Dux, Otto-
karius Bo-
hemiæ Rex,
Fulda de-
gunt.
Incendium
Fulda.

mum vento, Fulda iterum incendio depasta; in quo duo supra viginti homines fumo eneēti.

Anno rursus MCCXV. ignis contagio Fuldam longè lateque peruagata, tertiam partem tectorum edax consumpsit, ipsam vigiliam S. Bonifacij.

XLII. HARTMANNVS I. Præpositus monti S. Petri, eodem anno Præsul hinc ostentatus; atque idem raptus prius, quam honos ei ritè stabilitur.

Elwang. XLIII. CVNO inde Elewaco monasterio, cuius iam Præpositus, Imperio Germanico toto celebris, Friderici secundi iussu euocatur; disparibus tamen Fuldensium studiis animisque. Prudentiæ consiliique in sæculi negotiis, vigilantia item laus illi conceditur, quippe triginta annorum regimine parta: si tamen in Abbatum Elwangsium Catalogo Bruschius sibi constat. Verumtamen dissidij & schismatis labeteter & vecors, triennio & anno dimidio, quibus Fuldæ præfuit, nullum à bonâ congregatione obsequium impetrauit, eo quòd, ut acta prisca loquuntur, *litteras super introitu suo à Domino Papâ nullas acciperet.* Quare, cum tamquam è domo alienâ, à locatoribus exactus, Apuliam & Imperatorem trans Alpes petit, in itinere extinctus est, anno MCCXXI.

Schismatis. XLIV. CONRADVS III. à Malkos, quod artis stirpisque nomen. Huic cum Hermanno Herbipolensi, magna bellorum certamina intercessere, finium & nouorum operum causa. Caput controuersia Hamelburgum ad Salam oppidum: & Thammersfeldia magnitudine pastionis, ac fœni vbertate tractus eximius; à Cauro in Vulturum Fuldâ distans passuum ferè decem millia. Res eum duæ, apud posteros viuere diutiùs iubent, Ecclesiastica iurisdictio prolatata, & Hamelburgum in faciem oppidi formatum. cuius & in hisce versiculis fera fama:

*Abbas Conradus de Malkos nomine dictus,
Hamburg circumdat muris, & mœnia fundat.*

Anno XXII. regiminis Conradi, exortum Herbipolense bellum;

Brewer
Antiquit
Fuldense

STV

9

bellum; & quia Hamelburgi iam mœnia turesque surge-
bant, Hermannus Episcopus, disturbandi operis, Hamelbur-
gum capere, in rem suam esse putabat. Conradus, exploratâ
re, ingenti coactâ equitum peditumque manu, Præfuli it ob-
uiam. Aderant Abbati nongenti equi phalerati, quos dextra-
rios seu militares appellabant. Necdum ventum ad manus,
cùm Episcopus longè copiis inferior, trepidâ sibi fugâ con-
sultit. Fugienti instat Abbas, & apud Tolbam multis cæsis ca-
ptiuisque factis, Neustadium vsque, quod oppidum Franco-
niæ; cui vt parum munito insistere non ausum, Conradus
persequitur, & Episcopo submoto, villâ Rodtiâ armatâ ma-
nu lacu pisces exclusos, ceu prædam inter suos distribuit. Af-
fuit ibi tum Henricus Comes Hennebergius, qui Ecclesiæ
Herbipolensis aduocatus, pro eo quòd multum poterat, Ab-
batem precibus & blandimentis à ciuitate auertit; & ab vlte-
riore noxâ simul reflectit, vnde venerat. Anno postero, in-
mente adhuc erat Hermanno Episcopo recens iniuria, exa-
cuebatque, vt Fuldam obsidio tentaret, caperetve. Nec se de-
ferit Abbas, cui auxiliaris inter primos, Henricus Thuringiæ
Landtgrauus. Dum præliaturus exit Abbas, obserua, ab ef-
freni equo, cui insidebat, intra muros oppidi præceps excuti-
tur, ipsam ante portam. & iacuit mortuo propior, abiectâ spe
vitæ. Mox consternatio & fuga, ipsius quoque Landtgrauus,
qui de corruptelâ suspectus. Crescunt animi aduersæ partis,
& fiducia properans Hermannus, accedit ad obsidendum.
Viuebant adhuc merita S. Bonifacii, sic voluere maiores, &
nobilitas Buchoniæ tunc acer in armis, & auida decoris; sic
laudat vetus Scriptor, eadem luce, quâ admotus obsidionis
terror, eum amouit, armis subitariis aduersus Episcopum
sumptis, fidei in dominum ac fortitudinis, sæpè quidem ite-
rando exemplo. Cæsi in receptu non pauci, manuque capti
tam multi, vt cùm iis redimendis Episcopus non esset, inter
leges pacis & hæc sancita sit perennis, vt Abbati Archidia-
conatus Fuldensis, & ius cogendæ Synodi cederet. Conradus
hinc senectæ morborumque fessus, vacationem muneris ab
Innocentio III. Pontifice petiit; qui per Legatum suum, Si-
gefridum Moguntinum Archiepiscopum eius nominis ter-
tium,

*Herbipolense
bellum:
quod Chro-
nic. Henne-
berg. refert
ad an. 1142.*

Rodi.

*Henricus
Comes Hen-
nebergius
aduocatus
Ecclesiæ
Herbipol.*

*Hermannus
Episc. Her-
bipol. Ful-
dam tentat.*

*Abbatii ca-
sus.*

*Nobilitate
ope S. Boni-
facii rem
restituit.*

*MS. Fuld.
Bibliothec.
post Syno-
dum sancti
Martini.
Archidia-
conatus ce-
dit Abbati.*

Desit
1246.

Qq

tium,

tium, congregationi Fuldæ obtulit; quem illa respiciens, Pön-
tificem appellavit. Sed fracta tandem minis, & anathemate
proposito ni reciperet, laicorum admisto dolo, concessit.

Sigifridus Mogunt. Archiepisc. datur moderatior. Ministri titulo ad triennium. Crux aurea conflatur. Ergo *Sigifridus Archiepiscopus Moguntinus, ministri titulo, Praef. 3.* *Fuldensem Ecclesiam administrat;* sed parum commodè; cum, præter quotidianas Monasterij ærumnias, crucem auream & gemmis pretiosis insignem, pondere centum octoginta marcatum puri puri auri, conflavit; pollicitus eâ, se prædiorum & fundorum onera laxaturum: sed fidem promissis, incertum quâ de causâ, posthabuisse traditur.

Anno MCCXXXVII. nocte Natalis Domini, apud Fuldam Iudæi impetu in * molendinum facto, quinque pueris cruentâ cæde vitam eripuerunt; quâ ex re, in ultionem coorti ciues, puerorum necem, plurimo Hebrææ gentis fuso sanguine, expiatur; multosque ex iis in carceres abripuere. Facinus hoc totâ Germaniâ sermonibus hominum percrebuit. vnde Scriptor anonymus, rem ita narrat, ad annum MCCXXXVI.

** Die Zygelhüllen hodieq; dicitur. Iudæi sanis in quinque pueros. German. histor. to mo vno apud VV. chelum. 1585. * factorem, ad Notas ad Fortunatum. Hagena, qua civitas iam in Alsatia, occisorum corpora palam exponuntur.* Eodem tempore apud Fuldense monasterium, Iudæi quosdam pueros Christianos, in quodam molendino, vt ex eis sanguinem elicerent ad suum * remedium, peremerunt. Vnde ciues eiusdem civitatis, multos ex Iudæis occiderunt; sed cum puerorum corpora in castrum Hagena de delata, & ibidem venerabiliter tumulata fuissent, Imperator tumultum, qui tunc contra Iudæos ortus est, aliter sedare non valens, multos viros potentes, magnos & litteratos, ex diuersis partibus conuocans, diligenter à sapientibus inquisiuit, vtrum, sicut fama communis habet, Iudæi Christianum sanguinem in parasceue necessarium haberent: firmiter proponens, si hoc ei de vero constaret, vniuersos Imperij sui Iudæos fore perimendos. Verum, quia nihil certi super hoc experiri poterat, seueritas Imperialis propositi, acceptâ tamen à Iudæis magnâ pecuniâ, acquieuit.

Ceterum gens Iudæa tunc adhuc in tutelâ fuit Imperatoris; quæ, vbi vbi totâ ditione sederet, tandem Caroli IV. pactione, Henrico Abbati in tutelam & capitationem cessit.

Ludæorum tutela quâdo Abbati cesserit. Francisca- ni Fuldam veniunt. Anno salutis MCCXXXVIII. ex S. Francisci familiâ Seraphici ordinis viri, Fuldam, cum iam bellis & nobilium rapinis domestica pietas religioque intermitteret, rei Christianæ subsidio venerunt; paruisque initiis & lentis, adolefcere ad maiora

Brewer
Antiquit
Fuldense

STV

9

maiora cœperunt. Exstant Innocentij IV. litteræ, anno tertio Pontificatus, MCCXLV. datæ, quibus, de collocatis templi & Monasterij fundamentis factus certior, relaxatione pœnarum, populum Fuldensem ad subsidia fabricæ proferendæ inuitat. Et longuin in medio tempus, quo angustis se spatiis Franciscani patres inclusere: nam, quæ antiquissima templi dedicatio, annum salutis sibi vindicat MCCCLXXIII. Multis porrò argumentis, omnem in partem huic Ecclesiæ non segniter ab iis operam nauatam, si res ferret, doceri queat. Sed virginitatis quoque decus, in hæc loca retulerunt, duobus in viciniâ, ipsorum hortatu consilioque, monasteriolis piorum beneficiâ erectis; quæ ex tertiâ regulâ, quam vocât S. Francisci, vitam agerent. Clusam appellarunt maiorem & minorem, solis iam suis nominibus cognitæ in vulgus. Ceterum Fuldæ inchoatus Franciscanorum conuentus, primas tulit in iis, quos ordo S. Francisci Hassiacæ custodiæ dedit, ab hæresi iam pridem extinctos. Referebant enim huc Hersfeldensem, Fritzlariensem, Geismariensem. qui fuerunt sanè.

*Virginitas
cōsuetudo.*

Clusa.

*Hassiacæ
custodia
prima Ful-
denfis.*

*Capit
1249.
Præfuit
13.*

XLV. HENRICVS IV. ab Ehtall, claro apud Buchonios genere, ex Decano creatus Abbas. Confirmavit eum & ritè instituit Innocentij Pontificis nutu Theodoricus Newburgensis Episcopus, Wernhero Hersfeldensi & Wigando * Solotorensi Abbatibus, in magnâ procerum & nobilium coronâ fauentibus. Palmarium in eius actis, quòd nobilium grafatorum, passim eius sæculi moribus circumeunte populatione, tempori, huic malo obuiam ijt; variasque prædonum munitiones & castella, quorum adhuc ruinæ monstrantur, excidit. Quoque ab iniuriâ rapti viuentium, sua item tutiora starent, Hamelburgum aliis operibus communiit, Bruckenauiam, Vachium, Neuhofium, Stolsebergum, Machecellam muris, vallis, fossisque cinxit. Ceterum de Bruckenauiæ conditu, etsi supra hanc ætatem parum clara memoria, id vnum tamen memorant, coaluisse primùm ex quatuor nobilium domiciliis; qui burgi consortes, illic apud Sinnam habitauerunt. Nam antiquitus, viam publicam, non hac regione, sed ad celeberrimæ famæ Schildecum arcem, multorum do-

** Schluch-
terensi &
Solitarijs,*

*Prædonum
vindex.*

*Munitionū
opera.*

*Bruckenaui
oppidii
origo.*

Schildeck.

Qq 2

mino-

minorum hospitium, duxisse; quoad Sinna ponte strata, & iuxtà telonio erecto, crevit incolarum numerus: & iurisdictione, quæ Schildecum præfecturâ vigeat, translata simul in oppidum. Hinc, quæ nunc à ponte Bruckenauiua, olim dictam fuisse à riuo Sinnauiam.

Sinnauiam.

Wilhelmus Rex Fuldae adgens Hersfeldens. Ecclesiam Henrico commisit.

Anno v. regiminis Wilhelmus Rex, cum Hugone Cardinali legato Fuldam venit, & mox Hersfeldensem Congregationem, de suis cum Abbate controuersis expostulantem audiit; quia verò secundæ litis ratio non alia suppetebat, Regi & Legato visum, simul volentibus Henricum dare moderatorem: quam in rem sacramenta accepta ab Hersfeldensibus: sed postea loci Wernhero recepto, abiecerunt fidem & obsequium.

Bertholdus Henrici expeditionis in Berthoum Zigenhainium Comitum.

Anno MCCLII. * Berthous Comes à Zigenhain, inferiori castello Bimbachij capto, inde arma ac vim intulit huic Ecclesie, conspirantibus Abbatibus clientibus, quibus in rapinis omnes opes. Henricus obsidione artâ premere cœperat hostem, cum Berthous iustum exercitum adducit contra Abbatem. Sed copiis Henrici, maiorem in modum in dies auctis, Comes exultis aliquot prædiis, sponte inglorius abijt: quem mox insequutus Abbas, ditionem Comitum omnem longè lateque flammâ lacessit; Pincernæ castrum de Lengefeldt solo aquauit, Berthoum iniuste partis cedere cœgit.

Ministeriales rapaces coerciti.

Anno MCCLVIII. contra Ministeriales coniuratos, & prædandi licentiâ efferos, bellum gessit; & bello superatos omnes repetundarum pœnæ subiecit. Eodem tempore familia Hersfeldensis Ecclesie, Wernherum Abbatem suum malè conuenientem detestata, supplex Henricum denique sibi tutorem adsciuit. Condere iam arcem & oppidum Herbrachhusanum Henricus cœperat; & ditionis suæ sedes ac propugnacula ad bellicum vsum impendio explicare, cum hisce curis breui absoluendus, ad aliam vitam euocatur, salutis anno MCCLXI. Desit 1261.

XLVI. BERTHOVS II. Leipoltz; ex Præposito S. Petri, Capit 1261.
Henricum rerum gestarum magnitudine superatum ibat; Præfuit 10.
veri Abbatis, id est parentis officium, quâ tuendo sibi creditum tum

Brewer
Antiquit
Fuldense

STV

8

tum munus, quâ præclare de Ecclesiâ suâ merendo, perfunctus in suos: consilij ac vigilantia sagax; nec non iustitiâ & religione cultâ nobilis, quæ agmen virtutum eius duxere. Exordio principatus, septennale dissidium, quod huius Ecclesiæ Ministeria noxiè distraxerat, Comitibus à Zigenhain & à Rineco auctoribus, exstinxit, & toti prouinciæ incolumitatem peperit. Inferius castrum Schlitzij, malè pacatum, edomuit vastauitque. Inde anno Domini MCCLXXIII. die qui S. Simplicio sacer, Fuldæ à Christiano Lincolnienſi Episcopo benedictionis solenne munus abstulit.

Ministerialium factionem componit.

Eodem anno nouennali dissidio, per tumultum & arma, variè transacto, Thuringia ab Hassiâ abstracta; & quæ hucusque prouinciæ vnus principatu steterant, à duobus dominis regi cœpere diuersis. Etenim Hentico Raspone, vtriusque ditionis Landgrauio, & Rege Romanorum, sine liberis exstincto, Sophia filia S. Elisabethæ patruo per filium Henricum, materno iure successum ibat. Sed distractis popularium animis, cum Henricus Misniæ Marchio, Iutrâ sorore Henrici Cæsaris prognatus, partibus item suis strenuè inuigilat, relictam ab auunculo Rege Thuringiam occupare nil dubitauit. Itaque post diuturnum armorum & litium certamen, huc denique ventum, vt partitione factâ, Henricus infans Henrici secundi Brabantia Ducis & Sophiæ filius, Hassiæ dominatum iniret, & propaginem eius gentis ederet, quâ hodieque Hassiæ Landgrauij continentur: at Henricus Misniæ Marchio, Theodorici & Iuttæ filius, Thuringiam sibi & posteris haberet, & diuiso Imperio frenaret. Id quod Fuldenſis Ecclesiæ, ob clientelæ iura vtramque gentem secuta, scire, haud nihil interesse censeas.

Hassia & Thuringia diuiso anno 1263. Historia Landgrau. Thuring. à c. 53. vsque ad 63.

1247.

Infans Hassiæ. Das kind von Hessen.

Anno IV. regiminis, factioni facem præferentibus Henrico Hersfeldensi Abbate & Gotifrido Comite Zigenhainio, coniuratum in Berthoum ab omnibus Ecclesiæ Ministeriis; flammaque & populatio, totâ ditione longè sese protulit. Verum Berthous nihilo infractor, vniuersam factionem intra Hersfeldensis oppidi mœnia conclusam, *quatriddi obsidione, gloriosissimè deuicit;* omnesque, veteri attestante memoriâ, humiles ita redegit, vt inde respirandi vix locus reliquus. Blanc-

Coniuratio noua Ministerialium.

Blanckenauium Monasterium virginum.

Franckensteinium domat.

Miraculi non expertis victoria: idque esto i. miraculum.

Geissa.

Haselstein.

Lutterbach. Breittebach.

Aduocationes.

Pacia publica intella.

B. Virginis cultus.

Puerilis disciplina cura.

Margareta Thuringia Landgrauiua ab eo honoratur.

Eisenbach deletur.

keuwaldiam arcem tunc euerfam, & monasterio Blanckenauiuo mutatam, Virginū sacrarum instituto parthenone, celebrem fecit. Franckensteinium aggressus, vbi captiuos inde suos assertor eduxit, excidio castrum multauit. Loci dominum Henricum Franckensteinium hostiliter fauentem, opibus & arcibus exutum, in vltimam egestatem coniecit. Bello Franckensteinio illud ad posteritatis memoriam illustre; quòd quadraginta armatos quindecim ferè inermes adorti ex familiâ Abbatis, ope freti S. Bonifacij in fugam egerunt, & præsentis victoriæ nobili trophæo, quindenī quindenos manu captos ad Abbatem perduxerunt.

Eodem tempore, Berthous Geissam oppidum amœno loco ad Vlsteram riuum in colle suum instaurauit: Haselsteinium ditioni adiunxit. Lutterbachium & Breittebachium exstruxit, muros addens & foueas pro munimento. Aduocationes in Vlffhausen, Steinbach, Heroldes, Vlinbach, cum omni vtilitate locorum Ecclesiæ adiecit. Et quia monstrifera simultatum hydra nobilium tot dissidentium alita capitibus, exstingui aliter non poterat, Wernero Archiepiscopo Moguntino & Hermanno Hassiæ Landtgrauio pacis auctor fuit, quaquauersum sciscendæ formandæque.

Fuit Berthous in sacræ Virginis Dei genitricis honore cultuque impensè deditus: voluitque de communi suorum sententiâ, in Orientali Basilicæ choro cotidie beatæ Matris honori rem diuinam, cum primâ face lucis, cantus mulcedine peragi: diei quoque serum in istâ & omnibus circumiectis ecclesiis, antiphonâ parthenicæ laudis, additâ collectâ, claudi. Puerorum in scholis ludos, quos Episcopis creandis Festo Innocentium dabant, abrogauit. In otio litterario, haud vagari per compita, sed claustrali custodiâ cohiberi placuit, quò remissionibus his deesset illecebra peccandi.

Anno MCCCLXIX. Margaretam Alberti Thuringiæ Landtgrauij coniugem, Frederici II. Imperatoris filiam, pellicis impatientem, & mortis metu profugam, Fuldæ in tutum recepit; atque inde Francofurtum deduxit; vbi & illa in D. Catharinæ monasterio, diem suum postea clausit.

Eodē anno Eisenbachio castello à pacis arbitris deleto, subfesso.

Brewer
Antiquit
Fuldense

STV

8

seffores qui Capellam Godefridi Zigenhainij Comitis arcem tenebant, sparso per cædes & rapinas latè terrore, peregrinorum ad S. Iacobi visentium sanctitatem violarant. Non tulit immanitatem illam Berthous, sed accersito Henrico Thuringiæ Landtgrauio, ceterisque auxiliis, tridui obsidione latrones subegit, & gladio, cruce, flammâ, pestem illam patriæ, vario funere demersit. Similis huic hominum colluuius, in Comitem Hermannum N. coniurata, Bischofsheimium Franconiæ confluxerat, & audax iniuriarum, vsque huc effusa populabatur. Monet Berthous iterumque monet Herbipolensem ciuitatem & Capitulum, vt vim arceant, iniuriam prohibeant. Sed nempe superauerant mala, nec superanda nisi domesticis remediis. Ergo suos immittens Berthous, opido capto, faces ingerit: prædones, quia singulari munitione excepti, desperatione quam virtute dimicabant; salute vitâ concessâ, abire quò vellent, permisit.

*Peregrinâ-
ses pie, vin-
dicati.*

*Bischofes-
heimio occu-
pato prædo-
nes exigit.*

In his erat Berthous; & animi magnitudine ac æquitatis ardore turbatores Reip. immensum premebat. Nec verò magna licentia, & semibarbari mores, sine magno impetu disciplinæ, refranari poterant. Ergo xv. arcibus Ministerialium euerfis, domitis rebellibus, pace palàm illatâ, securior, insidias irasq. suorum euitare non potuit. Fortè Hermannum Eberbergium militiæ strenuum, datâ, non tamen seruâtâ, incolu- mitatis fide, ceu publicum hostem, anteuersâ medelâ, per Gerlacum Kuchemeister (stirpis id auitæ nomen) palàm Fuldæ capite punit. Iam diu Berthoo, ac legibus infensi prædones, consilium in manibus ac armis omne gerebant. Quare maturatâ veteris gangranâ mali, volitare minæ, & nouæ coniurationis semina iactari. Coibant in caput ac perniciem Antistitis, Henricus & Albertus Ebersbergij, Geiso Steinauius, Albertus Brandauus, Eberardus de Spala, Conradus & Berthous Luppelini germani, Conradus Rastorffius, aliique nobilitate & ecclesiæ ministerio principes. His omnibus vna mens, rapere, auferre, solitudinem facere, si quis obftet, eum, quantumcumque, vi, manu, opprimere. Ita decreuerant, & apparebat

*Berthoi ca-
sus tristissi-
mi origo.*

Coniuratio.

— *quid cæde calentibus armis,
Quantum in æliceat, motusque quid audeat ensis.*

Ber-

Berthous inter hæc aliorum omnium præter sui capitis periculum satagens, comitate, officiis, beneficiâ certare cum hostibus suis; horum quemque equis, veste, annonâ, aliôve, vt res posceret, ornare munere.

Annus aderat à Christi nascentis ortu MCCCLXXI. dies xv. Kalend. Aprilis: (*scelus nefandissimum, & à diebus æternitatis inauditum, occlamant veteres*) Missarum Introitus erat ab illo solenni: *Dum sanctificatus*. Adornabat officium rei faciundæ Berthous propè à Curiâ suâ, vbi iam Decani domicilium, in æde quam ipse extruxerat. Coniurati ex condicito sceleris olim certi, occultè Cellarij domum ingressi, stratis equis illic ad celerem fugam, simulatione officij & obsequij, limina templi reuerenter adire, diuinis, vt assolet, intendere. Iam Antistes, ministeriis inchoatis, in veste purâ adstabat, librum manu tenens, ex quo, pro cantoris officio, Graduale, quod vocant, inceptaret. Lecta mox erat Epistola, & solenne canticum, *Beata gens*, Abbas exordiebatur; cum ecce immani sæuitiâ præcipites consurgere ficarij, stringere impunè gladio- rum mucrones. Illic ergo, inopinato furore, perterritis cunctis, venit sub ictum Berthous, hunc vnum volitantes omnium petunt gladij. Ergo multis scdè concisus vulneribus, cadit Antistes; quodque triste pariter spectatu & memoratu, luculentâ plagâ, reuulso ab humeris capite, in sanguine suo, truncus ante altare relictus est. Piaculum hoc die S. Gertrudis, ieiunio verno, ingemiscente Fuldensi Ecclesiâ, Germaniaque, patratum; vnde nec eius atrocitas, publicis Annualium monumentis excidit:

Fuldensis Abbas Bertous, strenuus & utilis rector populi sui, cultor & amator pacis, occisus est in Fuldâ in proprio oratorio, infra Missam in Quadragesimâ.

Anonym.
Eifurt. c. 67

Deinde in editâ historiâ, de Landtgrauiis Thuringiæ:

Anno Domini MCCCLXXI. Abbas Fuldensis Bertholdus occisus est in suo oratorio, infra Missam, à suis vasallis, scilicet de Steinawe, de Schenckenwalde, de Brantowe, de Ebersberg, qui omnes diuersis modis malâ morte mortui sunt, & castra eorum destructa.

Steinaw
hostium re-
ceptaculû.

Latronibus è vestigio receptui fuit arx Steinauuia, oppidò tunc huic Ecclesiæ inimica. Ex hac ad sueta cædiûm & rapinarum

Brewer

Antiquit

Fuldense

STV

9

narum conuerſi, ſeptennalem pacem innumeris damnis pro-
uocare, impunè fuit. Lugebatur hæc faciliùs quàm ſanaba-
tur plaga; Eccleſiâ capite, Imperio propè Rege, deſtitutis. Itaq.
honorificè, loco quo contrucidatus erat, in oratorio S. Iacobi
condito Berthoo, Cœnobitarū animi in comitium verſi ele-
ctionis cauſâ; ſed ſeceſſione turbante, denique compromiſ-
ſum in ſeptem, quorum ſuffragiis electio ſtaret. Horum itaq.
moderatione

Capit
1271.
Pref. 2.

XLVII. BERTHOVS III. ei ſuccedit, ex Mackecellenſi
ſtirpe non ignobili, nuper D. Andrea Monafterio Præpoſi-
tus. Vir artium ſæculi rudis, ſimplici nec maleuolente inge-
nio. Conſcientiam parricidij, nedum vltionis, exuiſſe crede-
res; at vigilabat Dei cuncta cernentis oculus. Circumage-
bant adhuc ſe prædonum globi, ſanguine occiſi Præſulis te-
terrimi, per cædes, ſacrilegia, aliaque id genus facinora terrori
cunctis; cùm piorum queſtus aſſiduæque preces tandem cor-
di fuère ſupremo vltori. Itaque cauſâ fretus, collectaque ma-
nu Berthous, militem educit ad diem Natalis Domini, *reſer-*
uato ſibi, vt vetus Auctor loquitur, noſtræ redemptionis priuile-
gio: capita coniurationis, quæ ſpoliis Haſelanæ eccleſiæ per-
munitæ imminebant, illic velut indagine circumdat; vt nul-
lus niſi per ipſam ædem fugæ pateret exitus. Hoſtibus igitur
& eccleſiâ captis & expugnatis, principes cædis Ebersbergij
tres captiui facti: vnus è veſtigio cæſus, duo reſeruati ad pœ-
nam; reliquos numero triginta, vel ignis, vel gladius abſtulit,
equis & ſeſſoribus vnâ pariter ruinâ oppreſſis. Ita, qui loca
numini ſacrata innoxio ſanguine, ipſumque ſacroſanctum
domini ſui verticem inhoneſto vulnere fœdauerant, horum
voluit Deus occidione templa item cruentari; vt vbi culpa
orta erat, ibidem pœna deſineret. Vnde nec inſcitè harum re-
rum Scriptor vſurpauit Ouidianum illud:

*Sic vltorata
vindieta.*

— *Nec enim lex æquior vlla,*

Quàm necis artifices arte perire ſua.

Berthous, ceu ad vlcifcendum deceſſoris ſui necem tantùm
gubernacula capeſſiſſet, cùm neque confirmari ſibi Romæ,
vti mos, honores, nec rebus gerendis alacritatem dare, ſtudio

R r eſſet;

esset; rogabat eum Congregatio, vt aut spontè submitteret, aut Ecclesiæ nimiùm quàm laboranti industriam commo-
daret. Vtrumque cùm omittit, omnium consensu querela
Romam perlata, præsertim quòd annum iam & ampliùs au-
ctoramenta sua distulisset. Quo consilio ipse exasperatus, in
Wernheri Archiepiscopi Moguntini tutelam, ecclesiam, op-
pida, arces, seque permittit; eamque Abbatis callidam certè
frustrationem, metu schismatis & aliarum cladum, quas
Congregatio nuper abundè senserat, probare debuit.

Vernhe-
rus Archie-
piscopus
Moguntinus
Fuldæ ad-
ministrat.

Defuit
1272.

Vernherus Archiepiscopus Moguntinus anno MCCLXXII.
Tutor ecclesiæ Fuldensis, sed infelici rerum territus successu, an-
no postero maturè abdicauit, & nouis suffragiis locum fecit.
Idem superstites adhuc reos ob necem Berthoi, exsoluendæ
noxæ & impetrandæ veniæ, Romam ire coëgit; verùm, qui
pœnitentes feliciter exierant, arrepti apostasiæ spiritu, animæ
fecère naufragium.

Coniurato-
rũ exitus.

Ita MS.
acta.

Anno autem salutis MCCLXXIV. reliqui duo Ebersber-
gij, iussu Imperatoris Francofurtum euocati, rotæ incussu, mi-
serabili exitio infelicem profudè spiritum.

XLVIII. BERTHOVS IV. septimo Idus Sextilis, votiua
suorum concordia eligitur. Is Bimbachiorum domo nobilis,
& Monasterij primi Decanus, ingressu regiminis, castrum
Hunæ, speluncam tunc latronum, octidui obsidione cepit, &
Regis iussu solo æquauit; & biennio post, eadem animi celsi-
tudine, Mackencellam, Mansbachium, Aldenburgum, &
inferius Bimbachium, damnosa castra expugnauit. Conci-
lio Lugdunensi interfuit, anno Domini MCCLXXIV. atque
ibi à Gregorio X. id nominis Pontifice auctoratus Abbas,
multorum sibi Pontificum gratiam comparauit; exstruendæ
reficiendæque basilicæ piacula multa conquisiuit. Berthol-
do Herbipolensi Episcopo longè inter amicos gratus & con-
cors vixit.

Hunc ca-
strum spe-
lunca la-
tronum ca-
pitur cum
aliis.

Concilium
Lugdunense.

Cepit
1274.
Præf. 8.

Anno MCCLXXXII. Berthous sub festum diem omnium
Sanctorum, Regiis nuntiis Moguntiam euocatus; certusque,
attenuatis & viribus & opibus stare diutiùs regimen non pos-
se, multorũ Episcoporum ac Regis ipsius, & Ordinum om-
nium

Defuit
1282.

Brower
Antiquit
Fuldense

STV

9

num Buchoniæ crebrâ iuxtâ ac feuerâ oratione confilioque flexus, œconomiam & Ecclesiæ fortunas, Rudulpho Regi moderanda concessit in sexennium. Ipse itaque politicæ rei omnis expers, probante Congregatione, priuati more vixit, annonâ, certoque dimenso, & S. Petri præpositurâ contentus. Et, quòd ob non alienandum, Ecclesiæ commodo fieret, sigillum tum suum, tum Capituli, in III. virorum potestatem permisit. Denique res sacræ, quæ multis retrò motibus in peius prolapsæ, ipsius, & trium itidem pietate præstantium Monachorum consilio sustentatæ. Quâ de re Magontiaci confectæ tabulæ leguntur Non. Nouembris, Indict. XI. regni Rudulphi anno primo.

Abbatia regimini Rudulphi Regis subiectur.

Anno MCCLXXXIII. Eberardus Comes Catzenelleboge pro Rege vectigalia hîc exercuit, sed, vt fama tunc fuit, in rem suam potius quàm Ecclesiæ. Inde sibi Bertholdum Liebsbergium subiicit, mox Nicolaum Scharffensteinium: qui sexennium regalis tutelæ expleuit.

Anno MCCLXXXVI. Berthous Abbas ob animi mœstitudinem satur honoris, bonâ Pontificis Regisq. gratiâ, se spontè abdicans, tranquilliora prætulit: nec multo post tempore, suffragiis indictus dies, quibus

Cæpit
1286.
1287.
Præf. 3.

XLIX. MARQVARDVS II. magnâ voluntate Berthoi & Cœnobitarum surrogatus. Genus huic ex Baronibus de Bickenbach. à Berthoo primâ ætate Fuldam accersitus, & pro indolis ac spei magnitudine, ab eo paternè educatus, cum primùm liberalis doctrinæ rudimenta deposuit, ab ipso Berthoo, vt assolet, emancipatus, & Decani munere, quamquam iuuenis, accinctus est. Habitu monastico non vsque delectatum perhibent, quare fuit, vt vberius aliàs narrabam, cum primores Monasterij magno cum rubore vel inuito cucullum iniicerent, quia frequenti populo, togatus sine cappâ in templo apparuisset. Sed inter initia quoque sumpti muneris, calidus iuuentâ, dominantî quàm pascenti similior, vt plerosque Præpositos omnes abdicauit, ita quidquid rebellium & sceleratorû hominum vsquam erat, terrore & armis sibi subegit: tempori quoque adspergendo

Habitus monastici fastidium.

Rr 2

lenio-

leniora, imperium reuerenter habere doctus.

Anno MCCLXXXVII. Marquardus Româ auctoritatem sanctiorem accepit; atque inde ab Episcopo Bambergensi pro Pontifice consecratus est.

Conflagratio basilica Fuldensis.

Eodem anno, post vincula S. Petri luctuoso & exitiali incendio S. Bonifacij basilica conflagrauit. Hac sanè lachrymabili clade, velut euigilatis sensibus Marquardus, vegetior ad rem gerendam confurgit; & aduocato repentè cuiusque generis & præsidum & clientium nobilium consilio, sumptum materiamque parare ad faciendas ruinas & nouæ fabricæ cultum. Hinc ditionis confinia munire aduersus vim hostilem, erogare largè stipendia, & iis munimentis Ecclesiam obuallare suam, vt pulso domestico metu, cõtra Principum & ferocientium quamuis prædonum manum, defensa atque secura staret. Oppidulum Nitharshusenum apud Cellensem parthenonem, & Fischbergense castrum, ditioni suæ adiecit. Mersas impio fœnore Iudaico Ecclesiæ suæ res, & vsurarum onere fatiscientes subleuauit, & è detentorum manibus ereptas, magno ditionis bono, copiâ illatâ annonæ & fecunditate, restituit; *vt bonus facilis que in bonos, sic asper in contumaces & metuendus.* Sed, heu fallax hominum vita, & mors multifaria, quam huic insolens nimis casus attulit.

Iudeorum fœnore oppressa Ecclesia Fuldensis.

Marquardus veneficio perit.

Annus ibat Christi nascentis MCCLXXXVIII. sextus à festo SS. Apostolorum Petri & Pauli, dies, cum mulier, an venefica? certè mala, Marquardo chirothecas offert medicatas letali ac præsentì veneno: harum attacktu mox crepuère digiti; & facies corpusque diffusâ repentè lue sic illigata, vt magnitudo doloris tristi mortis genere exprimeret animam.

Defiit 1288.

L. HENRICVS V. à Wilnaw succedit, approbatione suorum magnâ: & hic ætatis flore ac oris disertis gratiis, industriaque laude de se conceptam spem sustinebat. Genus illi prænobile, & animus, etsi domi modicè habitus, quod tamen hisce sæculis familiare sacratis malum, belli satis ingens; & absque hoc, nec Ecclesiæ patrimonium conseruari, nec Regibus obsequia præstari poterant. Pugnabat Rudolphus eo tempore contra Bernenses, & Sequanorum eam partem

Cæpit 1288. Præfuit 25.

MS. & Chronic. Colmar.

tem

Brower
Antiquit
Fuldensis

STV

9

tem armis infensabat, quæ Rauracis finitima. Itaque Henricus Abbas regalia promeriturus, anno MCLXXXIX. cum quadraginta equitum alâ Bizontium ad Rudolphum Regem profectus, in illius vrbis obsidione & expeditionibus aliis vsque in sequentem annum ei, vt acta referunt, *glorioso seruiuit.*

Henrici expeditionis in Sequanos.

**vetus Scriptor cum 40. grossis Runcinis.*

Anno MCCXC. Rudolphus Rex, Thuringiæ componendæ ob Alberti Landtgrauij & filiorum implacabiles iras, mirè distractæ, annum propè cœtum Erfordix habuit, quem vnà cum proceribus aliis, Henricus etiam honestauit. Iustitiæ cultæ magnum ibi Rudolphus statuit exemplum, ad LXVI. prædonum arcibus in Thuringiâ solo æquatis.

Histor. de Thuring. Landgr. cap. 76. Thuringia tumultus. Prædonum Thuringicorum arcibus excisa.

Sequenti anno, quo Rudolphus Rex naturæ concessit, intestinalis Congregationem & Abbatem exercuit, Marquardo Decano maioris Ecclesiæ, fratrum commoda, id est victum cultumque propugnante, qui in tam oneroso domi militiaeque sumptu, vtique rarò sine querela dabantur. Quæstionem Romæ peragi vtriusque placuit: vbi, post triennalem causæ disceptationem, haud sine dispendio partium, pronuntiatum circa annum MCCXCIV. *vt mensa Conuentus, perpetuum sit separata à mensâ Abbatis, seorsimque cibus, potus, alimenta, ceteraque vitæ necessaria Congregationi prompta condita sint:*

Mensa Abbatis & Conuentus separauerunt.

id quod pacificè in rem collatum, Marquardo Decano auctore, qui XXIV. anno sui muneris sponte abiit, & præposituram maiorem trimestri functione tenuit.

Præpositura maioris Ecclesiæ, qua pridem exoleuit.

Eodem anno Henricus Abbas, in Adolphi Nassouij Regis, quem sanguine attinebat, aulam se contulit; eiusque fidei curiam & œconomiam Fuldensem in sexennium credidit. Interea ipse, Regem Adolphum, bello Thuringico parum laudato, prosequitur, qui ab Alberto Landtgrauio, superstibus liberis principatum Thuringiæ pretio emerat. Hoc bello, expugnando Franckensteinio præcipuè intendit; quòd castrum id in Fuldensis Ecclesiæ esset imperio. Quin Thuringicus hic motus, recipendis vel augendis possessionibus auitis, aut hostibus vlciscendis, multiplex ei occasio. Ita Saltzungen oppidum & territoria Gerstingenum & Franckensteinium, cum plurimis excisis inimicis locis, quæ sita huic

Henricus sedens Adolpho Regi Abbatiam permissit.

Addit. ad Lambert. & histor. Landgr. Thuring. cap. 78.

Adolphi in Thuringiâ expeditio. Saltzungen. Gerstingen. Franckenstein.

Ecclesiæ; multa quoque Henrici manu munita loca & propugnaculis firmata.

Addit. ad Lambert. Hist. Lãdtegrau. c. 81. Buchoniorum victoria aduersus Thuringos.
 Anno MCCCIV. Alberto Austriaco Rege, qui Henrico Abbati, ob partium studia, non æquè fauebat, irrupere Buchoniam delectâ militum manu Henricus Comes Hoensteinius, & Comes Bichelingen; ad quorum aduentum, exciti ad arma aduocati, ciues, rustici. Buchonij paruis copiis ingentem manum sustinuere; & Thuringis cæsis non paucis, cum alios multos, tum vtrumque Comitem in prælio ceperunt; qui nec antè dimissi, quàm auro haud paruo capita rependissent.

Hist. Lãdtegrau. c. 81. Albertus Rex Fuldã accedit.
 Anno MCCCVI. Albertus Rex frequenti Principum comitatu Fuldam venit, & de Thuringiã, nuper ab Alberto Landtgrauio Adolpho Regi venditã, disceptauit; immisissq; belli ducibus, vindicandæ possessioni aduersus liberos, anno postero magnas ibi turbas conciuit. Regis aduocatus in Thuringiã nominatus, frater Abbatis Fuldensis Wilinauius. Is Isenacensibus Alberto Regi deuotis, cum in obsidione castri Wartbergi opitulatur, à Frederico Landtgrauio Alberti F. captus, & in vinculis mortuus, Isenaci in Dominicanorum æde sepulturam accepit.

Henricus Regi Henrico ministrat longinquis itineribus, Bohemiã,
 Anno MCCCVIII. postquam Henricus Lutzelburgensis Comes, renuntiatus Francofurti Rex; Henricus Abbas, demerendi Principis, affuit cum obsequiis inter primos: nam sequenti anno, simul Aquis accepto diademate Spiram petiit, Henricus geminã in Bohemiam expeditione fidem Imperio probauit suam; nam MCCCX. Elizabetham Wencellai defuncti Regis filiam in Nemetes adduxit, & eandem Ioanni Henrici Regis filio nuptui traditã, Petro Moguntino Archiepiscopo comite, Pragam reduxit. Hinc Regi in Italiam arma mouenti, coronæ & veteris iuris restituendi se iungit; & anno MCCCXI. Galliam Cisalpinam ingressus, Insuorum bello interfuit. atque inde ad Ligures translato exercitu, ipse cum Rege anno MCCCXII. Genuã profectus, classe triremium Pisas aduectus est: ac Romæ tandem coronationi adstitit; multis ibi, pro Ecclesiæ suæ dignitate, quæstis priuilegiis. Missus hinc, Carinthiæ, Morauiæ Bohemiæq; consti-

Breweri
Antiquit
Fuldensia

STV

9

constituēdæ supremus Legatus; passim agmine Cleri cum venerandis occurrente reliquiis. Brunæ item, Regem ipsum Bohemiæ CCC. equitum ornatissimâ vexillatione habuit obuium; atque hîc per mutuos amplexus & oscula nuperæ consuetudinis gaudia renouata. Duces Austriæ & Carinthiæ malè pacatos, & inuicem infensos, subinde placauit. Postremò Misniam & Thuringiam ingressus, conuocato Erfordiam nobilium & procerum conuentu, præsentē Marchione Misniæ & Brandeburgi, sacramentis omnes in verba publicæ pacis concordiaëque adegit. Fuldam plenus gloriâ reuersus, curiam Neuenburg, quam instruxerat recens, introiit; ibique comites expeditionis ac * milites, postquam magnificè habuit, benè iis precatus, ab se cum pace dimisit. Postea loci, diarrhœâ correptus, Hamelburgi decendialis æger iacuit, atque Christianis omnibus præfidiis ad supremum agonem communitus, feliciter in Domino quieuit, anno salutis MCCCXIII. XII. Kalend. Martij. Optat gestorum Scriptor, ipsius memoriam apud posteros non intermori, quia Ecclesiam hanc multis annis laudabiliter & optimè gubernarit.

Erfordensium
conuentus.

* nobiles,

Moritur
Hamelburgi.

Defuit
1313.

Cæpit
1313.
Præf. I.

Defuit
1313.

Cæpit
1314.
Præfuit
40. ferè,
alias 39

LI. EBERARDVS à Rotenstein, breuis imperij nec pœnitendi Abbas, prouidus vir & circumspectus, ære non paruo nexam Ecclesiam laxate cœperat, cum mors cœptis interueniens, homini manum iniicit, optimo licet & venerando.

LII. HENRICVS VI. de Hohenberg; cuius acta ad ynguem si stylo extenderimus, modum excessisse videbimur suscepti laboris. Annum natus quartumdecimum Religioni consecratus est, à primâ ætate. Scholæ legibus exsolutus, regulam S. Benedicti, votis Deo nuncupatis, ritè professus. Hinc paucis post annis, Holtzkirchio cœnobio, famâ virtutis datus Præpositus; ac interuallo, moribus egregiis ad gloriam inclarescens, Fuldenis Ecclesiæ Decanus omnium suffragiis eligitur; quod munus ipse quinquennio obseruantia regulari & monastica disciplinâ accuratè seruata, decorè gessit. Virtutibus mox virtutem & famam factis exaggerans, omnium

MS. extat
in Ecclesiâ
Fuldensi
inscript.
Lib. gestor.
venerab. P.
ac D. Hen-
rici de
Hoenberg.

omnium vnâ voce creatus est Abbas. In Galliam itinere suscepto, Clementis V. morte sedem vacuam inuenit; vnde biennio elapso, à Ioanne XXI. anno Christi MCCCXVI. honoris auctoramento donatus. Memorandum hîc, quòd iuris Pontificij Regestis, quibus pretium inscriptum, quod curiæ Romanæ pendere confirmandi Abbates solent, Carpentoracti Galliæ Narbonensis vrbe, vbi Clemens obierat, exuistis, cùm plus antiquitus numeraretur, Henricus ad quadringentorum * florenorum censum paginas accepti redegit.

*Confirmacionis impen-
sa de-
minuta.*

* aurorum

Reducem excepit discordia primùm, quæ inter fratres suos, Ecclesiæ huius clientes, & Rineci Comites eorum hostes, exorta; deinde ob arcis Wildeci possessionem inter ipsum & Wirceburgensem Episcopum nata: quæ in publici belli speciem excessit. Hinc Comitibus Brubergij arma pro Blanckewaldiâ stirpe in Fuldensem Ecclesiam graui damno mota; affectantibus Comitem non paucis Imperij ciuitatibus, quæ Bingenheimij tractû variis iniuriis infestantur. At horum vi repressâ, Schlitziani nobiles, Ecclesiæ Ministeriales ab Hassiæ Landtgrauio laceffiti bello, armis illius ac vigilantia tecti, exercitu quoque in hosticum adducto, & Alzfeldiâ, latè prædâ circumactâ, obsidione tentatâ, non sine suorum tamen

*Bellici mo-
tus ob VII.
decem,*

*Blancke-
waldior,*

Schlitzior,

*Henneber-
gior.*

clade. Inde secuta concertatio cum Henrico Comite Hennebergio; cuius studio flagrabat Episcopus Herbipolensis. Ceterum, cùm Henricus Comes captiuus venisset in manus Abbatis, Matthiâ Archiepiscopo Moguntino arbitro, pax conuenit, Comes feudi iure Fuldensi deuinctus, & è custodiâ liber dimissus.

* vsque ad
1331.
*Ciuitatis tu-
multus
Fuldensij.*

Omniū grauissimam seditionem incolarum Fuldensium pertulit circa annum Virginei partus * MCCCXXX. quâdo ciuitas opibus adultior & libertatis dulcedine præceps, ausa exuere officium, & retinendi sui iuris, imperata seignius facere vel profus abnuere; nec sine auctoribus, qui hîc præirent. Inter remedia antiquissimum fuit, primores vincire, & coërcere custodiâ. Et huc illi venerant, vt sponsione obsequium, pacem pro se, pro ciuibus addicerent. Sed acerrimum eâ ætate telum Aduocatorum, monui olim, aduersus supremum magistratû; qui tanquam tribuni plebis suam in rem

*Aduocato-
rum vis.*

factio-

Breweri
Antiquita
Fuldensia

STV

9

CHURCH

factiones id genus libenter alebant. Aduocatus tum Fuldæ Ioannes Comes à Zigenhain. Ioannes Comes à Zigenhain: huic ciues, Abbati non magis quàm toti Congregationi infensi infestique, per fœdera & occultas coitiones sese applicant; & anno MCCCXXXI. cæco Ciuium irruptio in Abbatiam. & populari motu, impetum faciunt in vetus oppidum, Præfulis arcem cum munitissimâ turri prouunt sternuntque; facies iniiciunt curiæ; annonam, pecus, supellectilem diripiunt. Curia hæc dicta Der Perthoff. eodemque furore, Decanum, Cænobitas aggressi, agunt pelluntque extra septa & domicilia; & familiari omni re despoliant. Nec intacta à rapinis & incendiis rabiosæ multitudinis Monasteria montium S. Petri & Deiparæ Virginis. Abbatia constantia. Præsul inter hæc, cùm tanto furori non esset reprimendo, conticinio noctis ecclesiæ turres occupat, manum suorum aduocat, familiam armat, & quidquid in supellectile, vetustis scripturis, ac bibliothecâ eximium & præstans, mittit in tutiora. Pugna velitaria. Inde congressi cum Comitum manu familiares Abbatis, velitariâ pugnâ, septuaginta stirpis probæ milites & armigeros in certamine capiunt; ipseque Comes Ioannes Zigenhainius ad Schlitzium oppidum vsque fugâ elapsus, nihil propius ibi, quàm vt captus cederet Abbati. Hæc dum Fuldæ geruntur, in perniciem gliscentis maioris vtrimque cladis, primùm ob atrocitatem tumultus, auctoritate Cæsaris proscrip̄ta ciuitas. deinde affuit maturè Balduinus Treuirorum Archiepiscopus, idemque Ecclesiæ Moguntinæ tunc administrator; qui Balduinus Archiepiscopus Treuirensis motu componit. melioribus consiliis, induciis exoratis, partes concordia iunxit; & reos omnia præstare damna coëgit. Condonatæ iniuriæ quidem rapinarum, & captiui laxati, lytris æquatis. Pœna factiosorum. Verùm ciues iussi exstruere proruta mœnia iuxta Burgum, muris crassitie senûm, altitudine tricenorum pedum substructis, anni spatio. inde turrim, quâ magnitudine & firmitate in Burgo priùs steterat, expleto quoque vicino muro: hinc damnati quatuor millium librarum Hallensium, quæ in Abbatem, Cænobitas, & Ministeria diuidundæ. Comitem Zigenhainium mille luisse placuit; sed tamen repetundarum pœnâ Zigenhainij Comitum pœna. constrictum, equos, ornatum, & cetera spoliolum restituere. Hæc pridie S. Laurentij apud Confluentes Rheni & Mosellæ, partium consensu pacta conuentaque. Ceterùm ex tabulis

S I huius-

*Lotharius
Isenbur-
gius,
Ioānes Roc-
kenbergius,
sequeſtri.*

*Reſtitutio
honorifica
Abbatis &
Congrega-
tionis.*

*Coniuratio
civium re-
crudescens,
ſeucrius re-
preſſa.*

*Henrici
Abbatis
opera lau-
data.*

*Zigenhai-
nos aduoca-
tos ære di-
ruit.*

huiusce fœderis obſeruamus, quemadmodum Abbas & Congregatio exaltatæ Crucis feſtâ die, honori lociſque ſuis ab incolis reſtituti ſint. Habebat Balduinus pacis ſiue ſequeſtros ſiue tutores Fuldæ, Lotharium Iſenburgium, & Ioannem Rockenbergium. hiſ ſolùm armatis eſſe licebat. Præful & maior Congregatio pacatum agmen inſtruxerant in monte B. Virginis, vt decliuâ viâ & aſpectabili; magnificentior in oppidum reſtitus eſſet. Ciuitas tota Fuldenſis compoſitè pararat occurſum, ſed triſtificum ac pœnitendum. Delecti quippe ignominiaſ cauſâ ex optimatibus ciuitatis quinquageni, & totidem ex Communis corpore, rei melioris. Hi diſcincti, nudo vertice pedibuſque, cereum libralem manu geſtantes, cum ceterâ multitudine in viam vſque proceſſere, quæ montem inter ac S. Pauli oratorium media. Hic exceptus Abbas, & Cœnobitæ extorres; iuſtiſque honoribus à ſubdito populo affecti, in baſilicam & Monafterium aliaque loca, vnde furenter expulſi, manſuetè reducti. Extremus actus fabulæ, vt rei quos geſtarant cereos S. Bonifacio palàm in templo conſecrarent, & in eius altari, ceu pignus reconciliatę gratię, deponerent. Abundè fuiſſe pœnarum & exempli diceret, vt multitudo tanto dedecore notata, à ſeditione conualeſceret; ſed ſigniferi turbarum latuerant, quibus tamquam ventis mare concitata, aſſueſieri obſequio non poterat. Cùm igitur vix obductâ vulnere cicatrice vetera mala recrudescunt, Henricus Luduici Imperatoris vſus conſilio, primores factionis comprehenſos, alios capite, alios fortunis exſilioque multari iuſſit. Atque ita ciuitatem quietam naçtus, mœnia, turres, portas, vectigalia, ſuam in poteſtatem omnia redegit; & in rebellionis huius memoriam, domicilia reorum ſtrauit, ac demolitus eſt. Faſtidij plenum ſit, ſingula hîc eius pertexere opera; ſtructurarum, quas paſſim vetuſtis arcibus & oppidis aptauit; vectigalium, quæ variis ex locis coëmpta, Eccleſiæ queſiuit; religionis, quâ templa cultumque Numinis auxit & propagauit. Ignorare noliſ in hiſ vel maximè, quòd Aduocationem ciuitatis, cum Centa circumiacentium pagorum, datâ pecuniâ, Ioanni & Godefrido filio Comitibus Zigenhai- nis anno MCCCXLIV. ære ditruit, arcem nouam Fuldæ ex- ſtruxit;

Brower
Antiquita
Fuldenses

STV
9

struxit; cuius in vestigiis Ioannes Fridericus Abbas, hac memoria nostrâ, præclarum & dignum Principe domicilium erexit. Salismonasterium, portis ac mœnibus & oppidi iure donauit. Corporis Christi festum diem, in Ecclesiam suam induxit; & omnium decessorum Abbatum anniuersariam memoriam, ab Octauâ S. Michaëlis sanxit; calices, sacram vestem, & id genus alia dona, multifariam templis intulit. Altaria posuit, & perennia sacrificia, addito censu ministris alendis, curauit. Monasteriû Virginum Virginis, cuius præposituram obtinebat Pontificis gratiâ, longè maximâ tum ædificiorum, tum adparatus sacrorum beneficentiâ cumulauit; atque curriculo honoris ac vitæ per annos vndequadraginta laudabiliter exacto, ibidem in oratorio ab se condito, tumulari voluit, vbi sepulchrale saxum cum hac inscriptione inter ruinas adhuc conspicitur:

ANNO MCCCLIII. VII. IDVS SEPTEMBRIS

☉ VENERABILIS DÑS HENRICVS DE
HOHENBERG ABBAS ECCLESIAE FVLDEN-
SIS.

Lauringa in superiore Palatinatu, finitimum Bauariæ, non obscurum oppidum est. Id Luduicus Bauarus anno MCCCXXIV. obsedit; captumque Ecclesiæ Fuldensi per hoc tempus abstulit. Visitur in æde summâ clypeus cum æthiopsis insigni ciuitatis huius, anathema S. Bonifacio, incertum quâ de causâ, suspensus.

Capit
1353.
Præfuit
19. LIII. HENRICVS VII. à Kralucke, cum suffragia malè coeunt, quatuoruirum iudicio, ad quos electio translata, successit. Is anno Christi MCCCLIV. VI. Kalend. Nouembris, Hermannum Comitem Hennebergium ab Aschâ, inimicum expertus; qui dolo insidiisque Werbergiam arcem occuparat; sed anno postero, obsidionem Henrico moliente, Comes fugatus, & proditi infessores, ac deserti, aperuere Werbergum Abbati.

Anno MCCCLIX. festo S. Catharinæ, Otto Landtgravius Hassiæ, Henrici filius, noctis silentio clam ad motis scalis oppidum Hunfeldiæ capit, nullo iusti belli titulo; sed octiduo post, Alberto de Hoenloch Wirceburgensi Episcopo, Friderico

Sf 2

rico

Vindicata à
finitimis
proceribus
contra Haf-
sum.

Cap. III.

Thuringia
Marchio
contra Bu-
choniam.

* In arenâ.

Hassia
Chron. hac
variè colo-
rat: sed ei
credas quâ-
sum probat.

rico Marchione Misniæ, Henrico Landtgrauio, belli societa-
tem cum Henrico Abbate coëuntibus, Borckâ Hassiæ oppi-
do cincto ac dedito, reuocatus est Otto, & Hunfeldiam relin-
quere coactus cum dedecore. Atque haud scio, an huic bello
conferta expeditio, de quâ historia fide digna Landtgra-
uiorum Thuringiæ sic narrat:

Anno Domini MCCCLXI. Fridericus Marchio intrauit ter-
ram Buchoniæ contra Abbatem Fuldensem, quod fatuè locutus fuis-
set contra eumdem Marchionem & Landtgrauium Hassiæ, & illâ
parte, quæ nominatur * Auff dem Sande, cepit castra Northeim &
Tostorff. Et similiter, Landtgrauius Otto Hassiæ cepit oppidum Hu-
nesfeldt; & postea ambo Principes conuenerunt in confinibus Ger-
stungen, vbi Abbas eos accessit, & petiit gratiam eorum, & singuli
redierunt ad sua.

Anno MCCCLXIV. lue pestilenti vicinis in prouinciis
magnam edente stragem, in vno Fuldensi oppido plus quàm
tria millia hominum exstincta sunt. Henricus inde cum pa-
cis studiis dat operam, inter alia ornamenta, pedum ex argen-
to affabrè factum, & mitram pretioso margaritarum &
gemmarum textu, ecclesiæ suæ reliquit. anniuersarium obi-
tus sui aliquot locis instituit. Munus actorum attestatione,
vir omnium honore dignus, rebus optimè gestis impleuit; corpus
defuncti in Deiparæ Virginis monte sepultum, hac memo-
riâ scripturæ: Defuit
1372.

ANNO DOMINI MCCCLXXII. XV. KALEND.
IVNII & VENERAB. DÑS D. HENRICVS DE
KRALVCKE, ABBAS ECCLESIAE FULDENSIS.

LIV. CONRADVS ex Comitibus de Hanaw: cuius, sicut Cæpt
1372.
Præfuit
10.
& insequētium, desinente, vti reor, antiquo Scriptore, exiliter
acta stringuntur. Memorant à ministris Ecclesiæ, & nobili-
tate, multa aduersa tristiaque tulisse ob ferociam animi: sed
suspitor & aliunde segetem eam succreuisse dissidiorum.

Hist. Lād-
grau. Thu-
ring.

Stelligero-
rum factio.
Die Ster-
ner.

Anno quippe MCCCLXXII. in perpetuo quasi iustitio, ob
inexplebilem rapinarum licentiam, Ottone Brunsvicensi
Duce inter primos auctore, coniurata multis locis nobilitas,
Stelligerorum factionem conflauit; in quâ & Buchonij de-
dere

Brower
Antiquita
Fuldenses
STV
9

dere nomen sacramento adacti, pugnare in quemvis dynastiam ac nobilem, qui huius societatis exfors esset. Bibersteniæ ædis communitæ, & arcis vrbanae nouo in campos exitu patefactæ memoriâ respersus, Spangebergium in Hassiam deducitur, quò publicus eum conuentus exciuerat. Hic luctuosus Præsulem casus oppressit: eum inimici eousq; persecuti, in ostio cameræ deprehensum, vitâ exuerunt; siccâ ac cruentâ morte, acta non exprimunt.

Desit
1382.

Capit
1383.

L V. FRIDERICVS Romrodt, haud magnificentius sacro munere perfunctus, obæratam Ecclesiam, & bellis vindique quassatam, ægrè asserens. Buchenauix stirpis Landgrauiorum armis suffultæ incursum, vltionum populacionumq; haud exiguam cladem pertulit. Eo quoque sedente, Hamelburgum à Wirceburgensi Præsule obsessum, perhibet. Testatius id publicis historiis, quòd anno MCCCXCIII. Steineciæ domus nobilitate malè pacatâ, arx Poppenhusia Landegr. Thuring. cap. 135. Poppenhusia obsidio. trium Principum & aliorum auxiliariû copiis circumdata, Herbipolensis & Fuldensis Antistitum, ac Balthasari Thuringiæ Landtgrauij. quo minùs arx capta fuit, dolus obstitit nobilium Buchoniæ. Excussis itaque per machinas saxi, & iaculorum missiliumque variorum coniectu, sic arcis latera verberata & labefacta, vt quasi inhabitabilis arx inde staret. Hoc etiam tempore leges illæ Capitulares à primoribus Congregationis conditæ sunt; in quas leges ceu statuta à recens electis iusiurandum postulari consuevit. Diem suum clausit hinc biennio post Fridericus. Capitularia Statuta.

Desit
1395.

Capit
1395.
Præfuit
45.

LVI. IOANNES à Merlaw in ætatis flore, stirpis & animi præclarus, eligitur; cùm ciuilibus exterisque bellis ardens Germania, fœdum in morem sua inter se viscera crudeliter committeret, ignauo interim sub Rege Wenceslao marcescens. Quantum & roboris & armorum primis annis superfuit, tantum excidiis hostiliû locorum & comprimendæ rebellium ferociæ dedit, felicibus plurimùm ausis insistens, virtutis secundæ præmio.

Anno MCCCXCVIII. postquam Bonifacij IX. priuilegio,

Sf 3

legio,

*Fuldensis
basilica
fulmine ca-
cta consti-
grat.*

*Bruckena-
uia S. Geor-
gij ope ab
hostium ir-
ruptione
defensa.*

*Gerstingen
dominium.*

*MS. archi-
ui.*

*Mit ge-
walt und
wider*

*willen ei-
nes Abtz
zu Fulda.*

*i. vi. & con-
tra volun-
tatem Ab-
batis Fuld.*

*Bibliotheca
iactura.*

legio, feminis aditus, quod numquam licuerat, in templi penetralia datus est, ipsa cum Monasterio basilica fulmine de celo tacta, funditus propè flammaram & ignium exitio subiecta; quæ clades magnis Ioannem inde curis induit.

Anno MCCCC. Bruckenauiam à nobilium factione, partis Schildecæ, stratagemate occupata. Sed diui Georgij martyris peculiari tutelâ, cuius festâ luce irruptio fiebat, vis hostilis detecta simul & depulsa. Quippe Caspar à Bibrâ, Steinruckij, Weyers, & Thüngen, aliique confœderati, militem vasis inclusum aurigarum ritu, ceu vina importarent, iam introduxerant. Sed populo ad arma ruente, subito concursu miles oppressus, fugaque dilapsus est. Oppidani beneficij memores, S. Georgium patronum legerunt, quem vulgus, hosti terrore iniecto, ibi tum apparuisse canit; iam annuâ quoque oppidi circuitione, elatâ in pompam venerabili Eucharistiâ, periculi depulsi memoriam frequentant.

Anno MCCCCIII. annotat historia Thuringica, Balthasarum Thuringiæ Landtgrauium comparasse sibi Fuldense castrum Gerstingen; attexunt domestici, totum que fuisse dominium eius loci, contra ius & priuilegia Monasterij Fuldenfis. Sed in hac æquitatis ac legum caligine, nihil rarum, fas nefasque iuxtà haberi.

Anno MCCCCXIV. Ioannes Constantiense Concilium adiit, duodequingenta equitum alâ pulchrè comitatus. Hussitarum conuellendo dogmati, lectissima Constantiam de suâ bibliothecâ volumina exportari iussit, quæ magnam partem deinceps restituta non sunt. Huius Concilij permotum auctoritate, crediderim, disciplinæ suorum instaurandæ aduertisse mentem. Quippe anno MCCCCXX. Congregationem prouincialem ordinis S. Benedicti, III. anno Pontificatus Martini Papæ, Fuldæ coisse lego: ipsum anno regiminis vndecimo reuocasse ad regularem obseruantiam Noui montis seu B. Andreæ monasterium: at vigesimo eandem disciplinæ lucem in Montis B. Virginis monasterium intulisse: denique multa opera pietatis à Ioanne profecta, in ornamentis ecclesiæ & basilicæ instrumento, extare reperio. Censeas in his, ingentis soni & ponderis aramentum, cui nomen

Brower
Antiquita
Fuldenses

STV
9

nomen Osanna dedit, inter Campanas omnium certè præstantissimam. Eius epigraphæ rhythmis propè signata :

ANNIS BIS DVO C. MILLENIS QVINOVE TRIGINTA,
DE MERLAW PRIMAS IOANNES CONTVLIT HOC VAS.
QVEM SALVET CHRISTVS, BONIFACIVS, ET BENEDI-
CTVS,

SIMPLICIVS, FAVSTIN', PROCESSVS, MARTINIANVS.
DESTRVE TONITRVA, TV FVLGVRA, STELLA MARIA,
CVM SANCTO STVRMI, QVOTIES PVLSATVR OSANNA.

Tristior Ioannem extrema ætas nec merentè subiit; morbo quippe suadente, cum hortatu quoque suorum, confortem curarum Hermannum à Buchenaw cœnobitam lateri adsciscit. is tacitis artibus, & quod pestiferum in viris Deo sacratis, consanguineorum pellaciâ opibusque fretus, obrepere ad supremos honores, & nomen imperij velle penes Ioannem, at vim apud se consistere. Delenificis itaque verbis senem eblanditus, Neueburgi vrbano castro in vicum Otershausen extrusit; & clauibus in suam potestatem redactis, ad cuncta, quæ istic reclusa, sibi viam fecit. Hinc, ceu omnium ignarus ageret, compositâ fraude, furtis, rapinis annonam Antistitis, & œconomiam vexari ac distrahi, insuper habuit. Ibant in apertam iniuriam consortis propinqui, cum questibus Conradum Moguntinum Archiepiscopum Ioannes, sed frustra sollicitat. Quare à Thuringiæ Landtgrauio ope quaesitâ, æmulum mox loco pellit, & reditus ad honorem tum quoque patefactus. Non inulti hoc ferre, qui Buchenauix gentis, nec Moguntinus dissimulare emulæ factionis studium, seu Landtgrauij, seu Ioannis aliàs incrementa succidens. Quare, vt in iusto bello, Fuldam clarigatum mittere. Anno MCCCCXXVII. Buchenauij, Bibersteinium arcem belli legere. tum inde noxam igni ferroque proferre. Nec veritus Conradus Archiepiscopus magno copiarum numero prodire, ad cingendum obsidione Fuldam; sed auxiliis vndique contractis, vbi ventum in campos, qui indigenis Munsterfeldt, Landtgrauij præsertim virtute, retrò pulsus, magno cum dedecore, salutem expedire fugâ coactus est. Belli denique ac pacis arbitria in Cardinalis Legati Apostolici N. mode.

*Campana
Osanna.*

*Campana-
rum vsus.
I. Steph.
Durant. l. i.
de ritibus
cap. 22. &
Adr. Iun.
animad-
uerf. lib. 3.
cap. 11.
Lindanus
Apolog.
cap. 52.*

*Hermanni
à Buchenaw
propera
ambitio.*

*Buche-
nauis loco
mouetur.*

*Buche-
nauorum
tumulus.*

moderationem, partiū voluntate reiectâ, cuius auctoritate in optatâ Concordiâ faciem Fuldensis ecclesia rediit, XLV. annis inter tot cladium multiplices ruinas, vnius prudentissimi viri columine validè fulta ac sustentata. Eum Reginae cæli mons Henricis duobus, quorum citima memoria, associavit. Sepulchri inscriptio :

**puta octava.* ANNO DÑI MCCCCXL. TERTIA DIE *EPIPHANIAE DÑI. OBIIT R. IN CHRISTO PR̄ D. IOANNES DE MERLAW *Defuit* ABBAS ECCLESIAE FULDENSIS. CVIVS AÏA REQ. IN PACE. *1449.*

LVII. HERMANNVS à Buchenaw Præpositus S. Ioannis, *Capit* & in spem successionis adpositus olim Coadiutor, Abbatis *1449.* honores adiit, hoc infelicius, quo immoderatio animo in *Præf. 9.* Ioannem superstitem adhuc confurrexerat. Animaduertunt maiores, cum nouis sacramento legibus olim constructus de non alienando, quarum rogandarum & ipse auctor inter alios extiterat, quod Marcam tamen Weterauiam, in veteri *Veterania* Weteribæ pago longè diffusam huius Ecclesiæ ditionem, *Marca alienata.* Nassouix genti pœnitendâ in omnem posteritatem pactio- *Die Fuldische marc in VVetereiba.* ne vendiderit, & nobilem vectigalium partem cum damno *Ica aliquor MS.* abruperit. Laudem nihilominus restitutæ montis D. Ioannis Monasterio disciplinae, & piscinis aliisque possessionibus cum tectorum ornatu cumulatae, tulit; quâ de re litteræ leguntur ab anno MCCCCXLIII. veteris pietatis vbique referatæ. Hinc & in eodem Monasterio die S. Paschæ vitâ functus, ac saxeo monumento tectus, anno MCCCCXLIX. eadem admodum quâ cetera epigrammatis scripturâ. *Defuit 1449.*

LVIII. REINHARDVS de Wilinawe, ex Comitum id nominis propagine, die sacro Georgij martyris eligitur. Is erumpente mox spoliandi licentiâ, pridie S. Gertrudis, validâ con- *Capit 1449. Præfuit 27.* tractâ militum manu Ebersbergum occupavit.

Ebersbergü capitur.

Inde sequenti anno MCCCC. XVI. Kalend. Maij, cum Ioannes Waldensteinus à Behemorum nobili gente, vltionis priuatæ modo nullis inimicitiis indictis abreptus esset in vincula, Vrtzelliam arcem Reinhardus iustis copiis aggressus, cum victo ac defensoribus suam in potestatem redegit.

Browert
Antiquita
Fuldenses

STV

9

degit. Hinc in exaltatæ Crucis festo die, solenni inauguratione consecratus Abbas; cui pompæ equites ad quingentos honoris causâ apparuerunt.

*Benedictio
Reinardi.*

Anno Domini MCCCCLIII. nouum hospitale S. Leonardi inchoatum. Nouum fortè, quia peruetus Colhusiâ viâ superest, à Spiritu sancto nominatum, sexui femineo exstructum. Eodem anno Ioannes Zigenhainij & Niddæ Comes vltimus suæ stirpis, prolis expers, naturę concessit: patruo Otone sancto Treuerorum Archiepiscopo clarus, suâ tamen virtute clarior. Humatus maiorum sepulchris, apud Heinam Cistertiensis familiæ opulentum quondam suæ ditioris monasterium. Is cliens S. Bonifacij beneficiarius, documento fuit, quibus olim præmiis aduocatos suos, quorum ille herediâ creuerat, cumulasset; cum amplissimi mos, moriens, comitatus duos ex Fuldensis Ecclesiæ patrimonio natos, Zigenhainium & Niddam cum oppidis & castris, omniq̃ nemorum, amnium, culti inculti soli fructu, ad Hassiæ Landtgrauios, qui ab iis hodieq̃ obnoxij, transmisit. Vnde nec dubitauit Ioannes Hennebergij Antistes, in suâ editâ defensione hæc ipsa beneficia Philippo Landtgrauio sigillatim annumerare, & ne eorum memoria excideret, quod dicitur, in acta mittere, Ioannis Comitit & progenitorum honorificâ factâ mentione.

*Zigenhainium & Nidda Comit. feuda Fuld. Ecclesiæ.
Heina Monaster. Cistert. iam hospitale.*

Hassia Principes aduent Comit. hos.

Ann. 1526.

Anno MCCCCLXVI. structura templi parochiæ, quæ vnicæ ciuitatis Fuldensis est, die SS. martyrum Ioannis & Pauli, post ædis antiquæ cladem, inchoata. At turris opus annis vno & viginti maturiùs exstrui cœpit.

Anno MCCCCLXVIII. bello Hassiaco, duobus Landtgrauis fratribus arma in Buchoniam ferentibus, appetitus est Reinardus. Hoc motu, licet populando cremandoq̃ damna plurima data; & hostis fallendo, intra mœnia receptus; militaris tamen disciplinæ recentibus adhuc in Buchoniâ vestigiis, virtus in æquo versari visa, cum Reinardus hostiles carpando manus, superesse sibi vim ac voluntatem resistendi, manifestus esset. Quare Ioannis Hennebergij Comitit, inuicti animi & prudentissimi iuuenis ductu auspiciisque, & Ecclesiam præsentis discrimine liberauit, hoste fugato, & ne ex-

T t ternæ

ternæ virtuti obnoxius ageret, virium virtutisq̄ue domesticæ copiis effecit. Sed longè huic equidem laudi concedere, studium illud arbitror, quo montis S. Petri Monasterium complexus, auitis illud & optimis S. Benedicti legibus, quæ inertiam maiorum diffluxerant, rursus astrinxit; iamq̄ue ætate ingrauescens, anno MCCCCLXXII. Hennebergium, probante Capitulo, sibi Coadiutorem adlegit; cuius & integritatis iuxtaq̄ue potentia celebris latè fama, fastigio tanto par existeret. Abiit vitâ anno MCCCCLXXVI. XVI. Kalend. Aprilis, in ædis primariae peristylis iuxta maiores suos conditus.

Defit
1476.

LIX. IOANNES II. ex Principum Hennebergij Comitum illustri stirpe, Reinardi iudicio & commédatione, summæ rei admotus; quam ipso defuncto, vti dixi, integram accepit. Hic Wilhelmi tertij nepos, Wilhelmi quarti filius, matre Catharinâ Hanouîâ Comite natus, anno MCCCXXXIX. II. Iulij. Aliquot ipse Cathedralium ecclesiarum illustria sacerdotia tenebat, sed Canonicam vitam Monasticæ tandem posthabuit; quam in ætatis flore, supra Principis ingeniû & licentiam, submissè, moderatè & sanctè habuit, ea fama pudicitia, liberalitatis in egenos, pietatis & abstinentiæ in Ecclesiæ censibus, vectigalibus vtendis, recuperandis; munificentia in templorum cultu; vt *inculpati Principis, ac Pastoris vigilantissimi* confessionem, etiam parum religiosæ mentis hominibus exprefferit. Et sæculi vanitatem omnem posuisse diceret, cum primùm ipse monasticum habitum sumpsit. Pacem armis ferè illacessitam coluit, nisi quòd à gente Buchenauîâ, & ab arce Raussenburgo Cattorum armis interpositis leuis motus, sed breui confidens, extitit.

Capit
1477.

Ioannis
Hennebergij
mores.
Chronic.
Henneberg.
lib. 5. c. 32.
de Ioanne
prolixè.
Valentin.
Muntzer
Chronic.
Caspar
Brusch. in
Monast. il-
lustr. Cen-
turiâ.
Monasticum
habitum
sumpsit
anno 1472.
v. Maij.

Burgfide.

Anno MCCCXCVI. feriâ quartâ post Dominicam Misericordiæ, celebre sædus percussum: quo trium Principum, Bertholdi Magontini Archiepiscopi gente item Hennebergiâ, Ioannis Abbatis, Wilhelmi Hassiæ, sociatis oppidis, consiliis, viribus, potentia coaluit. Vnde in posterum Ioannes Ecclesiam magnâ dignitate iuxta ac religione, auctu vectigalium, recuperatione alienatorum, ærario locupletato, florentissimam habuit. Lancem argenteam, quoties se reficeret, dap-

pis

Brower
Antiquita
Fuldenses

STV

9

45. *Præfuit* pis optimæ ad lectulum ægroti, quisquis ope dignus, relegare solitus. Vixit annis LXXV. præfuit quinque & quadraginta: *aliàs vixit annos 74. minus 6. septimanis.* superuixit non Prælati modò cunctis Maioris ecclesiæ, & omnium in vicino Monasteriorum, sed Capellani demptis duobus, planè Cœnobitis vniuersis. Tumulatus maiorum sepulturâ, cum epigraphâ monumenti:

PATRIS INCLITI & ILLVSTRIS COMITIS.

Anno partus Virginei MDVII. Hartmannum ex Burggrauiis de Kirchberg, nobilem Thuringum & iuris humani iuxtà ac diuini consultissimum virum Coadiutorem assumpsit.

Duos Imperatoriâ stirpe, præter aliam nobilitatem, quæ Fuldæ frequentissima tum rebus diuinis spreto sæculo operabatur, Gerlacum & Luduicum Nassouiâ domo Comites, *Nassouij duo Comites Monachi Fuldæ.* sub habitu & disciplinâ S. Benedicti, ridete posteris, educauit.

Gerlacus anno MDVI. diem piè functus saxo conditur, cui ipsius effigies, monasticâ benè laxâ veste cum cucullo, in sculpta. De Luduico in schedis coætaneorum sic lego: *Anno Domini MDIX. Sabbato, in Vigiliâ undecim millium Virginum, generosus dominus Luduicus de Nassou, frater ipsius Gerlaci, cappam induit. & de eodem: Anno MDXVI. obiit generosus & religiosus dominus Luduicus de Nassou, Diaconus, & iuuenis ætate suâ multum honestus & discretus; cum esset in studio Francofurtiano ad*

1513. *Defuit* Oderam. Porrò Ioannes Abbas humana reliquit anno MDXIII. die XX. Maij. *Vir probus, omni honestate & virtute præditus, fidei parsimonia, religiose vitæ, bonorumque dierum plenus, vixit integrè castus.* Sic æqualis, aorum ætate, Scriptor. Quia verò *Styli moderatio.* difficilia deinceps & atrocía tempora ingredimur, quorum vnus quilibet aduersus cuiuimodi auctoritatem sibi

cenfuram deposcit, iis seruire quàm calamo nimio opere indulgere visum, Chronologiæ tamen, quæ breuitatis amans, seruato tenore. Loquetur autem pro me Apollo de Vilbel, *Apollo Vilbell, Decanus Fuldæ.* ecclesiæ primariæ Decanus, qui sui temporis hîc vir præstans, memoranda quædam litteris priuatim consignauit.

1513. *Capit* LX. HARTMANNVS Moguntia Canonice, vbi & eloquentiæ doctrinæque famâ, Iuris vtriusque supremos honores adiit. Hinc sanctioris Spiræ tribunalis assessor, de iure tam *Hartmanni doctrina & cursus honorum.*

accuratè diferteq; respondit, vt Raimundus Cardinalis, qui Germaniam tunc lustrabat, opinione scientiæ & probitatis inter familiares cooptatum, consiliis eum maximis adhiberet. Inde in Poloniam à Maximiliano Cæsare missus, componendo certamini, quod Regem magnumque Prussiæ Magistrum ordinis Teutonici ancipites distrahebat. Ioanni Abbati honore propè æquatus, anno MDVIII. Cæsarem adiit, regalia, quæ vocant, impetraturus. Sequenti Romam excurrit, quærendo honoris stabilitamento. Decimo supra millesimum quingentesimum, vota solemnia ritu monastico nuncupat; & Præpositus salutatur Monasterij sancti Michaëlis. XIII. cōsecratur Abbas ab N. Suffraganeo Moguntino, adstantibus Volberto Riedeselio à Bellersheim Hersfeldēsi & Christiano * Solitariensi archimandritis. Præfagium hîc acceptum parum felicitis secuturi regiminis. Nam vulgatissimum in Ecclesiâ SS. Ambrosij & Augustini canticū, lætitiæ plurimū argumentum, eā vocum confusione & hiatu, pleno in choro exauditum est, vt, quasi inexplicabili errore, versus nec intermissi recipi, nec dissonus cantus ad vllam quamuis simplicem harmoniam potuerit reuocari, admirantibus quotquot pompæ intererant, vel extremam & supinam canentium negligentiam, vel ineuitabilem & perpetuam vocum discordiam. Eodem anno summo probante Pontifice, & Maximiliano Cæsare, Hersfeldensis vicina Abbatia Fuldensi adunata iunctaque, factæque transitiones, & honorum mutua communicatio; datis acceptisque fidei & obsequij sacramentis. Volbertus Abbas Hersfeldensis S. Andreæ Monasterio, alij aliis Monasteriis præpositi. Atque huius consilij fons, ab oppressâ Monasterij prænobilis libertate manauit; quam cum Hersfeldenses incolæ passim temerarent, nacti ex facili tunc quoque patronos pupilli Landtgrauij tutores, ac prouinciæ moderatores, qui in conductuum controuersiâ, nec fori neque causæ competentes, in Volbertum federant iudices, quem & grandis pecuniæ damnarunt. Sed vñionem hanc vix benè coalitam, Anna Meckelburgica Wilhelmi Landtgrauij vidua, Philippi mater, artificio discussit; quodque summis Principibus ratum, quod Hersfeldensibus iura-

* Schluch-
terensi

Omen fini-
sri regimi-
nis.

MS. Apol-
linis.
Hersfeldē-
sis Abba-
tia, quomo-
do Fuldensi
vniat.

Hersfeldē-
sis Ecclesia
status.

Breweri
Antiquita
Fuldenses

STV

9

iuratum, irritum & iniuratum fecit; æmulo quoque comparato Georgio Bischoffrode, qui Hassiacâ fide tutelaque defensus, arma inultus huic Ecclesiæ, subditis vim inferret. Quin & anno MDXIV. Helmuërdeshausio Monasterio ad Dymollam Luduicum ab Hanstein ibi tum Abbatem accersit, & Præpositis eligendum obtrusit.

Anno MDXV. Heimbachio & Vllfio castris æmulorum, ^{Miraculum 3.} Hartmanni copiis iure spoliatis; Georgius Bischoffrode ultionis avidus, sexaginta equitum alâ, & triginta peditum manipulo, Sastorffium villam inermem, & vix sedecim colonis habitatam subitus irrumpit. Quid agerent inopes & imbelles, vitæ, fortunarum, armorum periculo circumdati? Manu factâ implorant Dei summi numen, ac S. Bonifacij patrocinium. & mox eæ languidis affusæ vires, vt armis licet & numero longè impares congressi, globum illum equitum & peditum repente disicerent, ac cæde factâ, & equestribus armis spoliisque detractis, quatuor equos viuos abducerent, ceteros in effusam fugam agerent. Hoc totum Dei & S. Bonifacij ^{S. Bonifacii iuramentum in prælioadest.} fuisse, victores testati, armis templo pro anathemate suspensis, & cereo benè magno, supplicantium habitu ædi maximæ Fuldensi illato. Hæc Apollo pagani bellatoris ex ore, qui in hoc certamine bis telo toto corpore perfossus, pars huius victoriæ fuit.

Anno MDXVI. Congregatio Fuldensis Hartmanni moribus & profusione thesauri, a decessore tam impensè parti, offensa, submissè, & Regulæ S. Benedicti conuenienter, hominem iterùm iterumque frugalitatis & abstinentiæ maiorum, & leuandę per opes diu collectas Ecclesiæ, commonuit. Sed emolliri Hartmannus, spretis monitoribus, non potuit. Quare Congregatio nobilitati, ipse profugus cum gazâ præcipuâ & cimeliis litterisque, se oppidi Hamelburgi mœnibus ^{Hartmanni fuga.} credit; cuius in se fidem ita demeruit, vt nullis rationibus ^{Hamelburgi recipitur.} flecti potuerint Hamelburgij, quo in commune consulerent, omni popularium ordini, præterquam vni Hartmanno, clausis suæ ciuitatis portis. Interea Hersfeldensibus aliò traductis, ^{Hartmannus studet Hassia.} Hartmannus priuatarum rerum studio, Hassiæ viduam affectans, non veritus Cæsaris Pontificisque litteras omnes, qui-

bus vniõ duarum Abbatiarum stabilita, condonare Principi
feminæ, suaquæ manu iura demoliri, quæ recens extruxerat.

*Lutheri or-
tus & do-
ctrina fru-
ctus.*

Anno MDXVII. ab Apolline adscriptum lego, *Martinum
Luder hæresiarcham tum primùm scriptis suam sparasse doctrinam.*
Hinc mox vicinos Principes oculos adiecisse ad Monasteria,
quæ plurima & opulenta passim florebant. Coactos mona-
chos & moniales ad incestas nuptias, quò cultoribus vacua
domicilia prædæ cederent. *Inde furum & meretricum quam-
dam extitisse segetem, quia id genus homines nec possent aliter, nec la-
borare didicissent.* O partum noui Euangelij felicem!

*Henneber-
gius Vachii
tentat.*

Anno Domini MDXVIII. Wilhelmus Hennebergi Comes
equitum peditumque agmine subito, oppidum Vachium
tentauit, sed discusso conatu, vicina loca quædam depopula-
tus, retrò flexit. Eodem sopiendæ Fuldensi discordiæ reme-
dium offerre, sed irritò consilio, parabat Hassiæ vidua; vnde
Hartmannus Abbas, annonâ Hamelburgeni consumptâ,
Moguntiacum profugit, & Alberti Archiepiscopi prudentiâ
ac auctoritate copulandæ concordiæ viam patefecit; sed & il-
la præstructa, ob Germaniæ tum hæresi exardescens ni-
miùm quàm exuberantia mala. Quare sequenti anno arbitria
consensionis Cathedrali Moguntino cœtui commissa, qui
hactenus litis ambigua composuit, vt eius gratia post annum
dissiliret.

*Hartman-
nus Mogū-
tiam con-
fugit.*

Anno salutis MDXX. cum in Saxoniam graue & acerrimum
bellum, inter Ioannem Lauwenbergicum Hildesensem
Episcopum, & Henricum ac Ericum Duces Brunsvicenses,
penè ad excidium ditionis exarsisset, correpti quoque flam-
mæ scintillis Hamelenses. Est autem Hamela Saxoniam seu
Brunswigiam ciuitas, à Carolo Magno, ex quo Longobardo-
rum Regis & Patricij Romani titulos assumpsit, cum vni-
uerso vectigali & capitum censu, quanta fuit, huic Ecclesiæ
donum oblata; cui hodieque manet beneficiario iure ob-
noxia; & S. Bonifacij olim apprimè memoriam, ceu com-
munis patroni, venerabatur. Hæc eius belli impetu ab hoste
repentè capta, sic vt muris & vallibus iam occupatis, magnitu-
do periculi extremum incolis metum afferret. vnde fuga,
clamor & trepidatio: mox spes à supernis, & hac vnâ in re
fidu-

*Mirac. 3.
S. Bonifacij.*

*Hildesense
bellum.
Hamelæ ci-
uitas Ful-
dæ Eccle-
siæ, presenti
hostis peri-
culo eripi-
tur.*

Brower
Antiquita
Fuldenses
STV
9

fiducia, vt viri, coniuges, liberi, omnis aetas & sexus, ad Dei & S. Bonifacij opem in templum confugerent. hinc in preces cum lacrymis se venerabundos abijciunt: & ilico, Deo terrente, & prohibente S. Bonifacio, hostis, qui muros & vallum tenebat, dissipatus; & quasi lapidum iactu varioque missilium genere propulsus, sponte fugam capeffit. Quidni laudes gratasque sacras tunc ciuitas tam illustri vindicata tutelâ, Deo, tutorique suo Bonifacio diceret? Affuit Fuldae per Legatos suos, anno MDXXI. & miraculum hoc coram presbyteris & scribis publicâ fide consignatum S. Bonifacio liberatori suo acceptum tulit; cuius & memoriae signum, ce-
reum, liberationis monumentum, fixit.

Comitia Imperij eo tempore Carolus Cæsar VVormatiæ indixerat. Huc Hartmannus Abbas, rescissâ Moguntinâ reconciliatione, de nouo questum abiit, etsi parum secundis procerum auribus, quas ibi tum Martini Lutheri ad eum diem inauditus in orbe Christiano fremitus opleuerat. Letus itaque Cæsaris iussu supremus litis cernendæ iudex & arbiter VVilhelmus Hoensteinius Argentinensis Episcopus, receptusque partes ita composuit, vt Hartmannus vim principatus omitteret, titulum Abbatis, saluo regalium iure, consiliisque bonis, retineret; aureos in victum annuos sexcentos, mille nongentos semel acciperet æri alieno dissoluendo, liberando pignori; denique Ioannes Hennebergius Wilhelmi principis filius ei Coadiutor subueniret: Pactionis huius formula Wormatiæ, xxvi. Aprilis. Cæsaris auctoritate, ab Alberto Moguntino Archicancellario perscripta: & explanata conditiones, verbis disertis; *queis de Abbatis legitimâ cessione, adlectione Coadiutoris, de subditorum sacramentis & obsequiis in hunc transferendis, ei que, si quid humanitus illi decideret, surrogando nouo, de iure dicundi denique consortio modoque, inter Abbatem & Capitulum, accuratè & prudentissimè transactum est; sancitâ quoque perpetuâ præteritorum omnium amnestiâ & obliuione.* Porro in regiminis consortium plerumque Philippus Scenkus Decanus, in consiliorum non raro ipse venit Hartmannus. Atque ita quinquennij amplius interregno, variè Ecclesia Fuldenfis, bello attritis & malignè tractatis S. Bonifacij fun-

Hartmannus VVormatiâ abiit ad Comitia.

Lutheri insolita doctri-
na.

Hartmanni
reconciliatione.

Quinquennij
alias vt.
ann. inter-
regnum.

fundis, iactata est. De Hartmanno in actis Lutheri Cochletus ad hunc annum & diem XXIII. Aprilis, qui S. Georgio martyri sacer, cuius honori & sodalities Cæsar tunc prolixius indulgebat: Missam cum ministris, ait, maximè solenniter celebrabat

Hartmannus coram Casare fun-
gitur Capellani officio.

* Burgicomus seu Burggravius.

Abbas Fuldenfis, Velut Capellanus ordinarius Imperatoris, & Princeps Imperij, Dominus Hartmannus* Comes à Kirchberg, vir quidem disertissimus, sed eo tempore à subditis suis eiectus & exsul: quem postea Cæsar suis reconciliauit, per annuam pensionem, ut priuatus viueret Moguntia in suo Canonicatu; permissâ rerum administratione vni ex Comitibus de Henneberg.

Concessit tandem naturæ Moguntiaci Hartmannus anno MDXXIX. atque ibi inter nobiles Canonicos sepultus elogium accepit:

QVIV MORTVI VIVENTIVM LEGITIS EPITAPHIA?

LXI. IOANNES III. Hennebergius, Canonicus variarum illustrium Ecclesiarum, iam pridem in successione spem à * Congregatione assumptus; ab Hartmanno inuitatus quidem, at mutato post consilio derelictus est. Sed interuallo temporis, vbi partes fœderibus coaluere, communiearum consensu est receptus. Itaque anno MDXXII. Parisiis euocatus, vbi bonis artibus ingenium expoliebat, à Wilhelmo parente eius nominis VII. Fuldam magnifico comitatu perducitur; & ineunte autumnò pro Coadiutore primùm sacramentis in Capituli leges adactus; inde ab incolis & ordinibus Buchoniæ, obsequij fideique vicissim sacramenta, adstante patre, accepit. Et ingenij laus & eruditio par indoli adolescentiam ornabant, comitate stirpi insitâ anteibat summis æquè ac infimis. Maternum illi genus è Brandeburgicâ domo. Mater Anastasia fuit, Alberto Marchione nata, qui Achilles Teutonici nomen meruit. Principia regendi in arduo habuit, animis iam tum vt totius passim Germaniæ, sic & huius prouinciæ, ab omni publicæ pacis & antiquæ religionis patientiâ auersis.

Melchior Kuchemeister Præpositus S. Ioannis cades.

Hoc anno Præpositus montis S. Ioannis vir nobilis, doctrinâ & rectè factorum gloriâ clarus, Melchior Kuchemeister, dum, Comite Philippo Schenckio Decano Fuldenfi, ab expedi-

Capit
1521.
Præfuit
20.

Broweri
Antiquita
Fuldenses

STV

9

peditione Holtzkirchianâ reuertitur, hostilis periculi metu nullo, haud procul ab Reuffeburgio castro, lapsus in insidias, fœdo latrocinio à Coniuratis Georgij à Thungen traiectus hastâ, occubuit. Duodecim ex comitatu facti captiui; Philippus Schenckius, summis olim gerêdis honoribus, Dei prouisu seruatus. In Melchioris laude, Mons S. Ioannis tot ædificiis nouis, tot vectigalibus, veste, libris auctus; & Mōis S. Floræ parochia, addito nouo templo, cùm olim Hartmanni socius trans Alpes Romam petiisset, à Sede Apostolicâ, Monasterij sui bono, parta. Sequenti, id est MDXXIII. Fulda duos ex Lutheri scholâ noui Euangelij præcones habuit, Adamum Crafftonem & Balthasarum Rayd, illum popularem artificem satis bonum, & Ioanni Principi per eruditionis opinionem pro ecclesiaste obtrusum; sed ingratum infensumque etiam iis, quorum studio suggestum adierat. hunc ore tam propudioso & in res veneras lasciuo, vt palàm sexum imbecilliolem, & puellas innuptas Fescenninâ licentiâ, quam pudor exprimere vetat, pro concione stimulare ad copulam.

Lutheriani
præcones se
Fulda infir-
nuant.

Hoc eodem anno, decessit Vdalricus Huttenus, equestri familiâ, nouæ sectæ Germanorum poëtarum acerrimus. Lutheri hyperaspistes; sub cuius mordaci satyrâ & nigerrimo sale, non intutiùs ille, quàm Teucer sub Aiacis clypeo, latuit. Huius me Apollo noster, vt meminissem, aurem vellit: *Fuit enim, inquit, monachus Fuldenfis, & vitam in ærumnâ maximâ, morbis & egestate clausit. De illo Cochleus æqualis: Maxime accendebat animos (in odium Cleri) non modo procerum & nobilium, verùm etiam ciuium & rusticorum, Vlricus Huttenus, eques Germanus, vir & nobilis familie, & acerrimi ingenij; qui & antea, priusquam Lutheri nomen orbi notum esset, multa pro libertate Germaniæ, contra pensionum quæstus, & citationum vexationes, quibus Romana curia Germaniam grauare videbatur, scripserat, non solum carmine, verùm etiam solutâ oratione, vehemens & acer.*

Vdalrici
Hutteni
præconium.

In Actib.
Luth. an-
no 1519.

Sed tacitus pasci si posset coruus, haberet

Hor. epist.
lib. 1.

Plus dapis, & rixæ minus.

Ac præclare B. Augustinus: *Non expertum se peiores, quàm qui in Monasteriis cecidissent.*

Epist. 137.
ad Hippon-
ensem.

Georgius Wicelius hoc eodem tempore, Dominicâ post

V u

S. la-

*Georgij
Vvicelij pe-
riodus.*

*A re ux-
oriâ perit.*

Broweri
Antiquita
Fuldenses

STV

9

S. Iacobi festum diem, Ioanni Hennebergio supplicem libellum obtulit, quo, ipsius pace, uxorem domum ducere sibi licere sacerdoti, cupiit. Id quod primò docere contendit, exemplis etiam exoletæ legis, inde scitis maiorum; statuitque tandem & parum Christianè decretum, vt à matrimonio temperent sacerdotes, & sibi priuatim, ob incentiua expertæ ueneris, onus id cælibatus parum conuenire; nam, quòd mulierem peregrinam haberet in deliciis, propalàm esse. placere proinde sedando fomiti, iustiore copulâ virginem innuptam thalamo adsciscere, idque coniugium ratum fore. Nec æqua nec honesta postulanti, neque annuit neque reuuit Princeps. sed ea tamen erant tempora, vt eiusmodi postulatis lasciuui homines ora Principum sublinerent. Wicelium induximus; & quia non edita ipsius haud pauca in manibus habemus, ex annali & priuatis epistolis eius, quæ speculum affectuum & cogitationum, indicta adhuc aliis nonnulla intexemus. Origine fuit ille Buchonius, oppido Fagensi, Vacham appellant, natus honestis & Catholicis parentibus, anno M D I. Adolescens varia studiorum gratiâ loca adiit; Schmalcaldiam, Isenacum, Hallam; ac demum, anno M D X V I I. Erfordiæ, biennali philosophiæ curriculo, academico more, Magister renuntiatus est. Ludum hinc in natali solo moderatus, anno M D X X. vberioris disciplinæ causâ Wittenbergam adiit, atque ibi Lutherum & Carolstadium audiit. Melanchthonem, Franciscum Gallum, Pomeranum, præceptores habuit. ad hos omnes crebras, postquam profugus ab Ecclesiæ castris, ipse litteras dedit vnius argumenti; quo irreuocabilem morum pessimorum licentiam succrescere Euangelio tamquam zizania queritur, sine vllò remedio velut præcipites in ruinâ cohibendi, ni ad Papatum leges reuocet suas. Arboris fructum agnoscimus. Annos vix natus vnum & viginti, patre iubente, cui Senatus Vachensis sacerdotium obtulerat, inuitus, vt videri voluit, Mersburgi sub Adolpho Anholtenfi, sacris Ordinibus initiatur. Vix in medio tres menses, cum calcatâ sacerdotij reuerentiâ, femina concubina admittitur, atque id probrum, illi ferè toto hæsit biennio; cum tandem ad incestas nuptias, non sine riuualium certamine, profilit. Nec

Nec deerant stimuli à prauis exemplis. Henricus Fuchsius ^{Henricus Fuchsius Hersfeldia corruptor.} Plebanus Hersfeldiæ, & Lutheriano dogmate propagando non instrenuus illinc, at hinc Fuldâ Adam Crafft, primæ infaufti dogmatis tubæ canebant. Quarum sonitu excitatus hoc eodem anno Wicelius, Vacham oppidum ditionis Fuldenfis prauis doctrinis imbuere cœpit. Quâ de re gloriatur ^{Wicelius ex sacerdote Catholico fit praco Lutheranus.} in epistolâ ad Philippum Hassiæ Principem anno MDXXIX. datâ: *Iam si querat C. T. quis sim epistolæ huius auctor, dicam ingenus. Vachus ille sum, C. T. seruorum infimus, qui ante septennium Vachæ, verbum regni aduersus antichristianismum rogatus xij. annos, nec sine periculo, euangelizauit. Post relicta necessario patriâ, Thuringos docere cœpi. Nam credibile, Ioannem Antistitem, pium & eruditum paruiffe Cæsaris edicto, quod iubebat sacerdotem maritum spoliari beneficio: nec tolerasse super hæc Lutheri doctrinam; quod vtrumque variis in litteris & annali suo aperit Wicelius: Anno MDXXIII. cœpi, in patriâ concionari Lutherista. Eo anno fiebat occasus sacerdotum; & accedebat scholarum internecio, per occasionem exorientis sectæ. Compellebantur ergo è Clero plurimi ad operas manuarias. ipse malui scribarius, quàm corarius esse, sed menstruus. statim à tabulis ad libros. Item anno MDXXIV. Ob vitandam* pornian* çapem oportuit; & id, consulto antea Antistite, qui animo magis quàm calamo respondit* nubere ad sententiam. quo tempore, obtemperans edicto VVormatiensi, hieraticâ cessi possessione. Iam verò in epistolâ de Adamo Fuldensi præcone ab anno MDXXII. Aiunt, inquit, Abbatem Fuldensem erga te referre Annam veriùs, quàm Abbatem; & odiosè admodum tibi reluctari: quæ res bis me commouet, partim quòd videam exitium tui gregis procul imminere; partim quòd timeo, ne onus illud humeris excutias. Ipse profectò Isenacum in Thuringiam profugus, iuxta alibi Curionis munus tantisper occupauit, donec conflata per rusticos publicæ seditionis & adulterij falso insimulatus, à Theodorico Farenrodo satrapâ, anno MDXXV. factus extorris, & amissis omnibus, ærumnosus inde cum feminâ coniuge, & trimestri infante, primò Erfordiam, hinc Wittebergam in Lutheri fidem se contulit. Flebiliter casum hunc suum Georgio Rupelio perscribit, qui nouis inde doctrinis Vachense oppidum inficere perrexit. Exactis in exsilio ^{Georgius Rupelius Vachum peruertit.}*

Vvicelius à Luthero promotus. septem mensibus, ex insperato accidit, ut Luthero fortuna mea innotescerent, qui, siquidem res ita requirebat, me in oppido Nimetiâ ultra VVittenbergam sito, diplomatum principalium auctoritate, constituit. Eo enim pacto his temporibus vocantur predicatores.

Vvocationis & missionis ritus.

Hic ille linguarum studio, Hebrææ præsertim & Chaldaicæ, abreptus, cum propius paulò noui Euangelij faculam intuetur, velut à luculento sole coniectus in tenebras, neque consilij locum habere, neque auxilij copiam; & tum in hac, tum plurimis epistolis aliis, ad hæresiarchas quaque missis, palàm

hasce voces iacere: *Conqueror ego apud omnes & vbique, clamo & vociferor; res ad interitum deuerget, ni diabolo & tenebrarum operibus obuiam eatur. Peius enim & licentiùs vbique viuimus ab*

accepto Euangelio, quàm antea. Sacra minore in pretio sunt: pietas vilior: charitas rarior: mundus iucundior: Crux inuisior: scelera & fraudes latius patent. Quod cum videant columna, dissimulant, & velut ad leuicula commiuent. Hoc est quod macerat, excruciat & tabescere facit animum meum. Sape dolore victus, constitui abdicare

ministerium; sed reuocauit nescio quæ spes. Hæc tunc in moribus Lutheranorum; at crebris inde quoque in fide dissidiis, tamquam inter Cadmeos fratres enascentibus, euoluit ex illâ tandem se pestilenti opinionum turbâ. Præcipitem impulit Lu-

therus ipse; qui Wicelianâ censurâ mores Wittebergenium euangelistarum acriter perstringi, notarique non ferens, Nimetiâ furens iratusque excurrit, & anno Christi MDXXX. cinctus forensi ministerio, periculosâ discussione, Wicelium inopem & frugi hominem, inuidiosè postulauit. cuius disceptationis causâ, impotentis & fanatici spiritus in Luthero per omnia plenum lucis argumentum, ipse Wicelius priuatis monumentis annotauit; meminitque obscuriùs in annali, xxiv. Martij: Dedi pœnas lupo, eò quòd turbasse fonticulum diffamarer, procul infra licet bibens ouis. Ab hoc conflictu Nimetiâ

extrusus, in patriam redit; vbi, anno MDXXXIII. præclaram fidei Catholicæ professionem edidit. Quippe à nobili satrapâ vocatus in Senatum, cum assedisset, proscriptionis editum, quasi à Landtgrauio profectum, legitur contra ipsum; & mox in certamen de religione vocatur. At Wicelius, arte ingenioque longè superior, & aduersarium disputando fre-

git,

MS. lib. Epistol. ad G. org. Ruppel. Episc. Vachens. an. 1528.

Epistolâ ad Nicolaum Ambsdorf. item ad Franciscû Gallû, &c. Vvicelius deprehendit Lutherani Euangelij improbitatem.

Vvicelius ab hæresi resipiscit à Luthero vexatus.

Catholicâ fidem palàm professetur Vachij, quod seduxerat.

Broweri
Antiquitat
Fuldenses

STV

9

git, & popularium animos, quos olim seduxerat, vehementer
 erexit. Posthæc, Illebiu euocatur ab Hogero Mansfeldiæ ^{Ischy vinit}
 Comite; vbi quinquennium, in dubiâ sacrorum functione ^{erumnosè.}
 vixit. Inde Lipsiam, sed partibus Lutheri tam infensis, vt ili-
 cò totâ Misniâ exactus, anno MDXXXIX. vix in Bohemiâ tu-
 tò lateret, Berlini hinc in Marchiâ, post varia cum Principe
 colloquia pessimè habitus, per Hercyniam, Lusatiam, Sile-
 siam, centum viginti milliarium periodo vagus, infelix, &
 naufragi instar, anno MDXL. Wirceburgo in patrium solum
 eiicitur; vix à Ioanne Hennebergio, quietis ac domicilij cape-
 re locum permissus. Hæc me, priuatim cognita & fortè pa-
 rietibus domesticis obducenda, etsi rei non tantæ, eloqui coë-
 git hominis in Germaniâ decantati fama; quâ quidem ipse,
 ob linguarum & controuersiarum peritiam, lucubrationum
 copiam, in Comitibus, Principum aulis, doctorum hominum
 ore tantum eualuit, vt inter propugnatores Ecclesiæ Catholi-
 cæ, non posteriores ætate suâ ferret. Vnum non fileo, hæsisse
 in gratiæ magnâ parte apud nonnullos Antistites, sed minore
 illorum emolumento, quàm periculo. Nam in Wicelio pla- ^{Mulieres}
 nè Deus potestatem ostendit suam, vt qui sciens videntisq; ^{perdidere}
 per mulieres olim perierat, is per mulieres, tertium inito con- ^{Wicelium.}
 iugio, nec ad integrum Orthodoxæ fidei consensum perue-
 niret. Secundis nuptiis Moguntiaci clam initis, ancillam do- ^{MS. ipius}
 mi matronam fecit, quam & anno MDLXII. morientem, ac- ^{G. VV.}
 cersito parochi cum testibus, palàm sibi iustæ coniugis loco
 esse voluit. Et animi quoque sui lineamenta in dialogo quo-
 dam ipsemet expressit, quem anno MDXLVIII. Fuldæ dicta-
 uit. vbi Liuius interroganti respondet. L. *Maritus es & pater?*
 R. *Quin & paterfamilias; idque in statu civili, præsertim vt nunc* ^{Wicelius}
sunt tempora. L. *Idem Hiericus, ni fallor.* R. *Insicias haudquaquam* ^{qualis præ-}
eo, sed quandoquidem officio publico prohibeor, o beo munus pontifi- ^{seyer.}
cale nedum sacerdotale, nimirum lucubrando, qui præcipuus fructus ^{* Sacerdos,}
est sacrorum studiorum. L. *Publicis etiam actionibus in Ecclesiâ fun-*
cturus, nisi præpediari? R. *Pro virili functurus.* L. *Ecquid verò*
præpedit? R. *Quid? nisi* gamia Presbyterij? & infra: L. Horis Ca-* ^{* coniugij}
nonicis dāsne operam? R. *Præter hoc, adhortor ad easdem alios, &*
abrogatas restituo, restitutas denique Germanicè transfero, vt
 Vu 3 fauo-

Optimus scopus, sed mala iaculatio.
fauorem apud auersos laicos, Ecclesia nostra conciliem. Posthæc, L. Quos tibi fines scribendo constituisti? R. Ut destructâ hæresi, reedificetur Ecclesia. hæc nostri summa laboris, ac eadem doloris. L. Nil quæris aliud? R. Nil aliud, aut peream de terrâ viuentium. Habes imaginem Wicelianaë mentis, quam doleas, præ fluxu uxoriaë rei gaudio tantas res postputasse, & ab vnione tandem Catholicâ longiùs etiam abiisse.

osteta uaria.
Pseudopropheta.
 Anno Domini MDXXIV. feriâ tertiâ Pentecostes Fuldaë in iride tres soles conspecti; & trabs ignea, siue aëria columna, à monte S. Petri in B. Virginis ascendere, ac versus Hassiam occumbere visa; multaque alia tristia portenta cladem sequentis anni prænuntiarunt. Pago Dipparfio tunc pseudopropheta se continebat turbidus, & accédendo Marti promptus, qui vrbanoꝝ impudentiam supergressus, peregrinationibus & votiuis suppliciis bellum palàm indicebat; cogebatque ad signa, ex oppido Fuldensi vicinisque pagis, nemine prohibente, multitudinem; quæ mox, odio in monasticum & Cleri ordinem, & mutuâ contagione insanians, arma sumpfit.

Rusticorū belli exordia & progressus.
Rusticorū multitudo circa Fuldam cœmisterium.
 Anno Christi MDXXV. Rusticorum coniuratio in Germaniâ adoleuit, magnaque alienâ & suâ cæde, & clade sacris iuxtâ profanisq; miserabili, varia loca perbacchata est. Circa Fuldam, sub Christi ab inferis existentis gloriosum diem, ferunt paganos ad decem millia coiisse, qui nocte sacrâ, scloporum & bombardarum fulmine strepitūque cuncta terrore latè complebant. Christiani ac fraterni cœtus titulo se factio velabat; & quod in eâ speciosum, assumpserat nomen *Selectorum ex Communi ditionis Buchoniaë*. Fœdus iis sanctum, aut certè fœderis professio fuit, cum turmis Nigræ siluæ, quæ pars Hercyniæ; quarum exemplo, postulatorum XII. capita circumferabant, quibus magistratum omnem vim, nomen & auctoritatem extinctum ibant. Porro hæc tumultuantium coitio, nimbi in morem, tam repentè assurgebat, vt momento vicos, pagos, oppida ceu flammâ & turbine corripere. ita periculi magnitudo consilium, remedia vis mali superabat. Vnde Ioannes Princeps, ardente patriâ mœstus, consiliique inops, multa cum animo voluere, & secum re-
 putare,

Breweri
 Antiquitat
 Fuldenfes

STV

9

putare, crederetne se exorienti procellæ, & caput furenti multitudini obijceret. Verùm vndique incedebant nuntij, vix in Germaniâ quidquam præ paganorum vefaniâ stare tutum aut pacatum: & iam ilico antè de suis agmen expeditorum miserat Wilhelmo Patri ac Archiepiscopo Moguntino suppetiatum; quo promptiùs rebelles Præfulem nacti inermem, feriâ secundâ Paschæ ciuitatem & arcem occupant; & fauente multitudine pars oppidanis permisti fas nefas pro libidine miscunt, pars per colles & vicina loca sparsi, Monasteriorum spoliis inhiant. Montis S. Petri sedes, ostento miro, ^{Mirac. 4. seu potius ostensum futura claudia.} periculi admonita est: nam eodem die, primâ vigiliâ noctis bruchus seu locusta, immenso agmine ac alarum stridore, in aream Decaniæ sese infudit, & densatâ velut acie concurrens, denique fessa illic humi concidit. Sequenti mox luce, affuit agrestium factio, quæ contra fidem Apollini summo Decano datam, nullo sacri profaniquæ discrimine, omnia diripuit. Effusa tum ibi in terram sacrosancta hostia, & cœtus Monachorum cum Decano suo in urbem compulsus, iungere se Congregationi maiori iussus, addictâ in victum & cultum necessariâ annonâ, quam nemo præstitit. Hoc eodem impetu vefaniæ, Montis B. Virginis Monasterium scelere Ioannis Sueui agrestium ducis spoliatum, & subiectis ^{Monasterij montis sancti Petri diripitio & profanatio.} crematum facibus, excusâ Ratgarij tertij Abbatis vrnâ, offibus eius cum ornatu sacrilegè dispersis. Hinc, datis velut licentiæ frænis, ceteris Monasterijs & suburbanis & primario ^{Mariani motus Monasterium flammis deletum.} adhibite manus; expulsis incolis prædaque abactâ, reliquiis, & quidquid vsquam sacrum, proculcatis, iuxta noui-Montis Monasterium sub vexillatione crebrâ & sonitu tympanorum habiti delectus.

Inter hæc feriâ sextâ Paschæ coniurati Fuldæ, dant litteras ad Ioannem Principem. Motus hos ciuiles & tumultum certò crederet ipsius causâ non sumi; se verò potius quotquot ^{Rusticorum urbana dissimulatio Abbatem exortum.} istic in armis essent, laudi nominis eius & Reip. bono coire, paratosque vel capitis & fortunarum periculo, tempestatem exortam sedare. Itaq. id vnum omnes perquam submissè rogare, vt die craftino ipsemet adsit ad horâ octauam, nec alibi quàm in ciuicâ domo, nec pluribus quàm decem comitatus equis.

equis. Eâ namque se erga ipsum spe & fiduciâ esse, vt quæ Reip. causâ cum suo Principe constitutum sit agere, hæc nimirum existiment fore, vt ex animi sententiâ gerantur, & ipso auspice, vnâ feliciter eueniant. Additi litteris oratores de securo Principis aduentu, & fide publicâ gentium præstandâ; qui hoc ardentius cunctantem etiam impellebant, quòd agi dicerent salutem innocentium, & multorum ciuium bonorum fortunas, qui à rebellium studiis consilia sua seiunxissent, cessuri vtique improborum sceleri & amentia, si eorum causam ipse neglexisset.

*Ioannes incauè se multitudi-
ni factiosa
credit.*

Iam Sabbati altera lux aderat; & simul in conspectu suorum erat Ioannes: verùm fluxa rebellium fides tum retrò abierat. quippe ingredienti clausis à tergo portis, actutum potestas & animi libertas erepta. Venienti in Senatum rebelles XII. articulos offerunt, de iis sententiam rogant, & sine morâ responsum, velit nolit, *non vel ita, ex Euangelij normâ*, pronuntiare iubent. Hic serò Ioannes, notos interpellans, cum negarent vllam eo loco fore tergiuersandi vel secedendi copiam, *metu superatus*, vt ipse de se loquitur, *qui in virum fortem caderet*, sceleratorum furori concessit ad tempus: atque in proposita capita, hac lege assensionem contulit, si solida ea, & à religione Christianâ constitisset haud fore aliena. Verùm hæc cuiuimodi Ioannis dissimulatio viam improbitati non interclusit; nedum præsentis malo remedium, quod sperabatur, attulit.

*Hersfeldien-
sium
motus.*

*Quibus
se Buchonij
implicant.*

Vicinia Hersfeldiensis itidem tum malè pacata erat, concurrentibus ad arma eius agri rusticis cum ciue permittis. Horum studia factioque Buchoniis confinio loci causæque iuxtâ benigna & grata; vnde consiliis & armis in commune collatis, vbi signum ab his Buchonij acceperere, ruente simul incolâ Fuldensi ad opitulandum & vim proferendam, Hersfeldiam properant. Recepti mœnibus egere innoxij, nullo dato damno in præsens memorabili. Excitus intereâ huius coitionis famâ, Philippus Hassiæ Landtgravius appropinquabat; cui Hersfeldiæ tutela iam pridem cesserat. Is in expeditionem hanc manum pedibus & equo non exiguam coëgerat; suorum haud magis motus veritus, qui apud Rhenum sese
osten-

Breweri
Antiquitat
Fuldenses

STV

9

ostendebant, quàm aliorum, quos à tergo relinqueret. Ab Hersfeldiensibus itaque fit belli initium. At verò certior antè factus Landtgravius, Ioanni Antistiti à suorum rebellione non leues obiici difficultates, versarique eum in medio tumultuantium æstu, Legatos mittit, qui ad componendū turbida operam profiteantur, reconciliandisque mutuò partibus promittant tranquillitatem. At Ioannes, vt putabat, tempestate iam in parte defunctus, cū longiùs quoque prouectus esset, quàm vt externa consilia seditiosi suis admisceri paterentur, suspecto Landtgrauio modestè in præsentia negandum putauit, quem ancipitia & aciora moliri paratæ copix satis arguebant. Et sanè Buchonij ad famam aduentus ipsius, Hersfeldiâ relicta, metu spontè dilapsi fuerant. Quare, cū datis in vincula Consulibus, & fontibus pro merito plexis, nihil istic esset ad bellum reliqui, arma in Buchoniam conuertit, quos, ceu laceffitus, vlcisci decreuerat. Fructus hinc expeditionis vberior ostendebatur; & facilis ante oculos victoria, nimirum de imbellibus, metu iam propè exanimatis, & nil fortiter ausuris: qui, vbi secundis castris, nam prima Ratisdorphij metatus erat, audiunt Landtgrauium vltorem in se venire, vltro confestim misere deprecatum iras. Sed arma ponere, se suaque dedere iussi, mitiora scilicet opperiri & tentare malebant. Ergo ad Ioannem Principem iam supplices demum confugiunt, quem implacabiles antè non sustinebant. Nec ipse dubitauit, sequestri ritu auctoritatem interponere suam, subiectorum Ecclesiæq; suæ detrimenta iuxta æstimans. Quare, obside relicto Poppone fratre, obuiam proficiscitur armato Philippo, sanguine, fœdere, clientelâ, multis aliàs nominibus obnoxio. Occursus amborum patenti campo, propè ab oppido Hunfeldiâ. Salute datâ redditaque, sermonis initium ab expostulatione: & palàm Ioannes ceu conficius & laudator etiam tumultus rusticorū, à Landtgrauio arguebatur. At excusantis in morem multa præfatus Antistes, forti demum oratione animoque, facti inuidiam & suspicionem amoliri; inde, cuius gratiâ venerat, maiorem in modum obtestari, vt omisâ vi, & posthabitis armis, æquitati & clementiæ dare locum, & amicè transigi reorum causam vellet;

Philippi Hassie Landtgrauij in Buchoniam expeditio.

Euldensis factionis inclamatio.

Ioannes Abbas frustra Landtgrauium auertere conatur.

posse enim quancumque delicti culpam siue iniuriam, estimatione & bonorum arbitrato, obrui diluique. Iam emollitus propè Landtgrauij animus inclinabat, sermoque iniectus de duodecim millium aureorum lytro, & arbiter honorarius simul dabatur Philippus Comes Solmensis Myntzebergi dynasta; cùm subito Landtgravius irritamento belli recalescens, auidusque, vt sunt cupidorum mores, carpendi vicina, pacis consilia abrumpit, vnaque se* capita seditiosorum & fortunas petitum ire, denuntiat. Ioannes certum hoc omen accipiens, Fuldenses iisque coniuratos haud fore inultos, è vestigio nuntiat, abiectis armis portas venienti Landtgrauio patefaciant, supplices sese dedant, omnia faciant, quò Principis irati animum mitigent ac leniant.

*Hofilia
aditus P.L.
* Leib vndt
gur. i. quo
vitam bo
naq, Fuld.
petit.*

*Hunfeldia
deditur.*

Interea loci Hunfeldia oppidum infirmum deditione capitur, & Landtgrauij Strategus, tormentorum metu Monte Mariano deiectis rusticis, multisque ex iis fugatis & caesis obuiis, multitudinem reliquam in oppidum fossasque meternium & arcis fugere compellit; quare Philippus Fuldam ingressus, trepidam hanc oppidanorum & agrestium manum, ceu gregem, ad spectu disiciens, de fontibus supplicia sumit; acrius arma & leges exerciturus, ni Ioannes & ipsa cum nobilitate Congregatio grauiore iras auertissent. Verum, vbi cuncta iam armis & arbitrio vindicis cessissent, seriem vltionis, ordine præpostero, non tantum à reis, sed à Ioanne Coadiutore, Capitulo & nobilitate, qui vltima quæque à rusticis perpeffi, ordiri placuit. Quippe Landtgravius expeditionis bellicæ, quantum diurno itinere perficeret ratione subductâ, sumptum exigere; spoliolum redempturam æstimare, licitari quoque supellectilem templorum rusticis excussam; denique beneficij specie & meritorum, quæ vel reclamantibus insinuata, ob conseruatam scilicet Ecclesiam, præmia deposcere. Et procliue erat à perculsis, & omnia grauiora metuentibus, armatum impetrare quæ vellet. Ioanni igitur, postquam aditus in oppidum petenti datus, mox tum ipsi, tum aliis, qui ex Congregatione & nobilitate aderant, leges oblatae, vt lenissime dicam, parum decoræ; quibus imperatum, vt sectione oppidi Fuldæ, sumptum & onera belli redimerent, ad xv. milium

*Conditio-
nes tamquã
victis præ-
scripta.*

Brower
Antiquitat
Fuldenses.

STV

9

lium aureorum æstimationem oppidi parte dimidiâ reuocata, quæ cum fructu & iure prætorio Landtgrauio pignus daretur, donec ea pecuniæ fors exsoluta fuisset. Adhæc lytron spoliolum quatuor millibus florenorum æstimaretur; vt ita pignus ad vndeuginti millium summam excreceret. Id quoque auctarium fortis, Salmonasteriense territorium cum arce Stoltzebergiâ dudum oppignoratam, fas fore Landtgrauio sibi habere, suo commodo redimere; denique clausula seruilis, vt Ioannes suæ ditionis obsequia, vires, auxilia subditorum clientium, pro se posterisque, Philippo Hassiæ Landtgrauio & posteris eius perpetuûm addiceret, dempto Cæsare, militaturus in quemuis: ipse, & Ecclesia, vicissim ab ipso posterisque tutelam, arma, auxilia, in quemuis, excepto Cæsare, exspectaret. Leges hæ, pactionis formula, Ioannis nomine & quorundam ex Cōgregatione tumultuario consensu, actore plurimûm Philippo Solmensi Comite, feriâ sextâ post Dominicam Misericordiarum perscriptæ: sed Capituli sigillo non obsignatæ.

*Pactio cum
Landtgrauio iniita.*

Erectior hîc ordo equestris, tam libertatis & honoris amans, quàm seruitutis impatiens, animo stetit; qui, vt sacramenta, quod flagitabatur, mutare noluit, ita Congregationi auctor fuit, quo ne in pactionis eiusmodi genus sigillum vquam accommodaret. Abbas Hartmannus etiam, epistolâ Moguntiaco submissâ, grauiter officij Congregationem & Decanum admonuit, se Cæsari conquesturu denuntians, si tantâ cum regaliû & veteris iuris iacturâ, Ecclesiam & principatum, hac iniquæ pactionis inuidiâ onerare pergerent. Dum igitur Ordines importunû hoc iugum pro virili excutere adlaborant, & Philippus Landtgravius Ioannem Hennebergium, ceu fidei & sponsonis manifestum, ad satisfaciendum vrget; grauium hinc offensionû offusa nebula, quæ publicis querimoniis & chartis dentatis, inde à Landtgrauio præscriptione, hinc apologetico, quo acta sua Hennebergius propugnat, in apertum prolata, typisq; diuulgatæ sunt. Nos breuitatis compendio necessitati tantûm inseruiuimus, seruitutis discrimen indicasse contenti; quamquam Ioannis apologiam, vt posteriorem, in hoc Chronico sequi haud pœnituit.

*Hartmanni
Abbatis
commonitio
pro libertate
Ecclesiæ.*

*Fulda se-
ditioni sub-
iur.*

Landtgravius posthæc sacramentum ciuibus nouum apud se dicere iussis, & oppidi dimidij pignore occupato, multam grauis æris vniuersè subditis indixit; & hinc, pecoris metalliq; ac æris Campani haud mediocri exportatâ prædâ, ciuitate excessit. Vna sequebatur abeuntem cura, vt pactorum tabulæ Capituli demum integro consensu laudarentur, in quo, vbi falli spes suas, & varias intelligit ad frustrandum misceri ambages, iudicis in suâ causâ sumere personam, quàm alienum iudicium expectare, maluit.

Alsfeldia.

*Abf-
wald.*

*Phil. Land-
grau. pa-
tionem vr-
ge.*

Anno MDXXVI. Philippus Alsfeldiæ degebat. Oppidum id in Hassiâ frequens, origine Fuldanum, & religione vetustum, ad ingressum saltus Abbatialis iuxta Schwalmam riuum, beneficiario iure subiunctum Hassis. Huc Philippus copias cogebat, quas infestas iterum in Buchoniam immitteret. Ioannes Princeps pactionis initæ solus haud compos, promissorum tamen fidem solus debere visus; ita litteris, nuntiis, minis premebatur, vt exsolueret. Sed, cum æquitate fretus, iudicis omnino nullius tribunal recusat, nullâ defensione efficere potuit, vt ab iis inuidia discederet, ad quos nunquam culpa accessisset. Quare post Conuersi Apostoli Pauli memoriam feriâ v. epistola mittitur Alsfeldiâ à Philippo Landtgrauio Ioanni Coadiutori, Decano & Capitulo Fuldenfi in hanc sententiam scripta: Quandoquidem fœdera ab ipsis negligi satis perspiceret, neque ea præstari, quæ ob merita sua, & honesti respectu, iustè ab iis expectasset, æquum esse, vt quæ non aliter quàm vi pactionis nuper eis condonasset, hæc, pactione non seruata, repetitum veniat. Ita sibi nunc

*Verba Phi-
lipi Land-
grauij;
Den nit
haltenden
nit halten.
Non seruã
ribus non
seruare.*

*Th. Land-
itorum oc-
cupat om-
nia.
* Burg-
frid.*

constitutum, pacta conuenta non seruantibus, nec fidem se seruare. Simul hæc nuntiata, & simul belli vis in foribus. Oppidum Hunfeldia primùm, inde arx & ciuitas Fulda præfidiis occupata. Ciues vtrobique antiqui * fœderis conditione socij, iam in hereditariam subiectionem sacramentis deiecti, vectigalia eorum, totiusque Centæ, fisco adscripta, quantum libuit in capita tributi vel lytri nomine impositum. Hoc loco Fuldenfis res erat, cum Wilhelmus Hennebergi Comes, & filius Ioannes Coadiutor, questu, miseratione, æqui iustique obtentu, id apud Imperij proceres, ipsumque Ferdinandum

abund.

5 x x

Archi-

Broweri
Antiquitat
Fuldenses.

STV

9

Archiducem, Cæsaris tum absentis vicarium, effecerunt, vt Transactio-
ne per Imp.
proceres controuersia cognoscenda, dirimenda, iudices æquos daret. Ph. Landt.
placatur, &
occupata
dimittit. Lectus inter primos Ericus Brunswigæ & Lunæburgi Dux, vicinus & vtrique parti beneuolus, cui adlecti collegæ Philippus Marchio Badensis, Bernardus Tridentinus Episcopus, Casimirus Marchio Brandeburgicus, qui partes item interponerent suas. Concessum vtrumque in amicitiam, si hæc iudicata fecissent; nempe Philippo Landtgrauio Ioannes, Ordinesque Buchonia, duodeuiginti florenorum millia expensa tulissent, eique annum fructum permisissent captæ regionis, & quidquid bellici instrumenti ac prædæ iam antè exportasset. Vicissim Ecclesiæ Fuldensi Landtgravius oppida, iura, cum litteris & rationum tabulis, conditione quâ optimâ restituisset, gratiamque fecisset in ita pactionis; quam chi-rographis redditus placuit penitus aboleri, obliuione decretâ iniuriarum, & cautione damni, quod partium asseclis immineret. Quæ quidem ita Spiræ primùm in Comitibus maturè constituta transacta, inde Allendorffij in Thuringiæ finibus, apud Werram amnem per scripta signataque sunt, pridie SS. Apostolorum Simonis & Iudæ. Atque ad hunc modum Philippus Landtgravius ditione cedens, Hennebergio ad S. Martini ferias locum dedit; & Ecclesiæ hæc à periculosa tempestatis iactatione aliquantisper respirauit.

Annus idem insigni conuersæ religionis orbe notabilis, Hassia hæ-
resim am-
plectitur. quando nouo in Hassiam, finitimaque hæc loca, euangelio illato, Philippus Landtgravius, auitæ maiorum fidei palam nuntium remisit. Quippe conuentu Homburgi indicto, Cleri & monasteriorum Primores euocauit, iisque per Franciscum Lambertum Auenionensem apostatam, xxxii. noui dogmatis propositiones discutendas obtulit. Celebre Chronicon recens editum in Hassorum manibus est: in quo ad Caroli Martelli ætatem scribitur, *Bonifacius monachus Romæ missus à Gregorio Secundo, Euangelium annuntiasse gentilibus Thuringiæ & Hassiæ populis.* Quibus, sanè conuenienter, hæreticus auctor ad annum MDXXVI. addit: *Articulis à Philippo propositis, & in disputationem adductis, Hassos, compertâ doctrinæ eius luce, & aliorum erroribus, se primùm tunc ab Ecclesiâ Romanâ*

sciunxiffe, id est ab Euangelio, quod Gregorij Pontificis nutu sanctus Bonifacius eorum maioribus prædicarat; quoque germanè Christianos, absque Lutheri vel Caluini doctrinâ, fecerat.

Fulda Monastice vergit in prius.

Habitus & vestis monastica odiosa fit. Ex MS. ipsius Hennebergij & Capitularium.

Annus MDXXIX. illuxit, cum extremum propè discrimen antiqui status Fuldense Monasterium adiit. Iam moti sedibus suis plerique Cœnobitæ, palantes vagiq; Lutheri deliria delirabant; & ipsius quoque mores scite exprimebant. Odium & execratio habitus vitæque Monasticæ tanta apud summos, infimos; ut qui Fuldæ adhuc restiterant, hominum adspæctus & congressus non sustinerent. Buchoniæ quanta maxima pars, maiorum sobrios castosque mores habebat irrisui. Itaque vicinorum dynastarum magno applausu, ubi audaciâ contemptuque libero mali bonis insultant, fatiscens Monasterij pondus inclinare cœpit. Nulli, qui alleuarent; qui lassatum impellerent, passim plurimi. Vnicum tunc remedium, Ioannes administrator ceterique Capituli præfides reperisse sibi visi; ut scilicet Cæsaris & Pontificis auctoritate, ex Abbatia fieret Episcopatus; atque hoc tolerabiliore conditione, prolapsa religio conualesceret, pubesque nobilis facilius in hoc institutum concederet. Actum hac de re cum Carolo V. hoc eodem anno per litteras, quibus ea, quæ diximus mala, exaggerantur. Et licet impetratum nihil, mores tamen prisca desperti plurimum, & à maiorum normâ longius discessum est. Extant & Alberti Archiepiscopi Moguntini Cardinalis litteræ, quibus & Ioanni, ut de iure suo concederet, & Episcopatum Fuldæ consurgere pateretur, postulanti respondet, id sine maximi collegij sui suffragiis annuere non posse. A quo, si impetraret, quod difficile quidem non foret, tunc & concessurum ipsum, eâ tamen conditione, ut & Suffraganeus Metropoli Moguntinæ Fuldensis subesset; & ex Sanctorum corporibus vnum quodlibet à se nominandum, extra S. Bonifacij reliquias, sibi donum transmitteret.

Episcopatus pro Abbatia sollicitatus. S. A. auctoritate non excludit.

Anno MDXXX. Fuldæ quæstio habita in violatæ fidei reos; multi que de sectâ Rebaptizatorum gladio cæsi.

Hamelburgensium ab orthodoxâ fide defectio.

Anno MDXL. Hamelburgensis oppidi ciues, cum à vigesimo quarto huius sæculi anno per rusticanam factionem

NOUO-

Broweri
Antiquitas
Fuldenses.

STV
9

nouorum dogmatum scabie infecti, pessimè Catholicos sacerdotes haberent, Wirzburgensis Ecclesiæ primarius Clerus, penes quem ius patronatus, eorum in præsentia salutis consuleret supersedit. Et comminatus dira fuerat Wilhelmus Princeps Ioannis Abbatis pater, si nouis rebus insisterent; & Ioannes Abbas opitulanti periclitantibus, in primis optabat, & vrgendi diocesanos finem non faciebat: verùm, vt turbarum & audaciæ ea secunda erant tempora, accurrebant certatim vndique hiantes in prædam lupi. Et primus hîc ex Hassiâ repertus est Ioannes Spangebergius, qui pestifera doctrinæ venenum, luce palam, in hoc ouile spargeret.

*Ioannes
Spangeberg.*

*Deficit
1541.*

ANNO MDXLI. Ioannes Hennebergius, ditione ab agrestium procellâ feliciter tranquilleque gubernatâ laudatus, ætatis XXXVIII. ante diem, & huic Ecclesiæ nimis fortè maturè, mortalitatem expleuit x. Maij. Conditus in ædis primariæ porticu ad S. Bonifacij cryptam.

At in Ioannis occasu, animaduerto, generosi sanguinis, & longinquâ ferie virtutis & religionis supra mortalium inuidiam euectæ stirpis Hennebergiorum orbem conuersum. Nam quæ Caroli Magni ætate efflorescere in Henrico & Poppone filio cœperat; & in Bertholdo X. ob rerum gestarum magnitudinem anno MCCCX. se Principatus fastigio sustulerat, hæc in Georgio Ernesto Ioannis nostri fratre, ad solstitium auitæ gloriæ peruenit: cùm hic anno MDXLIV. nouæ religionis specie captus, Wilhelmum patrem diu licet renitentem anno denique MDXLVII. Smalkaldici belli velut incusso ariete, suam in sententiam pertraxit: & alterâ etiam vxore domum deductâ, prolem non suscepit; cuius spem abundè tamen, Wilhelmus pater, septem maribus procreatis, aluerat.

Hennebergica stirpis occasus.

*An. 780. & 800.
Bertholdus primus Princeps Henneberg & Vasall. Fuld.*

Wilhelmus VIII. & Georg. Ernest. F. qui obiit 1583. religionem mutans.

*Cœpit
1541.
Præf. 9.*

LXII. PHILIPPVS SCHENCK à Schweinsbergh, nuper Decanus, inde Præpositus S. Ioannis Monti, & ob Iuris prudentiam peritiâmq; rerum Ioanni à consiliis; facundiâ publicoque Academiæ Maguntinæ & Agrippinensis iudicio, pereruditi viri palmam adeptus, XII. Maij electus est.

Senatus ciuitatisque Fuldenfis inter initia honorem illi gratula-

Fulda Lutherizat.

tulatus, *Euangelium seu verbum Dei purum putum sibi petijt annuntiarı, Eucharistiam sub vtraque specie praberı, iura libertatemque pristınam conseruari.* Responsum tulit, Cæsarem religionis causâ Ratisbonam cogitare cum aliis Imperij proceribus; ibi quod in rem hanc constitutum sanctumque fuisset,

Senatus integer & Catholicus videri vult.

eius Principem rationem habiturum. Tum ibi mox Senatus, inuidiam nouæ religionis deprecari; id enim, quod postulasset, populi causâ postulatam, qui sedari aliter in præsentia non posset; se interim in eius imperio & obsequio futurum.

Caroli Cæsaris Admonitio salubris de heresı gliscite.

XXVII. Iulij Carolus inuicti nominis Imperator litteras ad Philippum dedit, quibus comperisse se nuntiat, quo tempore Abbas variis ipse locis inauguratus, sollicitatum à subditis, vt concionatores & sacramenta daret ex præscripto Lutherianæ sectæ; idque adeo alicubi iam contra suum decretum fieri, ex

Caroli iudicium de concionibus Predicantium.

voto sollicitantium. Cùm itaque conciones eiusmodi satis notum sit esse tantum auribus mulcendis imperitæ multitudinis, quæ nouis inde rebus inflata, tumultus & odia gignat, quæ in certissimam redundant Reip. Christianæ perniciem: iccirco pro potestate monere se iubereque, ne committat, vt eiusmodi pestiferæ conciones ac noua dogmata in Fuldensem Ecclesiam importentur. Quin optare velleque se, vt quibus in locis ea exorta mala, inde continuo aboleantur, idoneaque consilia & rationes exquirantur, quibus in officio & tranquillitate, partes quoque saniores contineri queant.

Philipp. ad Concil. Trident. inuocatur.

Anno MDXLI. misso ex conuëtu Noribergensi diplomate, Philippus à Paulo III. ad Concilium œcumenicum Tridentum inuitatus est. quod licet ob Principum discordiam, & Cæsaris externa bella, tunc non procederet, Philippus tamen, & senectâ morbisque fractior, & discrimine multiplici parum tutus, vacationem eius suscipiendi itineris petijt, & Ioanni Constantiensi, Mauritio Eistatensi, Iulio Neumburgensi, & Friderico Viennensi, grauissimis & doctis Episcopis, plenissimam suo nomine suffragationem permisit, ad omnia, quæ Synodus religiose sancteque decerneret. Eodem anno Philippus Abbas Scyllæos inter scopulos, in magno Circæorum canum vndique circumlatrantium fremitu, minacibus & importunis peruicacium postulatis, denique huc loci

Broweri
Antiquitas
Fuldenses.

STV

9

loci compulsus est, vt in sæuientis pestilentiaë rabie, nonnulla subditis etiam Fuldaë concederet, nouitatis iam tum pruriginis captis, quibus ceu fenestrâ patefactâ, tortuosus errorum coluber sensim in animos eorum obreperet. Fuldaë tunc priuatis consiliis operam Philippo nauabat Georgius Wicelius, præduri sensus homo, in concordia Ecclesiæ hinc conciliandâ cum sectis, vbi numquam partes coalescerent. Et virgulam ipse Censor, domi, foris regebat, miro se zelo rebus implicâs, quas numquam expediret. Huius itaque consilio Philippus necdum auctoratus, Constitutionem ecclesiasticam de religionis & Sacramentorû vsu sanctiore factam, primò ad Albertum Cardinalem Archiepiscopum Moguntinum recognoscendam misit, & simul opem ab illo, afflictis Ecclesiæ suæ rebus, & idoneos concionatores obnixè petiit. Extat epistola in archiuis, feriâ tertiâ post Dominicam Quasi modò scripta. Ceterùm, dum Moguntiaë in arduâ re nihil expeditur, & sæuiente lue, vehementer Philippum populi voces accendunt, & defectionem molientis, & sine viatico passim peccidum ritu occumbentis, conuocato vtriusque ordinis primorum concilio, ob Turcici belli subsidia, simul decretum de religione in medio proposuit, & de communi suorum voluntate, nullo tamen appresso sigillo, Constitutionem vndecim capitibus diuisam euulgauit. Verùm emanante rei famâ, cum inopinata laxiorque religio sermonem daret hominibus, publico scripto xx. Augusti, in arce Bibersteiniâ, causas Philippus exposuit sui decreti; & inter tot nobilium Ecclesiarum & Episcopatum ruinâs, *inhiantem in omnem occasionem viciniam*, præcipite in res nouas iam tum populo, extremis periculis & temporibus hoc datum ostendit. Iam etiam Georgij Wicelij super hac laxitate verba proferam, ex commentariolo scripto, cui titulus, *Quas ob causas Reuerendissimus & Illustrissimus Antistes & Princeps Fuldensis reformationem hanc Christianam suâ in ditione obseruandam euulgarit*. Præcipuum est, quod summâ contentione subditi expetierunt; nimirum *Communicatio calicis. Tamen si hoc ipsum ita (Philippus) temperauit, vt pristinum sumptionis vsum euacuatum nolit, rectè consultum cupiens conscientiaë vniuscuiusque hominis.* Alterum est, quod con-

*Hæresis
offiû aperitur
sur Fulden-
sibus.*

*Wicelij
non bona
consilia.*

*Alberti
Cardinalis
opera frustra
implorata.*

*Philippi
Abatis
perplexus
animus.*

*Wicelij
laxitas.*

cessit expetentibus; nempe, *vt Exorcismi ac preces baptismales, notã vulgo linguã pronuntiarentur, nec interim quidquam de receptis circa Baptisma cerimonis prætermitteretur.* Denique totum hoc, quod permittere cogitur, iustæ definitioni Concilij subijcit, *instituto haud grauatim cessurus, si legitimè conuinci possit, quòd vel Sacrarum litterarũ fidem, vel veterum Decretorum auctoritatem soluerit.* ita Wicelius ibi: sed cautiùs in Germanico scripto Philippus, *saluã per omnia Concilij futuri auctoritate.* Ceterum, obrogatum à non nemine huic decreto, & robore caruisse suo, in annali priuatim deplorat Wicelius: *Eodem, inquit, anno rogatione Principis de integro operam ecclesiasticã* Catorthosi dedi; sed per armatas Landtgrauij Hassiã preces, res aliò cecidit.*

* reforma-
tioni

Spira Co-
mitia.

Wicelij flo-
rens tum
existima-
tio.

Alberti
Cardinalis
de Wicelij
libro iudi-
cium.

Opera pie-
tatis in Co-
mitiis.
Cæsar lau-
nat paupe-
rum pedes.

Anno MDXLIV. Comitii Spiræ Philippus Abbas interfuit, multorum procerum, Episcoporum, Regis & Imperatoris præsentia claris. Adiit & hæc Comitia, Principum accersitu Georgius Wicelius, miratum Palatinorum, tum præstantium Antistitum & Legatorum ambitione ad epulares ac eruditias alias dissertationes de religione passim expetitus. Quæ de re locuples ipse sibi diarium descripsit, in quo ad Dominicam Iudica, meminit, Ottonis Augustani immortalis virtute Cardinalis studio gratiaque, librum Imperatori se obtulisse inscriptum, *QUERELA ECCLESIAE.* Quem cum Albertus Cardinalis Moguntinus tum ibi legisset, & occultis machinis Catholicæ fidei, & tribunalis Cæsarei sanctimoniam, iis in Comitii maiorem in modum oppugnari haud nescius esset, ad Wicelium ille, *Vereri se aiebat, ne parum eã querelã suã proficeret; Diuinum numen proinde exorandum, vt spiritum re-ctum innouet in Christianorum visceribus.* Meminit & ad hebdomadis sacratoris quintam feriam, vidisse se deuotione Hispanorum frequentissimorum calentia templa; mirandam gentis religionem; vltroneas verberationes; Cæsarem lauante[m] pedes XII. pauperum, edentibus ministrantem, dotantem veste, pecuniã. Porro in annali suo sic loquitur: *Iusserant proceres nonnulli, vt Spiram denuò ad conuentum Imperatorium profisceretur. Illic tres amplius menses commorans, testimonium Catholicæ veritati perhibui, inuidia victor, Ecclesiæ zelotes, vim patiens, vsquequò Domine?*

Anno

Broweri
Antiquitat
Fuldenses.

STV

9

Anno MDXLVI. bello sociali Schmalkaldico contra Cæsarem Carolum redintegrato, cùm Ioannes Fridericus Saxonicus Elector ab Ingolstadiensi expeditione, re parum prospere gesta, domum repetit, vnde iugulino Decembris Fuldam ingressus, Buchoniam exercitu quater millium equitum, peditem viginti duorum millium, insedit; & quadridui morâ, magnis pecorum ac fortunarum aliarum damnis provinciam afflixit. Philippum Abbatem & Ordines patriæ, exinanito licet ærario, mutuum, ceu lytron spolijs triginta millia florenorum, annumerare continuo iussit. Incolas Lutheri euangelio cum primis fauentes, parum Christianè iniuriis exercuit. Et resera tamen præterita vexillis illa Lutheri solennis: *Verbum Domini manet in æternum*. Wicelius in annali, *Fusus (Ingolstadij) coniuratis, dum alius aliò sese confert, Saxo recollectis perditorum hominum reliquit, è Sueviæ finibus in Thuringiam hiberno tempore properat, plusquam præclara facinora designaturus. Quâ profectio, Fuldam immeritò oppressit, & hostiliter expilavit, iuxta euangelium suum*. Inde narrat, Wirceburgum se profugum, vim hostium effugisse: domumque per absentiam omni annonâ despoliatam: *Quod vnum poterant, inquit, ad offendendum absentem, vexilla sua, Verbo Domini manente in æternum gloriosè picturata, per fenestras hypocausi triumphaliter ostentarent, quasi verbo Domini offenderer, & non potius abusu eius, ac barbarie, à verbo Domini longè seiunctissimâ*. Expertatis hinc copiis, lixarum haud exigua manus cum agrorum turbâ Fuldæ restitit; fama que erat, Saxonem militi ciuitatem permisisse diripiendam. Quare, tumultuariâ incolarum manu coactâ, & ciuibus armatis, pridie Natalis Domini inutilis illa turba armorum terrore submota. atque ita Natalem omnem lætitiâ ac religionem, templis occlusis, & silentibus sacris, Mars & furor bellicus occupauit. Verum neque sic obduci potuit recentis vulneris cicatrix. Nam fœdo contagio ex crebris militum funeribus oborto, ciuium lectissimum quemque ea lues abstulit è medio.

Anno MDXLVII. Schmalkaldico bello finis impositus, victis à Cæsare captisque præcipuis coniurationis principibus, Ioanne Saxone, & Philippo Hassiæ. Reperio in Wicelij

A Schmalkald. bello

I. F. Saxo Fuldensis Ecclesiam opplet insolite milite.

Philippum Abbatem affligit.

Nec parit Euangelicis.

Wicelius metu Protestantium fugit.

schedis breuiculam collationem Schmalkaldici cum rusticorum bello, dignam memoriâ posteritatis.

*Collatio
Rusticani
& Schmalkaldici belli.*

1. Rustici acceptâ famâ euangelij, putabant sic se rem habere; & ideò tale euangelium postulabant per seditionem. Schmalkaldici non putant, sed asseuerant, esse id Euangelium; & ideò insaniunt contra veri Euangelij Confessores.

2. Rustici onerati variè, putabant se exonerandos, adueniente scilicet libertate Christianâ; ideò arreptis fustibus & veribus, rogabant onera minui. Schmalkaldici non onerati, sed onerantes, præsumpserunt dominationem sibi congruere, occasione euangelij sui; & ideò sumptis armis, bombardis, &c. exiere subiecturi dominio, quidquid à suâ factione alienum esset.

*Euangelij
quæstus &
magnum
uictigal.*

3. Rustici inermes & imbelles grassabantur per Monasteria & ædes nobilium quorundam, vorantes, potantes, rapientes, & vno impetu destruentes: at Schmalkaldici armati, minarumque pleni, non Monasteria tantum, vel domos nobilium, verum Episcopatus totos expugnarunt, diripuerunt, & possederunt, non belluando potandoque vastantes, sed clauas, thesauros, donationum tabulas, per vim adimenes, prædia & census in emolumentum suæ factionis perpetuum alienantes.

*In Casarâ
Christiana
& euangelica
modestia.
Feinds-
brieff vnd
Trotzbrief.
i. hostilitatis
& insultationis.*

4. Rustici non afflixerunt Principes sæculares, multò minus Regem aut Cæsarem ipsum. Schmalkaldici, violenter eiecit Principibus sæcularibus, Comitibus & Magnatibus, bona ipsorum pro suis tenent atque vsurpant. Arma tulerunt in Cæsarem, perinde ac contra Turcam; atque duplici scripto, eum publicè hostem patriæ declararunt.

*Da bleibts
dismal.
i. Hic maneat
in præsentia.*

5. Rustici, cum istiusmodi patrarunt, horrendis cladibus attriti sunt. bona eorum qui euaserant, confiscata. Schmalkaldici . . . hic premit. In annali autè suo: Comitibus inde Augusta haberi cœpta, quæ vniuersalem pacem polliceri videbantur. Accitus ego illuc, iter arripui, tresque menses istuc, dum de faciendâ Ecclesiæ concordia laboratur, consumpsi. Ceterum in his Comitibus, formula religionis illa ciuilibus, imperij ordinibus præscripta receptaque, quam, donec Cœcilium œcumenicum, quod omnes ibi probabant, saniora præscriberet, tolerari interea, recipique posse, Principum consensus fuit. INTERIM appellarunt. quod

*Interim
formulare
religionis.*

Anno

Broweri
Antiquitas
Fuldenses.

STV

9

Anno MDXLVIII. Philippus Fuldæ, Hamelburgi, aliisque suæ ditionis locis promulgandum curauit. Porrò, quia hoc religionis summarium Catholicis quàm Lutheranis fauere manifestius erat, certatim vndique à Misniis, Saxonibus & Hassis reiici, & aculeatis liuidisque chartis oppugnari cœpit. cuius generis in Wicelianâ bibliothecâ non pauca repertæ. Vnum affine nobis scriptum, Hassiæ Superattendentium & quadraginta circiter Prædicantium; quo rationes exponunt, cur Philippi Principis sui mandato, in INTERIM completendo, parere nequeant. Exordio: *Christi fidem non esse deserendam, ne, si vel Angelus aliud de celo nuntiet.* Epilogo: *Si constanter INTERIM repudient forniculi, habituros se scire, & homines & demones aduersarios: homines mori, demones inferno damnatos teneri.* Sic illi cum Philippo tunc calamitoso Principe, quem in suæ dignitatis vitæ ac principatus discrimen, inquieti nuper, impulerant. xx. Octobris Philippus Abbas, eximio studio flagrans disciplinæ veteris in ordine Monastico seruandæ ac restituendæ, dum Concilij œcumenici negotium fit tardius, saluberrimas leges Monasteriis omnibus sibi subiectis dedit, & promulgauit; quibus tantisper omnia iam in præceptis reuerentia sisteret, vsque Concilij sapientia fortius aliquod remedium subiiceret, cuius auctoritatem in omnibus amplexurum se, numquam ambiguus egit.

Desit
1550. Anno Domini MDL. xv. Ianuarij humanis exiit, decennali ferè munere, vt in turbido bellorum errorumque fluctibus Reip. statu tranquillè & magno subditorum desiderio perfunctus; maiorum conditoriis & ipse funeratus.

Cæpit
1550.
Pref. 7. LXIII. WOLFGANGVS THEODORICVS ab Eusigkeim xxviii. Ianuarij Philippo successor electus. Ingenio & memoriâ aiunt vsque ad miraculum excelluisse, à primâ ætate in monasticæ vitæ disciplinâ detritum. Historiæ vtriusque, sacræ, profanæ, & peregrinationum vsu, probitatis & iustitiæ laudibus ornat eum Centuriæ scriptor.

Anno etiam hoc eodem sacerdotum suorum iniurias ac contemptum ab se haud negligi Deus liberator insigni miraculo ostendit. Herbsteinium oppidum est in montanis Bu-

*Herbsteinij
Sacerdos à
prædonum
iniuriis mi-
vè vindica-
tus.*

*Prædonum
ars vitiata.*

*Catena de-
fluunt mi-
raculoſe.*

choniæ, duodeviginti passuum millibus Fuldâ distans in Oc-
casum; peruigili id curâ Conrardi Launij in fide Catholicâ
perstitit ad annum vsque MDLXVIII. quo à spurco, arrogante
ac loripede apostatâ, sensim in prauiora detortum est, anti-
qui ritus vestigiis, Lutheri vanitate superfusâ. Huius in oppi-
di viciniâ prædo ferox agebat Ioannes Leiningius, facinori-
bus fama que noxæ iuxta notus. Hic sacerdotis Herbsteiniani
Luduici Reitzij pij viri fortunulas sat lautas specularus, infi-
dias struebat incauto; nactusque fortè fenificio rastellis ma-
turando exercentem, admissio equo concitus in hominem
fertur, vique abductum per socios equites deponit in propin-
quo nemore; humili veste contegit, velatque, quo dematur
liberior prospectus. Inde mentitus longinqua itinera, erran-
tem vario circuitu trahit per salebras & anfractus ingentis
filix. Sub noctem, sueto loco ficarij recepti, manicas & com-
pedes iniiciunt vincto, arcteque custodiunt per excubias.
Hinc minæ, tormenta, & acuum cultrorumque stimulis vul-
neratæ manus, quibus iudicatum facere, & perscribi iube-
bant pretium lytri. Dum itaque peruellitur infelix, & magno
simul mœrore pungitur, induxit animum, lytrum mille flo-
renorum postulantibus adscribere. Hæc scriptura portis op-
pidi Herbsteinij clam præfixa, iam propinquos aduertebat,
quo pretij summam ilicò conficerent, asserendo captiuo. At
captiuus eodem tempore animi mœrens, Deum poscere in
preces attentius, & aliquam præsentis ærumnæ flagitare me-
dicinam. Et ecce, paxillum cernit in stramine quo cubabat;
hoc leuiter tactæ catenæ, quibus adstricti pedes, vtrò non se-
cùs ac nix à sole defluxere. Quâ ille tam inopinatâ re, mox
tanto incipit exultare gaudio, vt numellarum, quibus illiga-
tæ manus, immemor, exitum quæreret. Et fenestræ eximendæ
facultas fuit, & fiducia fugæ, quam glaciens cum pullis cal-
cata fors gallina, nequidquam prodebat. Nam fauoris diuini
præsentior opitulatio, quindecim millium errore deuium in
Lichenrodium pagum Isenbergici tractus abduxit; & per-
quisitorum secutam quamlibet intentam curam fallere do-
cuit. Ergo Creinfeldianorum è vicino tractu, eo tempore pa-
triæ ciuibusque suis & propinquis redditus est, quo prædibus
iam

Broweri
Antiquitatis
Fuldenses.

STV

9

iam & pecuniâ paratis, amici ceu nexum adhuc redemptum ibant. Huius diuinæ beneficentiæ testem Luduicus sacerdos catenam cum duobus claustris S. Iacobo maiori consecrauit, Catena S. Iacobo consecrata. & in Herbsteinianâ æde, perenne monumentum suæ liberationis extare voluit.

Anno MDLI. Wolffgangus Abbas, ex formulâ religionis nuper præscriptâ, & licentiâ gliscentis iam olim hæresis omnia in deteriora prolabi cernens, lege dictâ Parochis, Curionibus, Ecclesiasticis sibi subiectis mandatum feriâ iv. post Dominicam Iudica proposuit, quo deploratâ quorundam subditorum peruicaciâ, qui religionis capitibus vsque ad Concilij œcumenici clausulam, auctoritate publicâ sancitis, cum Cæsaris iniuriâ palàm resisterent, in recens introductis & sub iudice controuersis adhuc dogmatis ac ritibus perseuerarent, Ecclesiasticis scilicet edixit, vt ad proximû Pascha celebrandum ita se suosque instruerent, quo sine dissidiis & tumultuosis concionibus, omnia vetera instituta accuratè profequantur cum cantu, lamentis, precibus, ieiuniis, palmarum cærimoniis, sacrificiis Latinis, vt mos antiquus habuit. Item cum lectione & concione Dominicæ Passionis, obseruatione feriarum Cœnæ & Parasceues, Confessione secretâ, & præparatione ad Communionem, sub vnâ vel vtraque specie, consecratione Fontis, oleo Chrismatis, Processionibus, cunctisque ritibus iis, quos piè salubriter & honorificè maiores frequentarunt: mandatum spernentibus graui propositâ pœnâ, & parochis exauetoracione sigillatim indictâ.

Wolfgangus fugientem religionem sistere studet.

Anno MDLII. primo vere, Gallogermanicum bellum exarsit, id est Principum coniuratorum cum Francisco Galliarum Rege, aduersus Cæsarem & Imperium Romanum, ad pileum & libertatem vocantium. Belli duces Mauritius Saxonicus Elector, Albertus Marchio Brandeburgi, V Vilhelmus Hassiæ Philippi filius, aliique. Huius belli tempestas in Buchoniâ quoque incubuit. Quippe Martij XIX. Christophorus Comes Aldenburgius pars magna Gallicæ confœderationis, Fuldam magnis cum copiis ingressus est, quas huic bello conscriptas Mauritio supportabat. Quàm verò hospitaliter Fuldæ se gesserit, documento fuit VVolfgangus Prin-

Gallogermanicum bellum.

Comes Aldenburg. Fuldam operum.

ceps,

ceps, quem conclauis cohibitus, & triplici custodia in arce sua circumdatum, per centuriones & tribunos suos, tantum non captiuum attinuit. Mutuum an lytron talerorum decem millium annumerari Mauritio electori coegit. Oppidum

*Luterbach
abducit.*

Luterbachium, Philippi Schenckij nuper industria pignore diruto redhibitum Ecclesiae, Riedeseliae genti, curante Vol-

*Bellica tor-
menta diripit.*

berto stirpis capite, restitui compulsi; quaeque in arce Neu-

*Wicelium
ad necem
quirit.*

hohia sola supererant cum instrumento tormenta bellica diripuit, & secum auexit. Georgius etiam Wicelius, ceu partium

Cesarianarum, & Catholicae veritatis propugnator, hoc tumultu ad necem conquisitus. Sed profugerat is mature;

quod in vulgi sermonibus esset, ipsius tantum causam euersum iri patriam; incolumem autem hanc, ipso fugato, fore.

*Mauritiana
factionis
violentia.*

Haec a Mauritanis Fuldæ licet improbe gesta, honesto tamen libertatis & tranquillitatis publicae consilio pretebantur; quando foederatis propositum erat, omnes, qui contra niterentur, aut opibus animisve segnius adessent, pro hostibus

habere. Itaque rerum gerendarum ratio non disciplinam, non bellico adparatu, annonam, pecuniam fulciebatur, sed direptionis & rapinarum licentiam. Hinc sacratorum bona egentissimo

militi ductores tamquam praedam in antecessum dabant. Sic Aldenburgius pro duce suo, ut aiebat, mutuum flagitabat, id est pecuniam, quantam poterat, maximam cogebat; sic oppidi Luterbachij eiusque satrapiae restitutionem imperabat, ut ante cum helluante exercitu, quam imperata fierent, se abiturum hinc pernegaret. Quare nihil Wolfgango profuit, quod lauto com meatu venientes excepisset; penum, cellam, horrea, cuncta eis aperta habuisset; quodque post Regis Galliarum publicam praescriptionem, Wilhelmi Hassiae Landgrauij intercessione, apud foederatos militarium metationum immunitas Buchoniae addita fuisset. Et comiter tamen

*Aldenburgij
comitis.*

Aldenburgius se Fuldam discedere putauit, cum ad Dominicam Exaudi, vndetricesimo Maij, relicto chirographo Mauritij nomine, debitorem se professus, idonee Wolfgango cauebat de mutuo decem millium accepto, & tormentis muralibus exportatis; haec omnia pollicitus bona fide aliquando huic Ecclesiae restituenda. Verum successit inde Batauis apud

Danu-

Breweri
Antiquitatum
Fuldenses.

STV

9

Danubium pacificatio, dicta Passauiensis, quâ Cæsar, icto ^{Passauiense} ^{foedus quo-} ^{ad religionē} ^{& damno-} ^{rum pra-} ^{stationem.} cum Mauritio sociisque foedere, bellum hoc sociale diremit. Philippum Landtgrauium & Ioannem Fridericum Saxo- nem è custodiâ liberos dimisit, religionis libertatem non cunctis vniuersè, quod contendunt aduersarij, sed proceribus iis tantum, qui iam antea secesserant, iniuriâ horum tumultuum ad tempus indulgit; denique, quod huius loci propriū ^{Fr. Burch.} ^{Auton.} ^{par. 1. & 3.} est, proscriptos & ab se fulminatos in gratiam ita recepit, vt iis quibus damna dedissent, contra ipsos recipiendi actio non daretur: modò in posterum tamen agerent quieti, & Cæsari Imperioque obsequentes. Sed vix est, vt Aldenburgium, qui inter præscriptos exitit, quietis annumeremus, aut à doli mali culpâ liberemus, qui Albertum Brandenburgium est secutus, hominem cæstro quodam Martiali percitum, & ab omni pacis studio longè tum alienissimum.

Ceterum Wolfgangus & præsentem futurósque casus æquè prouisu mentis æstimans, denique Brandenburgicâ excipiente vastitate, Francofurtum abiit, atque ibi, quod reliquum erat ætatis, extra teli iactum tranquillè exegit. Legitur Wicelij epigramma in tabulam huius Antistitis huic accommodatum tempori:

Hoc statuit signum reblæ pietatis amator

Abbas VVolfgangus stemmate clarus homo;

Sed virtute magis. Hic tempora ferrea vidit:

At miti vicit pectore, triste malum.

Anno MDLIII. Albertus Marchio Brandenburgicus, cum infensus Cæsari, Imperio, Clero, bonis omnibus, magnâ ferocitate, flammis, populatione, luctu & terrore prouincias implet, Franconiam & Mœni oram persulcans, irrecuperabili damno Fuldensem simul Ecclesiam inuoluit. Est* Schweinfurtum oppidum Imperiale versus Orientalem Franciam proximum Hamelburgo & Fuldensi ditioni. Huc Antistites, admoniti iniuriâ temporum, Ecclesiæ suæ gazam, tamquam ad asylum sacrum exportarant, tabulas Reliquiarum auro gemmisque distinctas, calices aureos ad xc. pretiosæ vestis ad ornatum templi multiplicem synthetin. Capto igitur hoc oppido, licet permunito, & inflammato, narrant fide

ZZ

digni,

digni, vniuersum illum thesaurum à milite fædè direptum, & iusto Dei iudicio profanatum. Hamelburgum, tunc temporis sectionem bonorum, decem millibus florenorum redemit.

Hamelburgum secatur.

Wicelij discessus & exitus.

Anno MDLIV. Georgius Wicelius patrio solo prorsus emigrans, Maguntiam concessit, vbi vitæ quoque spatia confecit. quâ de re in annali suo, & fugâ Athanasiacâ: *Hoc anno Fuldanae ditioni omnino valedixi, adeò, vt ades quoque meas, à filiis sæculi Lutherani spoliatas ac implacabiliter exosas, diuendere coactus sim. Cui enim vsui domicilium? in quo posthac habitare per tyrannidem hypereuangelicam minimè liceret. Adegere nos, vt mutaremus sedem* (vide hæresis hîc incrementa) *Centaurorum pariter & ciuium odia, minæ atque insidias, ne non aliquando maeter, posteaquam ante biennium maetandum, Aldenburgius frustra me domi mea quaesierat. Attamen Antistiti Bonifaciano hætenus (à cõsiliis) obseruio, nec erga patriam secus, quàm eram, affectus sum. Fuldam igitur, quando Moguntia mutauit, idem hîc quod illic ago negotium, asserenda nimirum & decoranda domus Dei. Plurimum temporis imperio libris, quos pro Repub. iam inde à viginti duobus annis edidi, corrigendis, mendisque, quarum nonnulli scitent, tollendis. Hæc de Wicelio; quem totiuga monumentorum lucubratiõ, pro fidei Catholicæ vindiciis, & ærumnæ tam variæ hac de causâ susceptæ, meritò vindicent ab obliuione. At alicubi lapsus est.*

Status hæresis inualescens Fuldae apud omnes ordinis.

Terent. Heautont.

Ita quidem res habet. Et scitum illud; Periculum ex aliis facere, tibi quod ex vsu fiet. Nec immeritò quoque ab illis ipsis patriâ exactus, queis, vt fræna laxarent Abbates, auctor fuit, suaso sacerdotibus coniugio, laicis communionem calicis.

Comitia Augustana.

Religionis pace qui comprehendantur.

Anno MDLV. Ferdinandus Rex pro fratre Cæsare Comitibus Augustæ præfuit, vbi inter fluctus ciuilium bellorum, & Turcicæ cladis vestigia, frequens de religionis & publicæ tranquillitatis negotio habita deliberatio. Et tandem pax, etiam inter Catholicæ & Augustanæ confessionis partes, quædam inita; in quâ vt Principibus & imperij statibus, quos iam pridem antiquæ religionis pertæduisset, fidem suam impune & liberè habere permissum est, ita, qui sacerdotibus præditi, aut cleri muniis alligati, si à religione veteri desciuissent, eos loco excidere ac fructibus destitui placuit: porrò qui

neu-

Broweri
Antiquitate
Fuldensis.

STV

9

neutrubi profiterentur, vt Retinēti & Reformati, decretum est huius pacis formulā non comprehendi.

Qui excludantur.

Sed grauis tunc de subditis Ecclesiasticorum incidit altercatio, quos pacis beneficio frui obnixè cupiebant Protestantes. Verū, cum eorum postulatis varia inesset captio, petitio isthæc Catholicorum Principum actione & Ferdinandi constitutione refutata in irritum cecidit.

1575.

Quare iam id à me silentio præteriri non debet, viginti abhinc annis, Matthiæ Flacci Illyrici studio supposititium quoddam & spurium Decretum emanasse, IC^{us} cuiusdam ingenio, vt fertur, concinnatum; quo, in gratiam Fuldensium malè Balthasaro Principi suo tunc morigerorum, inquieti homines finxerunt, Ferdinandum Regem XXIV. Septembris Augustæ hoc anno, ordini equestri, ciuitatibus & Comuni, Ecclesiasticorum ditioni subiectis, pacem dedisse confessionis Augustanæ; cuius decreti inane commentum & vanitatem, proceres Catholici in Comitibus Ratisbonensibus detexerunt, anno MDLXXVI. vt Franciscus Burchardus præclare docuit, in Autonomiâ suâ.

Parte 1.
c. 6. & parte 3. ad finem.

Defuit

1558.

Anno MDLVIII. XXIX. Aprilis Wolfgangus Abbas Fracofurti die supremo functus est; quo & eodem anno homo Germanus non infacūsus edito libro, quem à Scipione inscripsit, speciosius quàm modestius Wolfgangum ornauit, eū cum Catone contendens. *Habuit Cicero tantus vir neminem, quem Catoni præferret. Ego verò quem huic anteponam, non solum habeo, sed quem ostendam; tantum omnes Catones rigidos superare, quantum in hoc sideribus exornato mundo solem ceteris luminibus magis splendere videmus. Is siquidem est senex ille optimus, Wolfgangus Fuldensis Collegij dignissimus Abbas; is, ex Francorum veterum antiquâ prosapia, & verè Germanâ ingenuitate pollens, etiam id à natura consecutus est, vt non contemptioris formæ, sed speciei & staturæ ad eò nobilis, liberalis, & tantæ dignitati adpositus nasceretur. Studium fuit prisco illi, vt vicinis suis oppressis patrocinaretur & opem ferret, eâ quam summopere exercebat, elocutione commodâ & perfectâ: ac licet iuuenis Græcas disciplinas contemneret, eas tamen senex didicit. Hic verò noster, optimis disciplinis à puero imbutus, ad diuinæ laudis patrocinium, & mentem & cogitationem, insuper*

Basil. Ioan. Herold. Scipio de discip. gratitud. Dialog. 2. de discip. ingrat. Nero.

Zz 2

etiam

etiam omnem sermonem transferendum duxit, affabilis, Voce plenus, & suavis. Ille, vt Romanus, cuius nemo erat omnino immunis, ex lege rei militari operam, hic suã sponte dedit, armorum disciplinam & fortitudinem imitatus, factisque exprimens honorificam & gentilitiam; pro rebus bene gestis, premia fortis viri omnia consequi potuisset, si summam appetere, aut humanam gloriolam caelesti philosophiã commutare voluisset vñquam. Regressus igitur ad pietatis scholam, atque iis que iuuentutis delicta videbantur, expiatis, sodalitatibus instituta & precepta pientissimè & solertissimè obseruans, mox à Principe suo, familiaribus domesticisque negotiis prefectus, continentie exemplis, frugalitate & diligentia ita cuncta administravit, vt non priuatam domum, vel tanti Collegij res gubernandas suscepisse visus sit, sed regni incommoda instaurare. dilapidatas pecunias, exhaustum erarium, & imminuta vectigalia, magnã religione, summã fide, breui ex minimis maxima reddidit: laborem vnus, cui vix multi satis facerent, in se suscipiens ingentem, magnã tolerantia, maiori & infracto animo; in quo etiam cum se prebuit, qui sinceritatis laudem ab omnibus ferret, absque iactantia, nullius suspitione afflaretur. Hæc ille. Benedictionis munus per temporum iniurias dilatatum, non diu ante obitum tamen indeptus est.

LXIV. WOLFFGANGVS II. Schutzpar à Milchling, ^{Capit} quem ex militia Teutonicã nobilem Commendatorem, ^{1558.} decessor sibi pro Coadiutore adlegerat, Abbas creatus eodem ^{Præs. 9.} anno. Hic, magno Wolffgangi decessoris iudicio, assumptus erat, quò præsentem quasi hæresis pestem, visceribus sui corporis implicatam auerteret, sed illa tamen, huius ope, fugata, non est.

Anno MDLXVII. Prid. Kalendas Decembris Wolff- ^{Defuit} gangus Abbas mortalitatem expleuit. ^{1567.}

LXV. GEORGIVS Schenk à Schweinsberg, trime- ^{Capit} stre non ampliùs gubernauit; & ob morbi vim, captus ^{1567.} ferè membrorum officii, maturè ereptus est: nam ^{Præsuit} Anno MDLXVIII. XXV. Februarij vitã excessit. ^{M. 3.} ^{Defuit} ^{1568.}

LXVI.

Broweri
Antiquitate
Fuldensis.

STV
9

Cæpit
1568.
Præf. 2.
Desiit
1570.
Cæpit
1570.
Præfuit
35.

LXVI. WILHELMVS Clarius, vitæ modestiâ, & moribus antiquis spectatus.

Anno MDLXX. hac luce migravit.

LXVII. BALTHASAR à Dermbach, cognomento Grauel, in Hassiâ Petro Dermbachio & Clarâ Clariâ nobilibus parentibus ortus, ex Decano Ecclesiæ primariæ, ipsâ memoriâ Conuersi B. Apostoli Pauli, rerum summam adiit. Electus canonicè, quamquam ætate minor, à Maximiliano regalia, à Pio V. confirmationem accepit. Recens tum magni zeli, & auctoritatis doctrinæque non modicus, ex vrbe venerat Nicolaus Elgardus Erfortensi Ecclesiæ à Daniele Archiepiscopo datus Proëpiscopus, siue Suffraganeus. Is à Pio Pontifice ad Balthasarum mandata ferebat, vt munerè gnauiter inuigilans, huc scilicet animum aduerteret, quo Ecclesiam domi forisq; longè famosissimam, pestiferis erroribus & hæresi liberaret. Nec vlla hîc cunctatio. Anno quippe MDLXXI. de auxiliis & idoneis operis ad eam rem gerendam motæ curæ. Et ad prælibandum operæ fructum, à Friderico Landauo, qui vir consiliis & fide in Principem spectatus, Wirceburgò euocati interuallo sacerdotes de Societate I E S V.

Inter hæc Daniel Archiepiscopus Moguntinus anno MDLXXI. die x. Decembris currentem benè Balthasarum excitat, & missâ parænesi, de complectendâ Societatis I E S V operâ, calcar addit. Atque ista eius Ordinis incunabula Fuldæ nascentis exstiterè, quæ mox

Anno MDLXXII. adoleuerunt; & gratulatione, benignoq; fauore Capitularium etiam excepta sunt. Vnde aperto gymnasio, & collectâ iuuentute,

Anno MDLXXIII. stabiliùs quoque, quæ tenera crescebant, lætis iuxtâ aduersisq; radices egère.

Balthasar etiam in æde Societatis, quæ à Franciscanis derelicta, benedictione solenni affectus à Stephano reuerentissimo Suffraganeo Magontino.

Constitutiones itidem tunc salubres edidit, disciplinæ monasticæ sancientiæ & releuandæ; easq; per principis Ecclesiæ

*Nicolaus
Elgardus
Luizebur-
gius Suf-
frag. Erfor-
tensis.*

*Societatis
IESV Col-
legiū Ful-
dæ inchoa-
tur Daniele
Archiepisc.
Moguntino
fauente.*

*Balthasar
benedicitur
Abbas.*

*Formularia
vita corre-
ctioris edit.*

clesiæ Decanum, Hermannum à Windthausen, promulgari, & in vsum reuocari voluit, ac certè optauit.

Et hoc tempore, Oswaldus Redlingius & Christianus Haluerus, Societatis IESV Theologi, concertatione non ignobili, Matthiam Flaccum Illyricum, è grege Centuriatorum vagum erroneum oppugnarunt. At impar hæresiarcha, quod in præsens nequirit, mendaci post edito libello præstare conatus est.

*Matthia
Illyrici dis-
putatio cū
Societatis
IESV
Theologis.*

*Henricus
Valesius
Polonia rex
Fulda de-
git.*

Per idem tempus fine anni, XXIII. Decembris, Henricus III. Galliarum, iam tum Poloniae Rex electus, magno procerum Gallicanae Poloniaeque stirpis agmine Fuldam introiit, & mirificam in Balthasarum Principem, atque etiam aduersus Societatis Collegium, benevolentiam declarauit. Natalem Christi Domini diurnam nocturnaque prece, communicato quoque Christi corpore, religiosissime in æde Societatis exegit.

*Tumultus
Fuldensis
exordia.*

Sequenti biennio fluxere in diuersa ordinum huius ditio- nis animi, Balthasari egregios conatus, & insolitæ lucis incrementa, suafu non optimorum, sibi posterisque rati fore damno iuxta ac discrimini. Per lenta itaque & obscura, & vt factio se rarò premit, denique per aperta ruunt, ad Balthasari cogitata consiliaque, ceu parum instituto suo commoda, palàm infringenda. Verùm hæc acta angustis Chronologiæ tabellis includi nequeunt.

Anno MDLXXV. Matthias Flaccus Illyricus, Philippi Melanchthonis, omniumque Adiaphoristarum & Interimistarum acris insectator: fudes in symmystarum suorum oculis, ex quo Peccatum non accidens, sed substantiam esse docere cœpit: denique subsessor ouilis Fuldensis, extorris ab omni ferè Protestantium cœtu, Francofurti ad Mœnum peste è medio tollitur.

*Balthasar
Abbas de-
ponitur.*

Anno MDLXXVI. XXII. Iunij Hamelburgi Balthasar Abbas, coitione partium, abdicare cogitur. Nec facilè dixerim, quantam ea molitio animarum iacturam & pestem secum traxerit. Exstat informatio iuris scripti, & æquitatis. ex huius præfatione, qui volet, vberiore facti narrationem hauriat.

Ceterùm Balthasar Hamelburgico tumultu elapsus, cùm iam

Broweri
Antiquitate
Fuldenses.

STV
9

iam securior ageret; interea partium primores Natali S. Ioannis Baptistæ Fuldam ingressi, in verba sua ciues sacramento adegere. Legati cum Imperio in ciuitate relictî; ex quibus Nitthardus à Thungen Wirceburgensis Ecclesiæ Decanus; qui postea Præful Bambergæ factus est.

*Fulda no-
uis dominis
iurat.*

*Nitthardus
à Thungen
pòst Episc.
Bamberg.*

Eodem quoque tempore, per Maximiliani Cæsaris Legatos, mandatis interpositis, acta Hamelburgensia rescissa, & apparere apud Cæsaris tribunal iussi rei. Balthasar Hamelburgo digressus, perfugium in arce Hausenâ Moguntinæ ditionis habuit. Inde Francofurtum abiit; vbi aliquot diebus in Dominicanorum monasterio commoratus, Ratisbonam ad Comiticia proficiscitur. Hic Maximiliani Cæsaris intempe-
stua mors, restitutionis præsentem quasi spem discussit. At Præful, nihilo fecius annum integrum, quadriduo minus, haud sine magnis impensis illic substitit.

*Ratisbona
Comiticia.*

Annus MDLXXVII. iam processerat, cum Rudolphus II. patris successor, multis super Fuldensi causâ consiliis agitatis, dum controuersia magis liqueret, Sequestratu ditionem hanc regendam statuit. Itaque nominatus Administrator, Henricus à Bubenhausen ordinis Teutonici magnus Magister, qui XXIII. Aprilis cum Achille Ilfungo Cæsaris Legato Fuldam veniens, ditionis gubernacula suscepit, exeunte Georgio ab Ehtal, qui pro Reuerèdissimo Iulio, Wirceburgensi Præfule, magistratum gerebat. Porrò vice Henrici, primus inde Proprinceps datus Iohannes à Gleichen ordinis Teutonici, pluresque interuallis submissi, functione modò temporariâ.

*Sequestra-
tur ditio
Fuldensis.*

*Henricus
Teuton. Or-
din. Magist.
Admini-
strator per
suos.*

Anno MDLXXVIII. Balthasar Abbas Sextili mense Viennam ad Cæsarem profectus, quadrimestri illic posito, Mauritium Winckelmannum, virum consilio, religione, vsuque rerum præstantem, morte amisit. Ortus ille erat ex Brunsvigiâ, ciuitate Gottingâ; & in Prætorio Spirensi clarus olim Assessor, inde Fuldæ Cancellarius, magnitudinem ingenij ciuilibisque peritiæ, multis documentis approbavit. Ceterum, Balthasar, Viennâ reuersus Aschaffenburgum, Danielem Archiepiscopum adit; cuius gratiâ studioque, Seligenstadij sedem fixit, quoad Cæsaris decreto attributa Bibersteinia præfectu-

*Mauritius
Winckel-
mannus.*

fectura, ac certa pecuniæ pensio, tum dignitati sustinendæ, tum prosequendæ liti.

*Balthasari
secessus.*

Anno MDLXXIX. in arcem Bibersteiniam secessit, & moderationis, patientiæ, hospitalitatis officiis indulgens, doctrinæ pietatisque studiis ita se totum tradidit, vt in summâ ac diuturnâ vacatione, otij parum, negotij ei plurimum superesset.

*Eius Apo-
phthegma-
ta duo.*

Ceterùm honestissimum hunc Balthasari secessum magis quàm exsilium, iuuat egregio ipsius diuergio claudere. Quippe sciscitanti, ecquo tandem animo ferret, qui lædere voluisset neminem, prodesse suis vel maximè, tamè odia non euitasset, & principatu ac honore simul excidisset? respondit, *illius temporis venire in mentem, cum nec Princeps, nec Abbas fuisset.* Et Deum adhuc plus sibi, quàm optârat, reliquisse. Causam quidem suam, hortante conscientiâ, non negligere; at inimicorum nemini solitum irasci.

Alius ex familiarium numero hortabatur, vt in tam acerbâ fortunâ staret animo, Deoque fideret. Atqui ille: *Deo sanè quidem fidendum est; sed, vt tam lautè, quàm adhuc, me habeat, sperare non debeo; et si de pane es aqua prorsus securum esse me iubeat.* Habes certè mentis honestæ facem; inde à Patientiâ immortalis, hinc ab animi magnitudine lucentem: quæ quidem Balthasari ornamenta proptia, & in paucis illustria fuere.

*Seminariū
nobilium
adolescentiū
Fuldensium
institutum.*

Anno MDLXXXIV. Gregorij XIII. Pontificis, orbe toto cantatâ munificentiâ, Balthasaro adlaborante, & Rectore Collegij Soc. IESV, Petro Lopperio Frisio, curam exhauriente, in Fuldensi gymnasio nobilium adolescentum Seminarium institutum est, qui ex Septemtrionibus orti, in spem collapsæ maiorum fidei resuscitandæ, gratis hinc alerentur, & in liberalibus disciplinis castè pieque educarentur. Salutare id, & Germanis vtilissimum inuentum. Hinc namque fecunda ingeniis ac auitâ pietate plurima iuuentus educta, Saxoniam, Thuringiam, Westphaliam, vicinaque loca, quin & Sueuiam aliasque Germaniæ prouincias, fidei Catholicæ, ac elegantioris litteraturæ famâ fructuque compleuit.

Anno MDLXXXVI. Henrico ordinis Teutonici supremo Magistro se abdicante, xx. Februarij Maximilianus Archidux

Broweri
Antiquitate
Fuldensis.

STV

9

dux Austriae Rudulphi Caesaris frater, & Magisterium ordinis, & Fuldensis Ecclesiae simul administrationem accepit. *Maximilianus Archidux Henrici successor.* Missi itaque Fuldam Legati, Ioannes Eustachius Westernachius, & Leonardus Kircheimerus Marienthemij Cancellarius, qui Principis nomine solennia muneris capesserent. Eodem item anno xvii. Septembris ipse Archidux Fuldam ingrediens, à Prepositis & nobilitate honorifice excipitur. Idem anno sequenti à procerum parte Rex Poloniae electus est.

Anno MDXC. xi. Martij Fuldam iterum accessit; & secundà Aprilis abiit.

Anno MDXCI. Christiani Electoris Saxoniae auspiciis, duce Christiano Anholtino, magna vis equitum peditumq. Galliam petiit. Ex his, qui à Thuringiae & Brunswigiae finibus Rhenum spectabant, pars Fuldæ intra mœnia recepta, in Iudæos consurrexit; quorum domos etiam, suafu quorundam incolarum, rapinis, aliaque militari lasciuia, vexauit. *Iudæorum despoliatio.* Iudæorum etsi alij aliò plerique dilapsi, tumultu tamen sedato, rei ipsi suæ non defuerunt; sed & iniuriâ Caesaris expositâ, iustâ se ultione vindicarunt. Itaque Legati Caesaris, duodecim millium florenorum indictâ mulctâ, ciuitatem portarum clauibus spoliatam etiam exarmarunt. At Comitibus post eâ Ratisbonæ habitis, bona pars mulctæ ciuitati condonata, Balthasari deprecatione, & Optimatum patrociniis. Neque Saxo, alijque confœderati diu fuere suâ expeditione læti. Electore enim morte raptò, miles cœpit in Gallia tumultuari, ac inopiâ demum victus ac ærumnis, ad sua spontè relabi.

Anno MDXCII. Hersfeldensem inclitam Abbatiam, *Hersfeldensis Abbatia successiva.* quam Luduicus Landauus Abbas Catholicus morte suâ destituerat, Crafftio profanus & hæreticus inuaserat, Ioachimus Rollius, à Luduico ex parochò Ordini insertus, ne profusus etiam nomen Catholicum amitteret, res enim dudum abierat, canonicè impetrauit; Balthasaro præcipuas in eâ causâ partes agente.

Anno MDXCIV. Balthasar litis suæ gratiâ, & quærendi tandem exitus diuturnæ causidicæ, Ratisbonam ad Comitiam iit; quæ tributis cogendis, & bello Turcico instaurando, indicta fuerant. Venerat anni exordio xii. Ianuarij Fuldam

*Octavius
Tricaricen-
sis Episco-
pus Legatus
S. A.*

Octavius Tricaricensis Episcopus, Sedis Apostolicæ Legatus, qui de restituendo Abbate, reconciliandisque partibus, curam quam potuit maximam, at frustra adhibuit.

Anno MDXCV. equites Belgæ hac in Pannoniam aduersus Turcam profecti, sumptu militari ditionem onerantur.

Sequenti Legatus Apostolicus iterum affuit, Clementis Pontificis hortatu, concordiam partium vrgens in Balthasari deiectione.

Pestis.

Anno MDXCVII. pestilentia lues Fuldam afflixit; ciuiumque salutem, Collegium Soc. IESV, aliquot etiam capitum iacturâ, redemit.

*Hassia mo-
rta.*

Anno MDXCIX. Hispaniarum Regis hiberna apud Westphalos, in Imperij finibus, collocata. Quidni Imperij salus in dubium vocata, vindicetur? Ergo

Hassica terribili tremat horrida terra tumultu?
Sed tamen vt Buchonia in partem veniat oneris, pars militum, ex Cattis in hanc ditionem deportata, iners & oriosa hinc refedit, tanto colonorum & prouinciæ damno, vt in hanc usque diem mali sensum circumferat.

Accessit & Archidux Fuldam XXI. Septembris; ac Bibersteiniam in arcem comiter quoque Balthasarum salutarum iit. Inde Marpurgum profectus, iter flexit in Saxoniam.

Anno MDC. datus ex palatinis & domesticis Archiducis Fulda gubernator, nobilis vir, magnoque Catholicæ religionis studio, Vdalricus à Stotzingen; qui decimus & vltimus principum extitit. Quorum hæc series:

*Crux pra-
fixa, signū
Ord. Teut.
fuisse.*

1. ✠ Ioannes à Gleichen.	<i>Anno
Domini.</i>
1578.
2. ✠ Ioannes ab Hohrt.	1579.
3. ✠ Ioannes Georgius à Dachenhausen, vsque in sequentem annum.	1580.
4. ✠ Adam à Klingelbach. I. Hohrt, iteratò in seq. annum.	1581.
5. ✠ Ioannes Michaël ab Obentrautt, in sequentem annum.	1582.
Adam Klingelbach iterum. cui successit	1583.
6. ✠ Ioannes. Eustachius à Westernach.	
I. M. Obentrautt iterum.	1586.
7. Eustachius à Schlitz dictus Gortz, vsque ad XI. Iulij anni	1587.

1597.

AA

Adam

Breweri
Antiquitate
Fuldensis.

STV

9

1597. Adam à Klingelbach tertium.
 8. ✠ Ernestus à Buseck dictus Munch.
 1599. 9. Wilhelmus Katzmann ab Englis.
 1600. 10. Vdalricus à Storzingen.

Eodem hoc anno monstrifera forma partus hîc editus: vnica ei auris; os quale gallinæ Calecutiæ; duodeni manibus pedibusque digiti, sexus femina.

Anno MDCI. pons, quo Fulda versus D. Andreæ iungitur, opere insigni perfectus, curâ Archiducis, vsui & ornamento ciuitatis. Opus in longitudine pedes CCXXXVII. in latitudine colligit vicanos duos.

Annus MDCII. diuturnæ controuersiæ modum imposuit. Quippe Rudolphus Cæsar, iustitiæ & æqui memoriâ tactus, VII. Sextilis sententiâ secundum Balthasarum pronuntiata, lucem & vitam pressæ dudum causæ retulit; Principem & Abbatem Ecclesiæ ditionique suæ restituit, actores grauis multæ damnauit. Ipse Maximilianus administrator, bonæ causæ non affuit modò, sed per splendidos nobilesque Legatos, iudicatum exequutus est. Atque ita Cæsaris & Archiducis auctoritate, excitatis omnium ordinum studiis & obsequiis, XVI. Decembris Balthasarum, adparatu sanè non inleganti, ecclesiam primùm, & mox ciuitatem suam ingredientem spectauimus.

Compertâ sententiæ latæ famâ, magni proceres ex Germania, imò ex Vrbe Cardinales, atque adeo ipse Pontifex, honorem ac reducem felicitatem Balthasaro gratulati sunt.

CLEMENS PAPA VIII.

Dilecte fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Ex litteris dilectionis tuæ, extremo Augusto mense datis, tum etiam ex Cæsarei decreti exemplo, quod illis adiunctum erat, abundè cognouimus, quid actum, quid ve definitum sit, in eâ causâ, quam in aula Cæsareâ, consiliisque illis agitabas. Nos autem qui licet immeriti & indigni, illius vices in terris gerimus, qui diligit iustitiam; & iustitia & iudicium correctio sedis eius; sanè semper & vbiq; voluptatem capimus, vt suus iustitiæ locus tribuatur. Te verò, fili, paternè in Domino amamus; & quem pium zelum ostendis pastorali curæ sedulò exercenda, fidei Catholicæ propagande, & denique animas

AA 2

Christo,

Christo, eius adiutrice gratiâ, lucrandi, valdè certè commendamus. Idque tibi feliciter euenire, in Domino optamus. Tibique intereâ nostram Apostolicam benedictionem benignè impertimur. Datum Romæ apud SS. Apostolos, sub annulo Piscatoris, die XII. Octob. Pontif. nostri anno XI. Atque hæc summi Pastoris vox, non surdis auribus à Balthafaro excepta, vel segni studio præterita, territantibus licet, & frementibus etiam dynastis, qui antiquos mores, canamque maiorum fidem, hîc reuirescere nolebant.

Hamelburgum,

Anno itaque MDCIII. Hamelburgo oppido, quod ab anno MDXXIV. hæresin imbiberat, honorificâ istuc legatione missâ, ad initium Septembris vetera sacra restituta. tumultu nequidquam excitato; qui, vbi Cæsaris mandato repressus, denique Pastori suo & Principi incolæ morem gessere. Impositus oppido nouus Curio, additiq; sacerdotes de Societate IESV duo, qui biennium illic circiter, rei Christianæ causâ, commorati sunt.

Fulda,

Anno MDCIV. Ciuitas item Fuldensis ad Catholicæ religionis consensionem traducta, publicis eam in rem factis decretis; & in oppidi parochiâ, non sine adparatu doctorum & nobilium virorum, promulgatis.

Locaque plurimare situta Cathol. Eccles.

Inter hæc, cum iam oppidis, vicis, pagisque diuersis prisca religio palàm effloresceret; & Romæ famâ litterisque percrebuisset, ad viginti millia hominum, manus dedisse veritati, litteras eâ de re Octavius Parauicinus Cardinalis, protector Germanicæ nationis, ad Balthasarum dedit. queis significabat, *Clementem VIII. Pontificem Maximum, exhilaratum eo nuntio, coram amplissimo purpuratorum Collegio Balthasari studium summamque industriam magnis extulisse laudibus.* At, vbi hæc ita Romæ gesta Balthasar cognouit, patrio sermone priuatim, ita se ad modestiam reuocauit, vt scriptum eiusmodi meditaretur, ex cuius autographo partem de verbo transferre placuit.

Balthasari Abbatis animi submissio.

Quod ad subditorum Fuldensis Ecclesie conuersionem, se non diffiteri, quin aliquot milleni iam nunc expiati, ritu Catholico sacram Synaxin adierint; & numerum adhuc superesse notabilem eorum, qui, tantum auxilio opeque non destituantur, accessionem
maio-

Broweri
Antiquitate
Fuldenses.

STV

9

maiozem facturi sint. Porro, quod huius rei quidquam industria operaeque suae adscriberetur, id verò numquam praese tulisse: sed omnia, uti par, diuinae Maiestati in primis, tum Caesaris iudicio sententiaeque latae, ac denique Societati IESV, bonorumque hominum studio tribuere, quorum vigilantia curam in tam salutari negotio sit usus. Et, quia aduersarii ferias non agant, sed in se ferociter incurrere haud dubitent, optandum esse, ut ad tam Deo gratum opus promouendum, Caesarea Maiestas suam item operam conferat, & auctoritatem interponat.

Anno MDCV. & citiore tempore, leges in veneficas & flagitiosas impigre exercuit; nec sentinam hanc, assiduo licet Vulcani, exhaustit. Haec pestis incolarum non infimos ciuitate exclusit; qui religionem obtentui sumpsere, ut saluas vxores educerent.

Haec & id genus eminentiora Balthasari studia erant; cum ecce mors subita, longè maiora interuertit.

Desit
1606. Anno quippe MDCVI. vbi Martij quintusdecimus affuit, rem inter diuinam, plenus bonarum cogitationum, & recens ab exomologesi, reumate venis oppletis, veterno constrictus est; quo ad secundam vsque vigiliam noctis laborans, totam lugentem aulam, Deo tandem spiritum reddidit, ipsam memoriâ S. Benedicti, cuius Regulam olim publicarat, & sequi se verè profitebatur. Sepultus ipse in exedra principis ecclesiae, monumentum suae erga Deum pietatis, altare reliquit, in templo Collegij Societatis IESV, mole, marmore, alabastro & opere statuaria excellens.

Luxerat octiduo antè, Ioachimi Hersfeldensis Abbatis mortem, cum quam testabatur, Ecclesiae illius cuiusmodi reliquas spes, tamquam funere efferri. Hinc terrores ex composito improbi & multiplices Balthasaro obiecti; ut mortis ipsius prius antecursores audiremus, quam spectatores essemus. Sed hoc loco velum obtendere fatius sit, quam quis in hoc improviso Principis casu, hominum affectus extiterit, prosequi verbis.

Capit
1606. LXVIII. IOANNES FRIDERICVS à Scwalbach, ex primariae ecclesiae Decano creatus Antistes, XXII. die Martij, AA 3 quæ

quæ hebdomadæ maioris erat feria IV. Natus is regionis Hassiacæ solo, Gießæ oppido, ad Loganam amnem; vbi stirpis paternæ domicilium. Maternum ei genus ab Hertingshausis. Educatus Dilingæ, Fuldæ, & Maguntia, in Societatis IESV gymnasiis; in d. contuberniis. Institutum S. Benedicti Fuldæ complexus est, anno MDLXXXIII. at corpori Congregationis sacerdos adscriptus, anno MDXC. Confirmatus anno primo regiminis, XIX. Kalend. Septembris, à Paulo V. Pontifice maximo, qui, per Leonardum Agricola Procancellarium, præclarâ missâ parænesi, ad vigilandum, idque præcipuè agendum hortabatur, vt Catholicæ religionis dignitas apud subiectos populos conservaretur; & pietas Prædecessoris, prudentiâ, vigilantia, pari virtute & sedulitate expleretur. Porro regalia, & principatus alia stabilimenta, anno MDCVII. ineunte autumno, Rudolphus Cæsar impertiit.

Confirmatio I. F. 1606.

Inuestitura.

Sed, quia sapientum voce admonitus, *Virtuti laudes post funera rectius persolui, & ab exequiis maius venire nomen*, fat sciens sum; vela hinc contraham, & operi manum subducam, facilius ita fore perspiciens, vt & DEI MAIORI GLORIAE seruiam, assentationis speciem omnem effugiam; denique aliorum modestiæ, meæ verecundiæ iuxta consulam.

Breweri
Antiquitate
Fuldenses.

STV
9